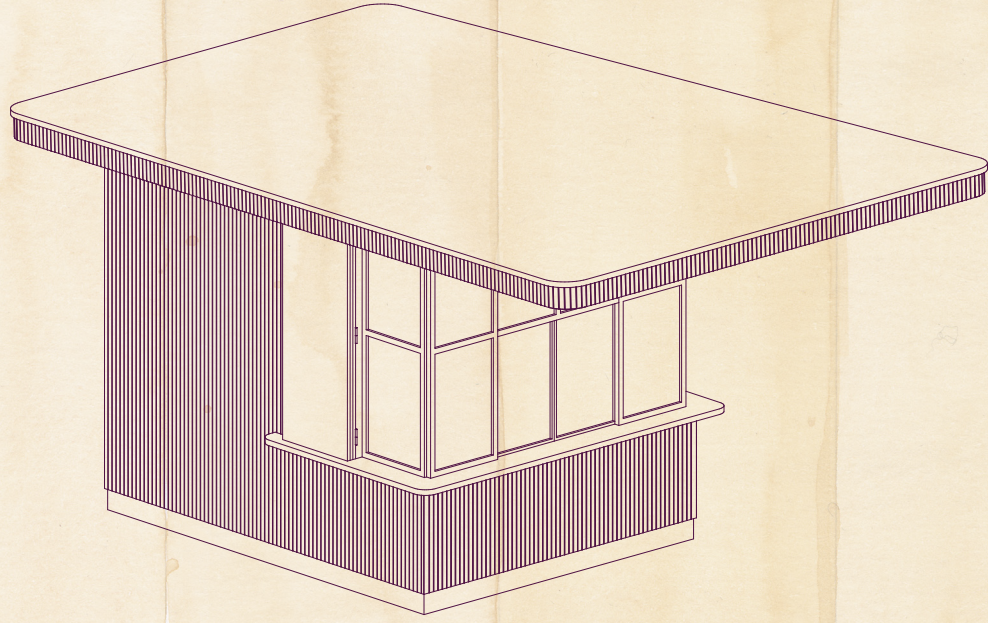

MARIA BJUHR

det
lilla
rummet
i staden

det lilla rummet i staden

en transformation av Helsingfors bortglömda kiosker

Maria Bjuhr

*AAHM01: Examensarbete i Arkitektur /
Degree Project in Architecture*

Examinator: Jesper Magnusson

Handledare: Nina Falk Aronsen

LUNDS TEKNISKA HÖGSKOLA

2020

LUNDS UNIVERSITET

"I look out through the rectangular window beyond my table, down onto a street where things are not so familiar. The scale is different. It is bigger and also made from many things: the traffic that moves along, the people who walk past (left to right and right to left), the people who wait (some of whom smoke on the corner), the yellow road markings, the blue traffic signs, the red-and-white tape between trees, the white zebra crossing, the parked taxis, the scaffolding, the steps, the shop entrances, the benches, the windows, the doors, the dumpsters, the balconies, the canopies, the chimneys, the dog, the street lights, the boulder on the corner, the office opposite, the trees, the bicycles chained to the barrier, the slope and bend of the road, the hedge, the grass patch at the end of the street, the pitched roofs of the buildings farther away, the hotel being repaired, the posters on the wall, the cafe, the butcher, the orthopedic store, the cheese store, the apartment opposite.

*The street is part of the city,
just as the table is part of the room.*

The street has a certain length and the pavement a particular depth. On it occur the contradictions of the day. Empty and busy. Routine and accidental. Banal and exciting. Quiet and loud. Beautiful and sad.

When visiting a new city or returning to one still unknown, I sense the unfamiliar, from the thinness of fonts in the signs to the size of the milk cartons in the fridge - the feeling of almost knowing something but not quite. I prefer to walk through a city. The rhythm of one foot after the next allows one to look, pause, and listen. To observe. There are places I will never visit, and then spaces I return to countless times. I begin to know a city through its fragments, walking below tall buildings, along facades of signs, doors, and windows, crossing without knowing from one district to the next, down busy streets and empty ones - some more interesting than others, but all part of this thing we call the city.

As I walk, I look, not just in front, but above, below, left, and right. Nothing appears in isolation - everything occurs in relation to something else. A crushed packet on the ground has a story. Time and action are contained in this small object. It began in a factory, then travelled from a delivery van to a shelf to a pocket to the street and then changed by foot and traffic, crushed and folded and flattened. The material contorted and creased and the color faded. It is now a different thing.

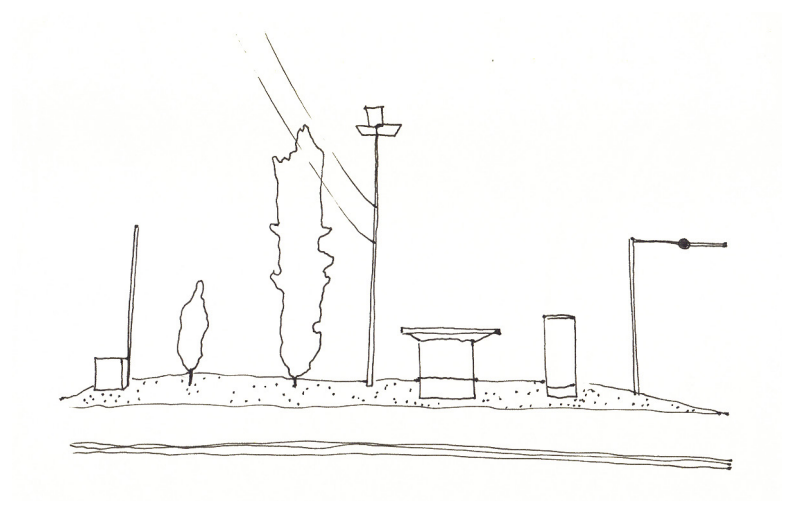
This packet rests on a ground that has been repaired but still bears the markings of before - a white line lazily traced, the edge between the old and new untidy. Soon another gap will appear that will be circled with yellow spray-paint and then repaired. This ground meets the stone facade of a building that has seventeen floors. It all occurs at once.

As you walk, conversations pass by, on phones or among groups. Usually they are about the who? where? and when? Time is both important and distorted in the city. Some have none of it and others too much of it. There are schedules, time tables, opening and closing hours. There is the historic and the new. There is the permanent and the fleeting. It happens. It continues.

The garbage and delivery trucks begin the morning and then are replaced by traffic of all variations, as crowds rush to be at specific places at a particular time. Then there is a settling that is broken midway by a shared hunger and then again later, when everyone reappears to return to where they began. The offices and stores shut while the homes and restaurants fill. Darkness falls, and the lights go on. The buildings are cleaned, televisions glow, and the shelves are restocked. The trains and subways continue.

It never stops. It never begins."

Nigel Peake, In the city.

english summary

This thesis explores one of the smallest spaces in the city - the kiosk. For more than 100 years kiosks have been an unquestionable part of city life - small spaces for daily errands and meetings. Always distinguishable from the surrounding urban fabric, they are an important part of the cityscape. But things have changed, and somewhere along the road the kiosks became downgraded, forgotten, and many of them eventually disappeared.

The project begins with a historical perspective and expands until today, to understand the kiosk as a phenomenon. What it started as, how it has evolved over time and how it affects our experience of the city. As a concept, the kiosk is something we all know of - it is easy to recognize and has almost become a symbol of itself. But despite its self-evidence it is something that is relatively hard to define.

This project aims to clarify what constitutes a kiosk. It also aims to examine how such small spaces affect us, through established concepts like *pet architecture* and the aesthetic category *cuteness*. Furthermore, it discusses the expression *weak monument*, the title of Estonia's contribution to the Architecture Biennale in Venice, 2018. It emphasizes the importance of the commonplace, everyday buildings and experiences. It enables a new architectural perspective that focuses on the humble and modest architecture, instead of the grandiose and explicit expressions.

The starting point of this thesis was the small, usually yellow, wooden kiosks with a long protruding roof, visible all over Helsinki. They are a characteristic part of the cityscape. Built during the 1940's and 50's, they were originally erected for the 1952 Summer Olympics. Some of them have since then been torn down, but there are still 19 kiosks left around Helsinki. Many of them are now empty and unused.

Five sites in central Helsinki has been chosen for the case studies. The case studies investigate different possibilities for spatial transformation - interior or exterior, and sometimes both. It ranges from the very public to the extremely private, and from neighbourhood level down to the smallest details. The case studies examine what the kiosk could be in the future, and how they can remain a part of the everyday life for the people of Helsinki.

The kiosk, as a typology, is used as a means to discuss the importance of small spaces in the city. The ideas can be transferred to other cities, and other buildings similar to kiosks in size. The case studies do not suggest that all kiosks in Helsinki should be transformed - some can still remain traditional kiosks. However, transforming some of the kiosks sheds light on the wide range of possibilities such small spaces can have, and the impact they can have on city life.

det lilla rummet i staden

inledning	9
historik	12
svaga monument	32
kioskens plats i staden	38
den lilla skalan	46
fallstudier	56
introduktion	58
restaurangen	60
bio+odlingen	78
skrivarlyan	88
golvet	104
bastun	122
reflektion	142
källor	148

inledning

Vart börjar man när man ska skriva om en kiosk? Kiosken känns på många sätt så självklar, så självförklarande, att det nästintill framstår som onödigt att ens börja beskriva den. Det kanske det också är. Men samtidigt inte. För börjar man fundera mer på kiosken finns det nästan oändligt mycket att säga – den angränsar till så många fler världar än man först kunde tänka sig. Kiosken är ett så pass universellt begrepp att troligtvis större delen av jordens befolkning skulle kunna beskriva vad en kiosk är. Även om kiosken har antagit en mängd olika uttryck och utseenden i olika länder, städer och tider, så är kiosken i sig direkt igenkännbar för de allra flesta. Vad en kiosk innebär, vad som säljs i en kiosk och hur den fungerar, är också i princip detsamma mellan olika platser världen över. Den är så universell att kiosken i sig själv har blivit en slags symbol. Och när den är så självklar är det också lätt att inte riktigt reflektera över den. Kiosken är ju en kiosk.

(Tills den inte är det längre.)

Kiosken har sedan mer än hundra år tillbaka varit ett stående inslag i vår stadsmiljö. Även om den har ändrat form, uttryck och material, och även om varorna som har sålts i den också har bytts ut, så har dess existens i staden varit konstant. Men någonting har hänt i våra städer, och kioskerna som förr ansågs som nödvändiga för stads- och kvarterslivet har istället börjat planeras bort, suddas ut. Och många av de kiosker som har klarat sig, står kvar som bortglömda barn i regnet.

Det var så jag mötte kioskerna i Helsingfors. Det året jag bodde där rörde jag mig runt i staden med tunnelbana, spårvagn, buss, cykel och till fots. Jag rörde mig i snö, regn, sol och vind, och nästan överallt jag var, mötte jag en kiosk. I början knappt märkbara små byggnader, med sina igenbommade luckor och sitt klotter, men som med månaderna blev mer och mer synliga. Till slut var det omöjligt för mig att inte se dem. Men samtidigt började jag undra om ingen annan såg dem? Vad var det som fick dem att kännas så osynliga, så bortglömda? Jag kom tillbaks till Sverige, till Malmö, med dessa små kiosker ännu kvar i mina tankar.

Kiosken som koncept är något de allra flesta känner till och har en bild av, men trots dess självklarhet är den relativt svår att definiera. På många sätt är kiosken ett avskilt rum, på ett torg eller i en park, i mitten av staden och dess publika rum. Men kiosken existerar inte i ett vakuum, den är en del av ett urbant nätverk som sträcker sig över staden - alla byggnader, vägar, gator, gränder, alla trottoarkanter, lyktstolpar och bänkar utmed varje park och torg. Kiosken existerar tillsammans med allt detta, och det är utifrån detta kioskens kontext växer fram, liten som stor. Framförallt har kiosken varit en självklar mötesplats i det offentliga rummet, och med det också blivit en betydande del av stadsbilden. Men trots detta står många av dessa kiosker idag tomma och oanvända.

Detta arbete handlar om det lilla rummet i staden, mer specifikt kiosken - ett av de allra minsta publika rummen vi har. Arbetet börjar med att utreda kiosken ur ett historiskt perspektiv fram tills idag, för att förstå kiosken som ett fenomen. Vad kiosken från början har varit och hur den har utvecklats och förändrats över tid, i förhållande till staden. Det handlar också om kiosken som ett socialt fenomen, om hur vi uppfattar den och vad den har för inverkan på stadsrummet och kvarterslivet.

Arbetet undersöker dessutom hur vi påverkas av små rum och hur denna mikroarkitektur relaterar till den omgivande staden. Vad det är som gör dessa kiosker så tilltalande, och varför vi tycker något är gulligt. Kiosken som typologi används som ett medel för att diskutera vad små rum i staden kan vara, och varför de är viktiga att behålla.

Förutom de teoretiska undersökningarna, som ligger som en grund för arbetet, mynnar det till sist ut i ett antal fallstudier. De utgår från kioskens kontext, både samtida och dåtida, omedelbar och svårgripbar. För slutligen handlar det om kioskens evolution och transformation, vad den är och vad den kan komma att bli, i samklang med ett föränderligt samhälle. Vad är framtiden för kiosken, och hur kan den återigen bli en resurs för staden?

historik

Historien om kiosken sträcker sig långt tillbaka i tiden, längre bakåt än nog många skulle gissa. Men ordets innebörd har genomgått en radikal förändring från när det gjorde sitt intåg i vår vokabulär till idag. Det svenska ordet kiosk är direktimporterat från engelskan. Den engelska termen kommer från franskans *kiosque*, som i sin tur kommer från det turkiska ordet *koshk / köşk*. I Turkiet kallades sultanernas sommarpalats för just *koshk*. Det turkiska ordet däremot har sitt ursprung i det persiska ordet *kūskh*, som betyder palats, villa; paviljong, portik¹. Det var alltså i persiskan som ordet allra först uppkom, där en tidig typ av persisk moské kallades för "kioskmoské"². Kioskerna, paviljongerna i sommarträdgårdarna, som också var populära i Persien, var en idé som anammades av arkitekterna i det ottomanska riket. De implementerade sedan kiosker i Balkan från 1300-talet och framåt. Exempelvis Çinili Köşk, en paviljong belägen i Topkapipalatset i Istanbul, då huvudstad för det ottomanska riket. Den uppfördes år 1473 "as a pleasure palace or kiosk", och hade stort inflytande på den efterföljande ottomanska arkitekturen³.

*"The other key element of Ottoman palace and well-to-do residential architecture was the köşk (kiosk), a small structure with many windows providing a view of gardens and the landscape in general. [...] the scale of these buildings was in no way imposing, and the effect intended was that of elegance rather than of power."*⁴

Idén om kiosken spreds sedan vidare till Europa, och kioskerna introducerades i Västeuropa på 1700-talet, då som utsmyckningar i gröna rum. Under 1700-talet i Europa var en kiosk en paviljong i turkisk eller kinesisk stil belägen i en trädgård eller park. Ett tydligt exempel på detta är Turkiska kiosken i Hagaparken, Stockholm, av Fredrik Magnus Piper, uppförd under senare delen av 1700-talet.

*"The definition of the kiosk, which originated in Turkey during the Ottoman era as a garden pavilion, has transformed over time. During the late 17th century, charitable fountain kiosks in Turkey were paid for by the Sultan to distribute free, clean water to citizens. These were freestanding buildings, fashioned in marble and often with exquisite ceramic tilework."*⁵

Förändringen av definitionen av ordet kiosk från ordets intåg i vår vokabulär till idag är omkullkastande stor. Från lyxarkitektur för de allra mest privilegierade i samhället till en folklig, vardaglig arkitektur. Det har gått från en fåfäng arkitektur, där kiosken historiskt var en plats för representation, en plats att visa upp sig och en plats för njutning. Till att kiosken snarare har blivit en symbol för arbetarrörelsen, med den otroligt folkliga mötesplatsen som korvkiosken. Till Sverige kom den första korvlådan med Stockholmsutställningen 1897, och det var i samband med

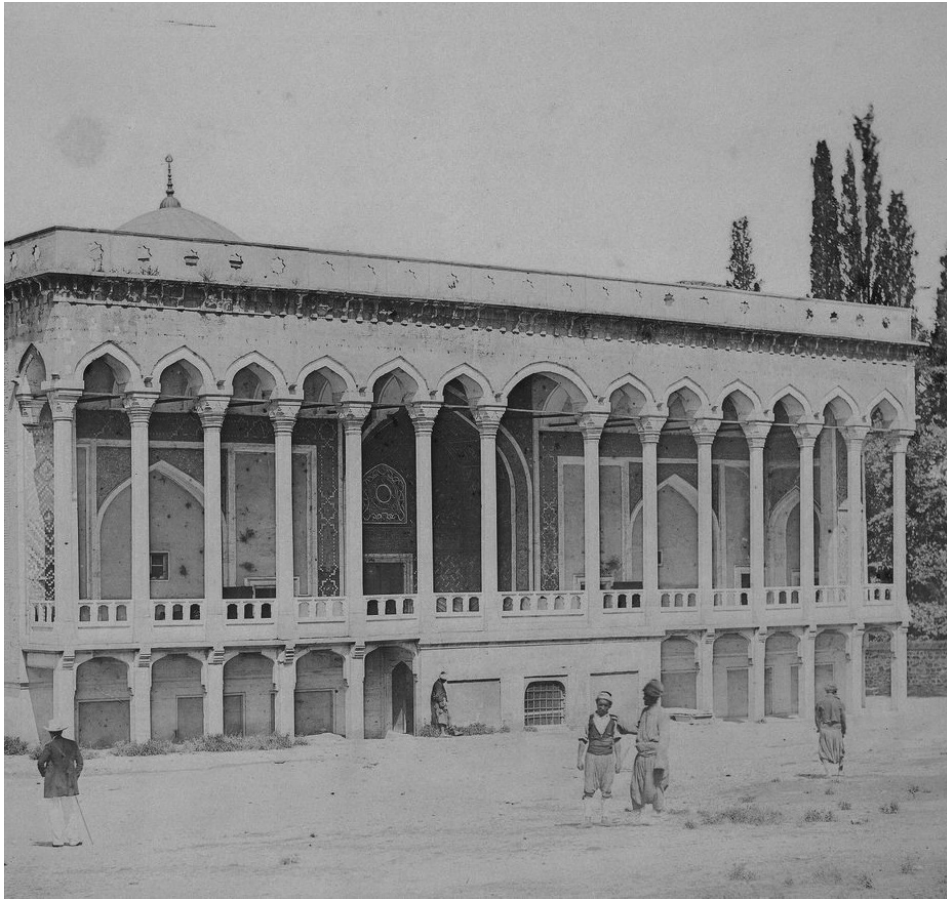
1: Online Etymology Dictionary. <https://www.etymonline.com/search?q=kiosk> [200715]

2: Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/art/kiosk-landscape-architecture> [200715]

3: Great Buildings. http://www.greatbuildings.com/buildings/Çinli_Kiosk.html [200715]

4: Faroqhi, Suraiya, McGowan, Bruce, Quataert, Donald & Pamuk, Sevket. An Economic and Social History of the Ottoman Empire: Volume 2, 1600-1914. Cambridge University Press, Cambridge, 1994, 617.

5: Commercial Interior Design. <https://www.commercialinteriordesign.com/thoughts/turkish-design-kiosks-on-london-streets> [200715]

Çinili Köşk, Topkapıpalatset, Istanbul

Turkiska kiosken, Hagaparken

detta som korven sedan började säljas ute på gator och torg. De fasta korvkioskerna kommer dock först något senare. De allra första fasta kioskerna (såsom vi känner dem) i Sverige var dock vattenkiosker, paviljonger från vilka man serverade så kallat hälsovatten, läskedrycker och sötsaker. I början av 1900-talet fanns sådana vattenkiosker utspridda över hela Stockholm.⁶

Liksom i Stockholm bredde denna typ av kiosk också ut sig i Helsingfors, där de första kioskerna var så kallade läskedryckskiosker som likt vattenkioskerna erbjöd förfriskningar och konfekt. Under första halvan av 1800-talet byggdes de första kioskerna i Helsingfors, då tänkta som utsmyckningar i parker och på gator. Det hela startade på Esplanaden, en park i centrala Helsingfors som var ett strandpromenadpalats för borgerliga och tjänstemän. En plats där det "finare" folket flanerade, visade upp sig och umgicks. Den tidigaste av kioskerna byggdes redan på 1830-talet, och under den senare halvan av 1800-talet byggdes än fler kiosker på Esplanaden, samtliga rikt dekorerade kiosker i trä. Än idag finns några av dessa ursprungliga kiosker kvar på Esplanaden, som fortfarande är en livlig plats i centrala Helsingfors.

Under första halvan av 1900-talet gjordes stora förändringar i kioskförsäljningen i Helsingfors. Detta berodde framförallt på myndigheternas rädsla för epidemier, och moderna hygienkoncept lade grunden för de nya instruktioner för kiosker som kom år 1925. I samband med detta definierades kiosken till en försäljningsplats där utbytet av varor och dess ersättning ägde rum genom en öppning (i en vägg, dörr eller fönster). Detta innebar att köparen ska befinna sig utomhus utanför kiosken och säljaren inomhus, inne i kiosken. Förutom denna avskiljning var säljarens renhet och hygien i fokus, och det ställdes krav på att säljaren skulle vara klädd i ett rent, lätt och tvättbart ärmlöst förkläde. Kioskens storlek begränsades dessutom till en golvyta på 4 m², samt höjden begränsades till 2,2 meter⁷.

Under 1920-talet köpte Helsingfors stad upp samtliga kiosker runt om i staden, kontrollerade dem och beställde rivning på de kiosker som inte uppfyllde de nya kraven. I dess plats byggdes nya kiosker, designade av stadens egna byggnadskontor. Dessa nya kiosker var tänkta som en slags typkiosk som kunde multipliceras runt om i staden. Stadsarkitekten Gunnar Taucher (1886-1941), som var stadsarkitekt i Helsingfors i flera år (1924-41), hade en betydande roll i utformningen av dessa typkiosker. 1928 ritades det första utkastet till typkiosken, vilket var en cirkulär kiosk i betong. Två av kioskerna på Esplanaden ersattes med denna runda funktionalistiska betongkiosk redan år 1928, och de byggdes också på några andra platser i staden.

6: Eriksson, Leif. Korv, mos och människor: en bok om svenska korvkiosker, Wahlström & Widstrand, Stockholm, 2004, 25.

7: Mäkinen, Anne. Kioski, kipari, kiska, snagari. Sofia, Helsingfors stadsmuseums kundtidning. 2001, 10.

Rund typkiosk
Gunnar Taucher, 1928

Typkiosk med rundad framsida
Gunnar Taucher, 1937

Esplanaden, Helsingfors, 1890-tal

Helsingfors, 1920-tal

Men sökandet efter typkiosken fortsatte och Taucher ritade på andra kiosker i funktionalistisk form under 1930-talet. Den vanligaste kiosken i Helsingfors idag, en kiosk i trä med ett utskjutande tak, ritades av Gunnar Taucher år 1937. Den första versionen av Taucher, med rundad framsida, ritades sedan om av stadsarkitekten Hilding Ekelund som ersatte den rundade väggen med en uträtad vägg, vilket gav kiosken ett kantigare uttryck. De flesta av kioskerna byggdes sedan under 1940- och 50-talet.

Dessa typkiosker var tänkta att användas som biljettkiosker till de olympiska spelen som ursprungligen skulle ägt rum i Helsingfors år 1940, men sedan blev uppskjutet på grund av det finska vinterkriget. Olympiska spelen ägde istället rum tolv år senare, 1952, och inför det byggs flera av dessa typkiosker. Många av dem byggdes utanför innerstaden vid spårvagnshållplatser, bussterminaler och parker. De gulmålade kioskerna finns nu utspridda över i princip hela staden. Ser man till stadens utbredning år 1950 är det tydligt att kioskerna då täckte alla delar av staden, från dess utkanter och förorter, såsom Munksnäs som först blev ett distrikt i Helsingfors år 1946, in till de mest centrala delarna. Vissa av typkioskerna har med åren rivits, och av de som finns kvar idag ägs merparten ännu av Helsingfors stad som hyr ut dem till näringsidkare.

Kioskverksamheten i Helsingfors blomstrade under 1950-talet och framåt, framförallt under 1970-talet, men sedan dess och fram till idag har det dalat. Idag är kioskerna snarare en del av ett gemensamt kulturarv. De har varit och få utvalda är än idag fortfarande mötesplatser – för många stadsbor en viktig plats i vardagen, en plats för möten och minnen. Som ett kulturarv har de betydelse av en mängd anledningar. De berättar om stadens utveckling och tillväxt, om stadsplanering och hygienkoncept, något som är lika aktuellt då som det är idag, nästan 100 år senare. Kioskerna berättar också en arkitektonisk historia, då deras uttryck alltid har påverkats starkt av arkitektoniska trender, och reflekterat dem i en slags kondenserad arkitektur. På vissa sätt skulle man kunna kalla dem tidens mest fashionabla arkitektur, men i miniatyrversion.

Att kioskerna en gång har varit så folkliga och välanvända får mig att undra varför kioskerna inte längre används idag. Passar de inte längre in i dagens konsumtionsmönster? De kiosker som idag snarare har tagit över är *R-kioski* - den finska motsvarigheten till *Pressbyrå*n. Men den är av en annan typ och storlek. Deras utbud liknar snarare en liten butik, och kanske är det vad som efterfrågas idag. Så vad gör man med den traditionella kiosken när den har spelat ut sin roll som en kommersiell plats? Och hur gör man återigen kiosken till en mötesplats i staden?

Typkiosk med upprätad framsida
Hilding Ekelund, 1940-tal

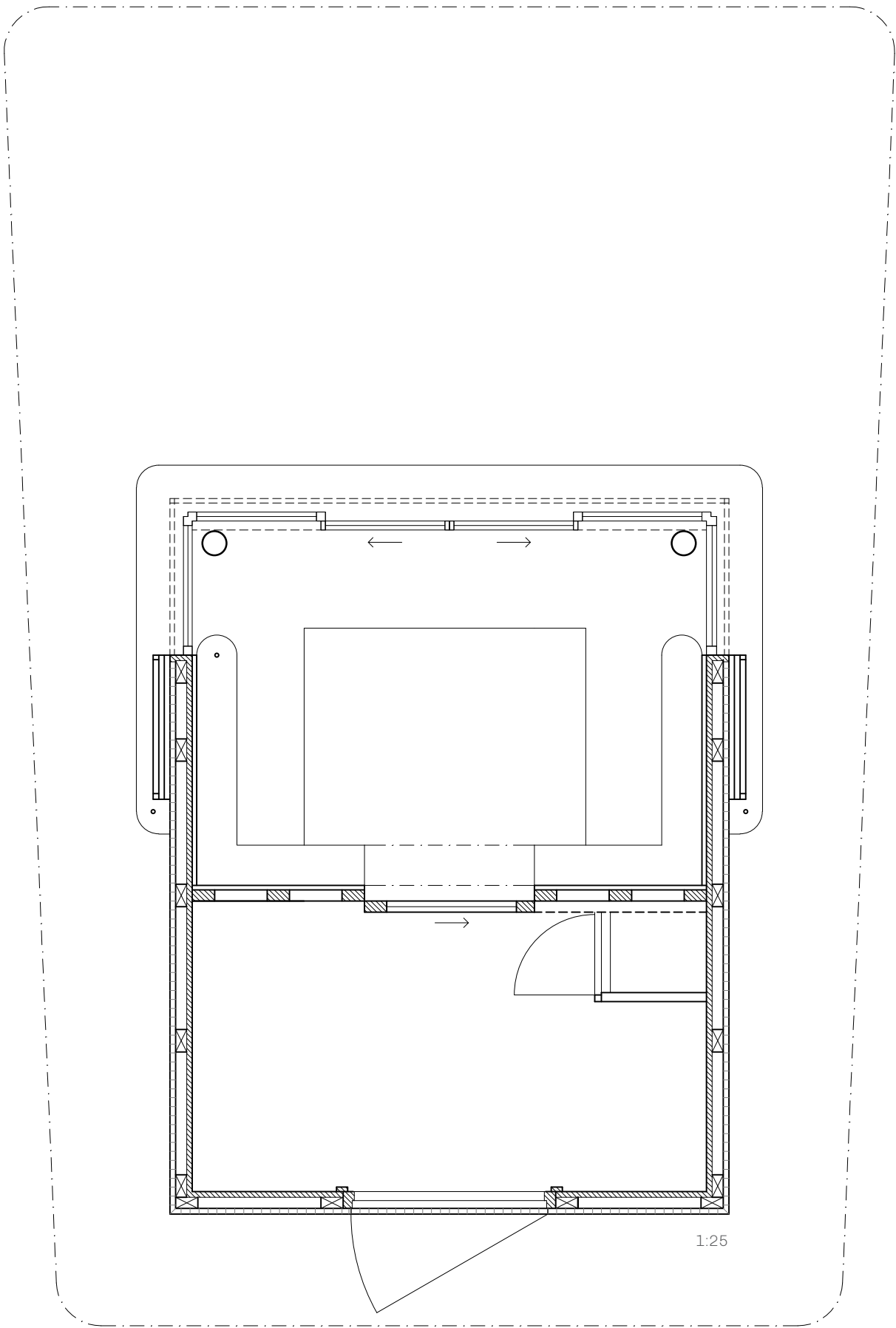

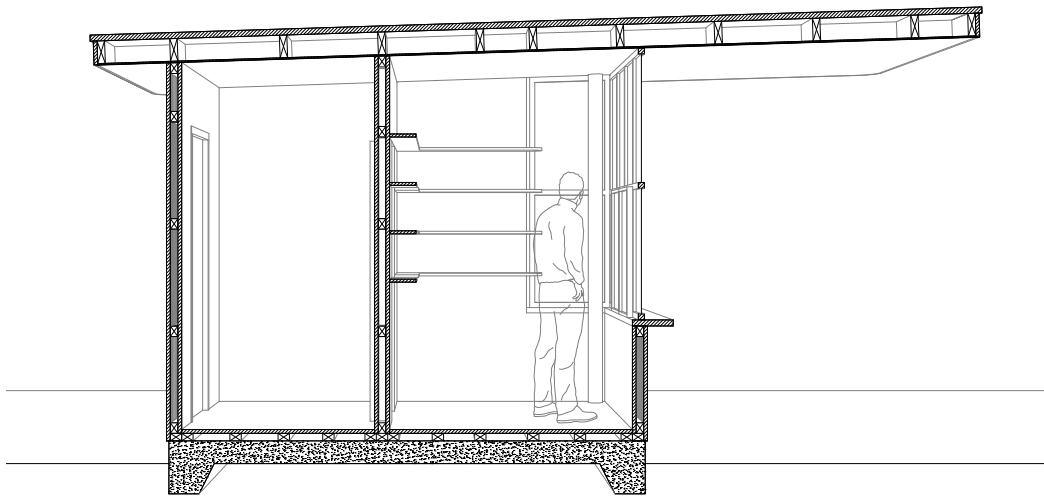
Helsingfors, 1940-tal

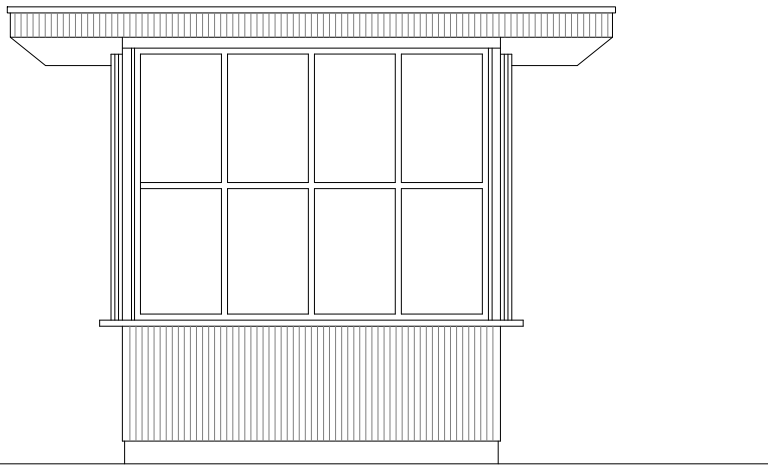
Helsingfors, 1940-tal

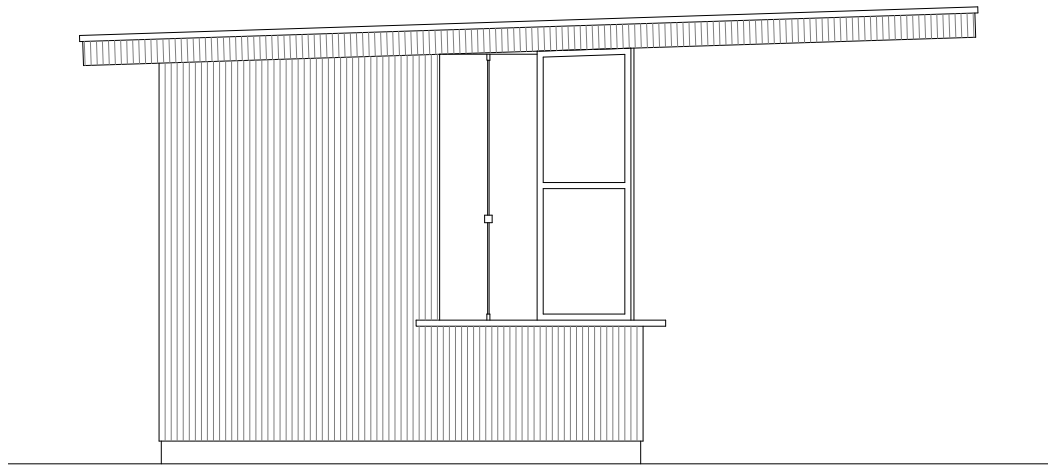

ritningar - typkiosk ekelund

1:50

1:50

ritningar - typkiosk ekelund

kantlist tak - metall / rostfritt stål

träpanel tak - gulmålad

undertak - gulmålat

luckor i trä - gulmålade

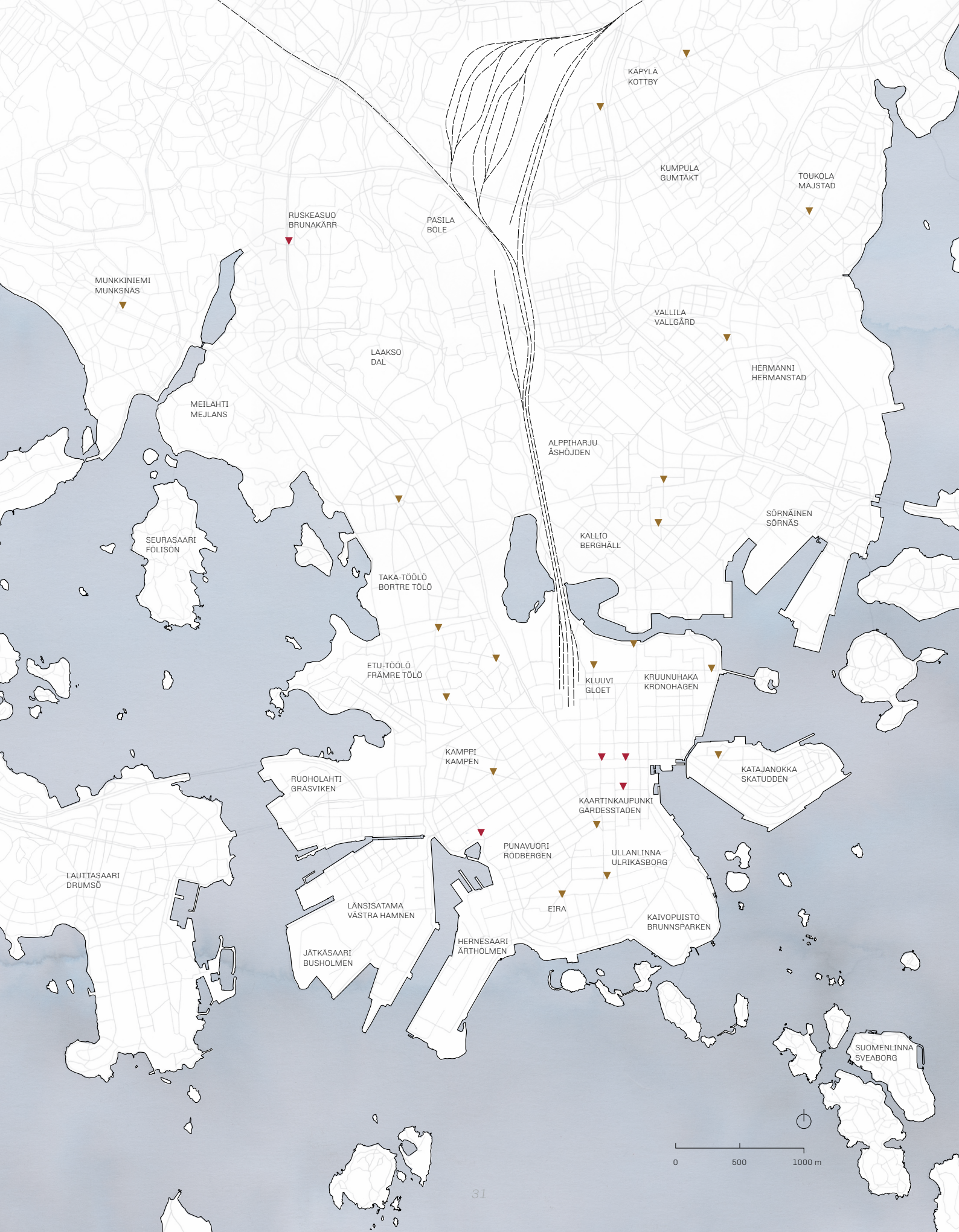
bänkskiva - klädd i rostfritt stål

träpanel - gulmålad

betongsockel

materialitet - färg

MUNKKINIEMI
MUNKSNAS

MEILAHTI
MEJLANS

SEURASAARI
FÖLISON

LAUTTASAARI
DRUMSÖ

RUSKEASUO
BRUNAKÄRR

PASILA
BÖLE

LAAKSO
DAL

TAKA-TÖÖLÖ
BORTRE TÖLÖ

ETU-TÖÖLÖ
FRAMRE TÖLÖ

RUOHOLAHTI
GRÄSVIKEN

LÄNSISATAMA
VÄSTRA HAMNEN

JÄTKÄSAARI
BUSHOLMEN

HERNESAARI
ÄRTHOLMEN

PUNAVUORI
RÖDBERGEN

EIRA

KAARTINKAUPUNKI
GARDESSTADEN

ULLANLINNA
ULRIKASBORG

KAIVOPUISTO
BRUNNSPARKEN

KÄPYLÄ
KOTTBY

KUMPULA
GUMTÄKT

TOUKOLA
MAJSTAD

VALLILA
VALLGÅRD

HERMANNI
HERMANSTAD

ALPPIHARJU
ÅSHÖJDEN

KALLIO
BERGHÄLL

SÖRNÄINEN
SÖRNÄS

KLUUVI
GLOET

KRUUNUHAKA
KRÖNOHAGEN

KATAJANOKKA
SKATUDDEN

SUOMENLINNA
SVEABORG

0 500 1000 m

▼ **typkiosker**

19 st

finskt platsnamn

Arabianaukio
 Eiran puisto
 Helsinginkatu
 Johanneksenpuisto
 Karhupuisto
 Tove Janssonin puisto
 Kauppakorkeakoulut
 Käpylänaukio
 Munkkiniemen puistotie
 Lapinlahden puistikko
 Liisanpuistikko
 Museonpuisto
 Nordenskiöldin aukio
 Paavalinkirkon puisto
 Pitkäsilta
 Vuorimiehenpuistikko
 Kajsaniemen puisto
 Mika Waltarin puisto
 Pohjolanaukio

svenskt platsnamn

Arabiaplatsen
 Eiraparken
 Helsingegatan
 Johannesparken
 Björnparken
 Tove Janssons park
 Handelshögskolan
 Kottbyplatsen
 Munksnäs allén
 Lappviksparken
 Elisabetsskvären
 Museiparken
 Nordenskiöldsplatsen
 Pauluskyrkans park
 Långa bron
 Bergmansskvären
 Kajsaniemparken
 Mika Waltarinparken
 Pohjolaplatsen

▼ **runda typkiosker**

5 st

finskt platsnamn

Hietalahdentori
 Esplanadin puisto (1)
 Esplanadin puisto (2)
 Ruskeasuo
 Kasarmitori

svenskt platsnamn

Sandvikstorget
 Esplanadparken (1)
 Esplanadparken (2)
 Brunakärr
 Kaserntorget

svaga monument

W-1
EOMX
SPEK
L-1
E-1

“You know those small, usually yellow kiosks with a sort of built-in canopy at the front? They are a humble monument of Helsinki.”⁸

En tanke på kioskerna som ett slags monument i staden lirkade sig tidigt in i mina anteckningar. Framförallt handlade det om det övergivna och den känslomässiga aspekten av det. En tanke om att det monumentala inte infann sig förrän byggnaden blivit tom och övergiven. Titeln på Estlands bidrag till Arkitekturbiennalen i Venedig 2018 var *Weak Monument*. I sig självt är uttrycket *weak monument* en motsägelse. Kan verkligen ett monument vara svagt, och är det i så fall verkligen ett monument? Kuratorerna för Estlands paviljong använder uttrycket som ett retoriskt redskap, som ett sätt att gå ifrån den klassiska definitionen och på så sätt få nya perspektiv på vad ett monument kan vara. Med det vill de belysa den underliggande politiken som finns i varje byggd form. Ifrågasättandet baseras enligt kuratorerna på att man i Estland generellt har uppfattat monumentet som en inkräktare, en icke-existerande tradition som endast känns främmande.

Uttrycket *weak monument* är lockande då det möjliggör för andra synsätt inom arkitekturen. Synsätt där det inte är de explicita, tydliga gesterna som är centrala utan snarare är det den modesta och tillbakadragna arkitekturen som hamnar i fokus. En ödmjuk arkitektur som inte skriker ut sin existens till omvärlden, utan snarare är återhållsam, till och med tyst, underförstådd.

“[T]he drama of tranquility. Great architecture is petrified stillness, silence turned into matter.”⁹ Juhani Pallasmaa

Dessutom möjliggör *weak monument* för en undersökning av det som omger oss i vår vardag, det alldagliga, och dess betydelse för oss och dess betydelse för staden. Att det i själva verket kan vara det alldagliga som belyser något, som påminner oss om något eller som betyder något, och därför kan agera som ett monument. Att ett monument kan vara det lilla och vid första anblick oansenliga, att ett monument inte behöver vara pompöst och grandios. Att det kan handla om närvaro och känslomässig anknytning, istället för storlek och inpräntad mening.

“For me, monumentalism has nothing to do with size or style, but entirely to do with presence – thus a chair could be monumental.”¹⁰ James Stirling

När man visar uppskattning för det lilla och alldagliga förhöjer man också betydelsen av den vardagliga och omedelbara upplevelsen av arkitektur. I det ligger en folklig tanke som omfattar alla, allas erfarenheter och upplevelser. Och att det som har betydelse för många kan få status som ett monument, trots dess oansenlighet och all daglighet.¹¹

8:
Niitamo, Annaliina. Cool cafés. Helsinki this week. 2014. <https://helsinkithisweek.com/story/cool-caf%C3%A9s> [200925]

9:
Avermaete, Tom. Towards Another Rhetoric: Or the Importance of Thinking the Weak Monument. I *Weak Monument: Architectures Beyond the Plinth*, Ríha, Tadeáš, Linsi, Laura & Reemaa, Roland, 25-37. Park Books, Zürich, 2018, 32.

10:
Ibid., 30.

11:
Ibid., 33.

Helsingfors, 2019

Studie av takformer

Men för att återkomma till det övergivna. En anledning varför dessa kiosker uppfattas som monument i stadsbilden kan vara just att många av dem står tomma. I och med det har deras syfte upphört, och istället har de blivit en ruin av kiosken. Enligt Loos kan det också i förlängningen innebära att byggnaden som har blivit en ruin samtidigt också blir ett monument.

*"Then, when a building becomes a ruin [...] it is at risk of becoming a monument by extension. The ruinous spectacle of the useless and empty object in the midst of a thriving city inevitably attracts meanings to its crumbling structure."*¹²

Ett oanvänt och tomt objekt mitt i en levande stad, precis som många av kioskerna i Helsingfors. Det ligger definitivt ett känslomässigt element över det ouppmärksammade. Detta förtydligas ytterligare av Helsingfors stadsmuseum som har tagit initiativet till ett projekt de kallar *Adopt a monument*¹³. Projektet innebär att invånarna i Helsingfors kan adoptera en historisk eller förhistorisk plats som behöver underhåll, och själv se till att ta hand om platsen med hjälp av instruktioner från stadsmuseet. Projektets bredare syfte är att väcka invånarnas intresse för närmiljön och uppskatta de historiska lagren som finns i den. Genom att se efter och ta hand om sin lokala kulturmiljö öppnar man inte bara upp ögonen för hur mycket historia som finns inbäddad i den, utan det kan också hjälpa till att förstärka den lokala identiteten.

Adopt a monument omfattas av alla möjliga typer av platser, från gamla gravplatser till fästningsverk från första världskriget. De vill också utforska möjligheterna för invånare att adoptera byggnader, och i samband med detta nämner de just de små gula kioskerna. I och med det vänder de blicken mot det lilla och vardagliga, för att ge det den uppmärksamhet och omtänksamhet som de förtjänar. Aldo Rossi definierar monumentet som en karaktäristisk urban artefakt som särskiljer sig från den konventionella urbana strukturen¹⁴, vilket är precis det dessa små kiosker gör.

Weak monument öppnar upp för tanken att mycket av monumentets betydelse ligger i känslan vi har inför det. Detta tror jag också kan appliceras på kioskerna i Helsingfors - att det viktigaste kanske inte är byggnadens fysiska struktur utan känslorna byggnadens närvaro i staden framkallar. Däremot är jag övertygad om att det är viktigt att den ursprungliga kiosken går att känna igen, för försvinner karaktären försvinner möjligtvis också känslorna den för med sig. Men vad är kioskens karaktär, och när slutar den vara igenkännbar? I modellstudier av kiosken kom jag fram till att takformen står för mycket av uttrycket. Därför har jag aktivt försökt att behålla takformen, och därigenom kioskens karaktär. För om kioskens form inte längre kan kännas igen, kan dess monumentalitet också försvinna.

12:
Říha, Tadeáš, Linsi, Laura & Reemaa, Roland. *Weak Monument: Architectures Beyond the Plinth*. Park Books, Zürich, 2018, 12.

13:
Helsinki City Museum. *Adopt a monument*.
<http://www.helsinginkaupunginmuseo.fi/en/adoptoi-monumentti/>
[200716]

14:
Avermaete. *Towards Another Rhetoric: Or the Importance of Thinking the Weak Monument*, 33.

“Are you bothered by a run-down old kiosk?”

We also seek to investigate possibilities for adopting buildings. In Helsinki, the traditional street kiosks with their long protruding overhangs in different parts of the city could be suited to these purposes. When the kiosk trade changed, many of these structures that were originally important to their neighbourhoods have remained empty and have fallen into disrepair.

The adoptive party could be given the use of a city-owned kiosk for free, but not for the purpose of commercial activities. With minor refurbishment and upkeep, the kiosks could enliven their locations for example as sites for pop-up events or as art or poetry kiosks.

There are no doubt other small and disused buildings of architectural and local scenic importance that could be adopted. Care and maintenance measures could include, for example, the monitoring of the condition of the structure, the removal of vegetation from around it and minor repair work, such as painting.”¹⁵

15:
Helsinki City Museum. Adopt a monument.
<http://www.helsinginkaupunginmuseo.fi/en/adoptoi-monumentti/>
[200716]

kioskens plats i staden

Valiojäätelöä

PIIDA TALKKI

Coca-Cola

AJVI

PEPSI

"Vad är det som gör att korv- och glasskiosker väcker så starkt engagemang?"¹⁶

När ArkDes skriver om korvkrigen i samband med sin utställning *Public Luxury* handlar det om protester runt om i Sverige mot att lokala kiosker har hotats att läggas ner¹⁶. Vad invånarna i grund och botten upprörs över är politikernas omedvetenhet om att kiosken bidrar till stadsmiljön och kvarterslivet. Att dessa kiosker väcker ett så starkt engagemang, och så starka känslor, kan nog för många tyckas något överdrivet. Men det är mycket mer som ligger bakom det än man ser vid första anblick.

Något som ständigt diskuteras vad gäller städer och hur de kan utvecklas är deras effektivitet. I essän *The Emotional City* av Adam Caruso kritiserar han diskussionerna kring framtidens städer och strävandet efter en idealstad. Det största problemet enligt honom är det ivriga rivandet av existerande byggnader för att ersätta dem med nya, mer effektiva sådana. Den "passion for density" som råder i stadsplaneringen idag hävdar Caruso hotar välbefinnandet i våra städer. Han anser att istället för att fokusera så mycket på täthet och effektivitet, borde vi istället skifta vårt fokus mot stadens känslomässiga kvaliteter och arbeta med det detaljerade och platsspecifika¹⁷.

"Rather than attempting to conceptualise the whole of urbanism, a critical architecture can emerge by ignoring the big and the general and work with the minute and the highly specific."¹⁷

Det starka engagemanget som dessa kiosker kan väcka är kopplat till stadens känslomässiga kvaliteter. Dessutom handlar det om kulturellt arv, och om minnen och historier kopplade till platsen. Det kanske inte är kiosken, byggnaden i sig, som framkallar dessa känslor, utan snarare hur kiosken påverkar och aktiverar platsen. Det visar på hur den lilla byggnaden kan nå längre ut än dess fysiska storlek, och hur stor inverkan det kan ha på en plats.

När man kommer in på ämnet känslor och arkitektur kan det lätt bli ganska grumligt och luddigt. Det är något som inte är mätbart, det är högst subjektivt och svårt att definiera. Men trots det är det många som lyfter dess betydelse, och pekar på vikten av att arbeta med den känslomässiga aspekten av arkitektur. Detta ämne är något som Peter Zumthor och Mari Lending kommer in på när de i *A Feeling of History* diskuterar betydelsen av tid och historia i Zumthors verk. Enligt honom själv handlar hans verk alla om historien som lagras i landskap, platser och ting, om minnen och känslorna som associeras till dem¹⁸.

16:
Long, Kieran. ArkDes. Utställningskatalog till Public Luxury. 2018, 3.
https://arkdes.se/wp-content/uploads/2017/11/public-luxury_final2.pdf [200925]

17:
Caruso, Adam. The Emotional City. I The Feeling of Things, 37-41. Escritos de arquitectura, Ed. Polígrafa, Barcelona, 2008, 40.

18:
Zumthor, Peter & Lending, Mari. A feeling of history. Scheidegger & Spiess, Zurich, 2018, 28.

När det kommer till kioskernas placering i staden är det uppenbart att de är tänkta att synas. Merparten av kioskerna är placerade på ett hörn, vilket leder till maximal exponering från flera håll. Med tanke på att de ursprungligen var tänka till biljettförsäljning är det inte konstigt att exponering verkar ha varit den viktigaste aspekten vid utplaceringen. När de nu står kvar på sina hörn, med kepsen riktad utåt, blir det extra tydligt hur stor inverkan kioskerna har på stadsrummet.

*"However small the building, if it stands on a corner, its position in the town becomes important."*¹⁹

Eftersom kioskerna har en tydlig fram- och baksida, med en öppen blick framåt och en sluten rygg, blir också deras riktning betydelsefull. Vad man kan se är att kioskerna nästan uteslutande vänder sig ut mot gatan, istället för in mot torget eller parken de är belägna vid. Framförallt är det uppenbart att de vänder sig mot stråk och vägar där folk rör sig för att fånga upp så många människor som möjligt. Därför är det inte förvånande att majoriteten av dem också är belägna i närheten av spårvagnshållplatser, vilket var det främsta transportmedlet i Helsingfors då kioskerna uppfördes.

Utifrån analyser av samtliga typkioskers individuella placering har jag identifierat fyra olika kategorier. Genom kategorisering blev det tydligt att den vanligaste placeringen är på ett hörn, följt av på sidan av en park. Förutom det finns det några undantag från regeln som gäller de som är placerade inuti en park eller mitt i en vägkorsning. Kan det bli mer exponerat än så? Men för icke-kommersiella syften kan ett för exponerat läge snarare få en negativ laddning. Finns det sätt att omvandla ett exponerat läge till ett skyddat, till och med privat sådant? Och kan man vända riktningen i en byggnad med en så stark fram- och baksida?

19:

Atelier Bow-Wow, Tsukamoto, Yoshiharu & Kaijima, Momoyo. Bow-Wow from post bubble city, INAX, Tokyo, 2006, 61.

1 på ett hörn

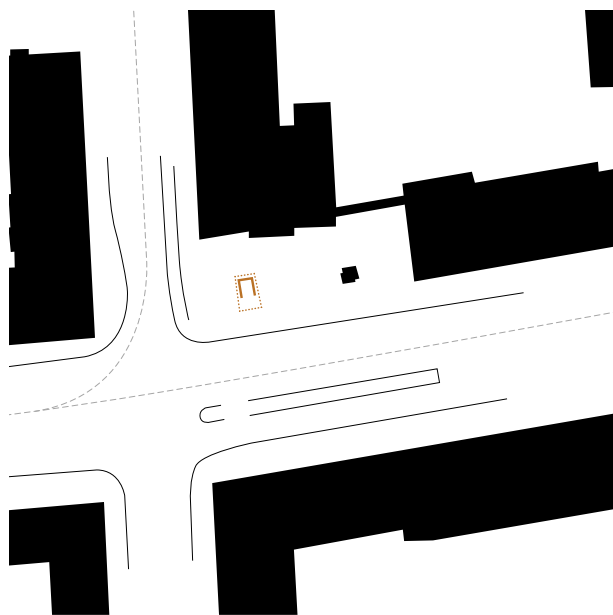

Diagram Helsingegatan

- Kauppakorkeakoulu / Handelshögskolan
- Arabianaukio / Arabiaplatsen
- Helsinginkatu / Helsingegatan
- Käpylänaukio / Kottbyplatsen
- Pitkäsilta / Långa bron
- Pohjolanaukio / Pohjolaplatsen
- Karhupuisto / Björnparken
- Johanneksenpuisto / Johannesparken
- Liisanpuistikko / Elisabetsskvären
- Lapinlahden puistikko / Lappviksparken

2 på sidan av

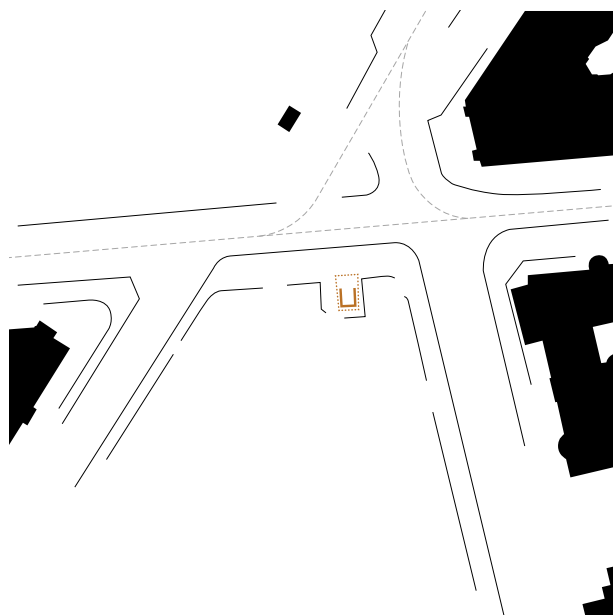

Diagram Eiraparken

- Eiran puisto / Eiraparken
- Paavalinkirkon puisto / Pauluskyrkans park
- Tove Janssonin puisto / Tove Janssons park
- Mika Waltarin puisto / Mika Waltarinparken
- Museonpuisto / Museiparken

3 inuti / omsluten

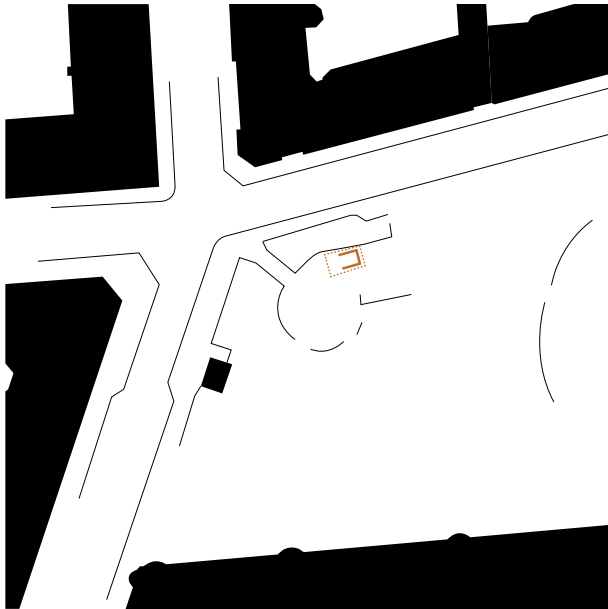

Diagram Bergmanskvären

Vuorimiehenpuistikko / Bergmanskvären
Kajsaniemen puisto / Kajsaniemiparken

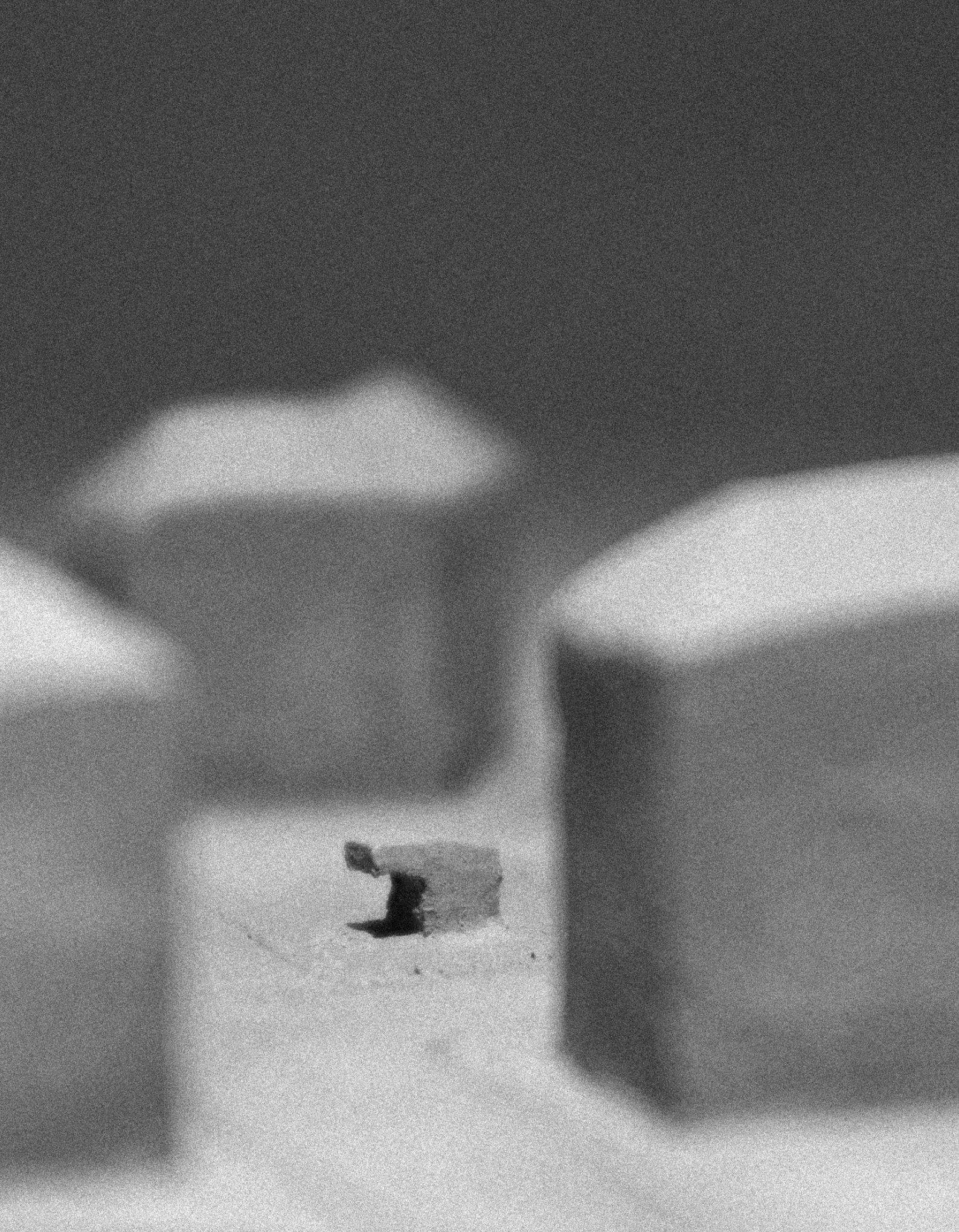
4 mitt i trafiken

Diagram Nordenskiöldsplatsen

Nordenskiöldin aukio / Nordenskiöldsplatsen
Munkkiniemen puistotie / Munksnäs allén

den lilla skalan

*"These items are a bit too small to be recognized as architecture, but a bit bigger than furniture. They are the kind of size which can exist in the corner of a room, or in the corner of the city, turning the urban environment into a 'superinterior'. The items' constant suppleness to fit their surroundings makes them like the pets of the city. So we can say that smallness = pet size."*²⁰

20:
Kijima, Momoyo, Kuroda, Junzo & Tsukamoto, Yoshiharta. Made in Tokyo, Kajima inst.publ. co., Tokyo, 2002, 25.

21:
Ibid., 24.

22:
Imai, Kesaharu (red.). Pet architecture guide book, World Photo Press, Tokyo, 2002, 1.

Ett av de mest uppenbara attributen för kiosken är dess lilla storlek. Den litenhet som kiosken utstrålar står i stark kontrast till den omgivande staden och de omgivande byggnadernas skala. I själva verket förekommer det i staden få andra byggnader av liknande storlek som kiosken, speciellt när det kommer till byggnader som är en del av vår vardagliga miljö.

Den lilla skalan är något som har intresserat den Tokyo-baserade arkitekturfirman Atelier Bow-Wow, som har gjort en mängd olika undersökningar kring just detta ämne. De har diagnostiserat Tokyo med vad de kallar för *void phobia* - en fobi för tomrum. Detta innebär att man ser varje outnyttjad kvadratmeter, eller till och med varje outnyttjad kvadratcentimeter, som slöseri med plats. Ett slöseri en så tät stad som Tokyo inte har råd med. Överallt man vänder sig kan man se en önskan att hitta och fylla i stadens tomrum. Den metod som ofta används kallar de för *super-rationalism*, vilket är starkt ihopkopplat med konceptet *void phobia*. *Super-rationalism* innebär att hållets fyllning exakt matchar hålet till både storlek och form²¹.

Denna *void phobia* resulterar i ett nytt lager över Tokyos stadslandskap, ett lager av en slags mikroarkitektur - litenhetens arkitektur. Atelier Bow-Wow myntade ett begrepp för att beskriva detta strukturella lager, och med det ville de även etablera en helt ny kategori inom urbana strukturer. De valde att kalla dessa små urbana strukturer för *pet architecture*. Atelier Bow-Wow definierar det som: "architecture having pet like characteristics, existing in the most unexpected places"²². Vad de vidare definierar som "pet like characteristics" är att de är små, humoristiska och charmiga.

Redan i användandet av ordet "pet", husdjur, finns ett underliggande maktförhållande och en uppenbar känsloladdning. Ordet husdjur innebär i sig själv en underordning till människan som äger det och styr över det. I förlängningen innebär det då även för dessa små urbana strukturer en underordning i förhållande till de andra byggnaderna runt om. Dock är ordet "pet" även ett ord med positiva undertoner. Ordet "pet" innebär i sig själv en känslomässig koppling till djuret i fråga, en subjektivitet, i motsats till ordet "animal" som hade upplevts som mycket mer objektivt. Denna positiva, känsloladdade underton i valet av ord

Tokyo, 2018

tron jag inte är varken omedveten eller oavsiktlig, utan speglar direkt hur vi upplever den här typen av arkitektur. Det är en arkitektur som appellerar till vår mjuka, känslsamma sida, precis som husdjur gör. Det är en arkitektur vi vill ta hand om, som vi vill nära, precis som med ett husdjur, men som också kan ta hand om oss. Men vad innebär denna litenhet, vad har det för påverkan på själva arkitekturen och vår upplevelse av den?

"Smallness is a size which allows a freedom in urban action. If we consciously consider the abounding pet sized objects of Tokyo as an interface between the city and the human body, then our urban environment can become more and more comfortable."²³

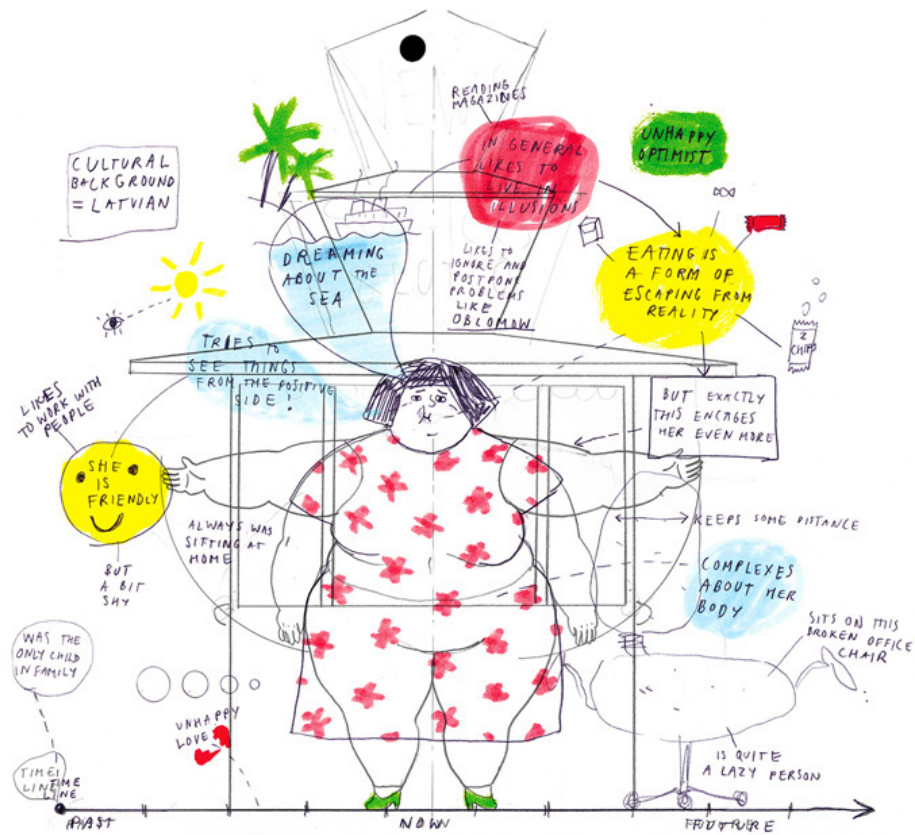
Atelier Bow-Wow förespråkar ett perspektiv där man ser *pet architecture* som ett gränssnitt mellan staden och människokroppen – kanske kan man säga en typ av medlare mellan den ofta svåråtkomliga stora skalan och det intima, det kroppsliga. Vad den lilla skalan bidrar till är en slags igenkänning, att kunna relatera byggnadens mått till måtten på sin egen kropp. Precis som den lilla byggnaden står på hörnet av torget kan även vi själva stå på hörnet av torget. I och med att vi kan relatera till måtten med vår egen kropp försvinner också den distans som arkitektur ibland kan skapa. Istället är *pet architecture* en arkitektur man direkt vågar närma sig.

"Kiosken" av Anete Melece, som började som kortfilm men också blev en bilderbok, handlar om en kvinna som arbetar i en kiosk i Riga, Lettland²⁴. Huvudpersonen sitter, bokstavigt talat, fast i kiosken, och allt hon drömmer om är frihet och att resa. Men hon sitter fast i sin kiosk för att hon har vuxit fast, och hon spenderar därför all sin tid inuti den. En dag råkar hon av misstag välta omkull kiosken, och inser då att hon i själva verket kan promenera runt med den på sig. Kiosken blir i denna historia en slags förlängning av henne själv, nästan som ett klädesplagg. Detta förtydligar hur lätt det är att relatera den lilla byggnadens mått till kroppens mått. Enligt Melece är kiosken i historien dessutom inspirerad av en kiosk i Riga, som på sistone mestadels har stått oanvänd²⁵, likt många av kioskerna i Helsingfors.

23:
Kijima, Kuroda & Tsukamoto.
Made in Tokyo, 2002, 26.

24:
Melece, Anete. Kiosken, Lilla Piratförlaget, Stockholm, 2020.

25:
Anete Melece. Picturebook Makers.
<https://blog.picturebookmakers.com/post/184709142896/anete-melece>
[200930]

Skiss till "Kiosken", Anete Melece

Detta leder mig osökt in på *antropomorfism*, föreställningen att något icke-mänskligt har mänskliga egenskaper. En arkitektur av denna lilla storlek har en tendens att bli förmänskligad, iklädd i mänskliga attribut. Att kioskerna i Helsingfors har fått flera smeknamn tyder inte bara på den lilla byggnadens betydelse för stadens befolkning, utan tyder också på en återkommande tendens att förmänskliga denna typ av små byggnader. Typkioskens finska smeknamn är *lippakioski*, som betyder *kepskiosk* på svenska, vilket anspelar på det långt utskjutande taket. Smeknamnet är både kärleksfullt och skämtsamt, men visar framförallt att kioskerna nästan ses som karaktärer i stadsrummet, snarare än som byggnader.

Kanske är det att den lilla skalan lätt kan göra arkitekturen humoristisk i sina proportioner. När det kommer till *pet architecture* blir skalan på byggnadens alla detaljer oerhört viktig. En detalj som inte alls upplevs viktig i en normalstor byggnad kan här istället få enorm betydelse för helhetsintrycket. Den lilla skalan resulterar alltså i en större betydelse för de minsta detaljerna, då förhållandet mellan detaljerna och byggnadens helhet är mycket större - nästan så att detaljerna till och med kan bli själva byggnaden? Även materialitet och skalan i den blir av stor betydelse.

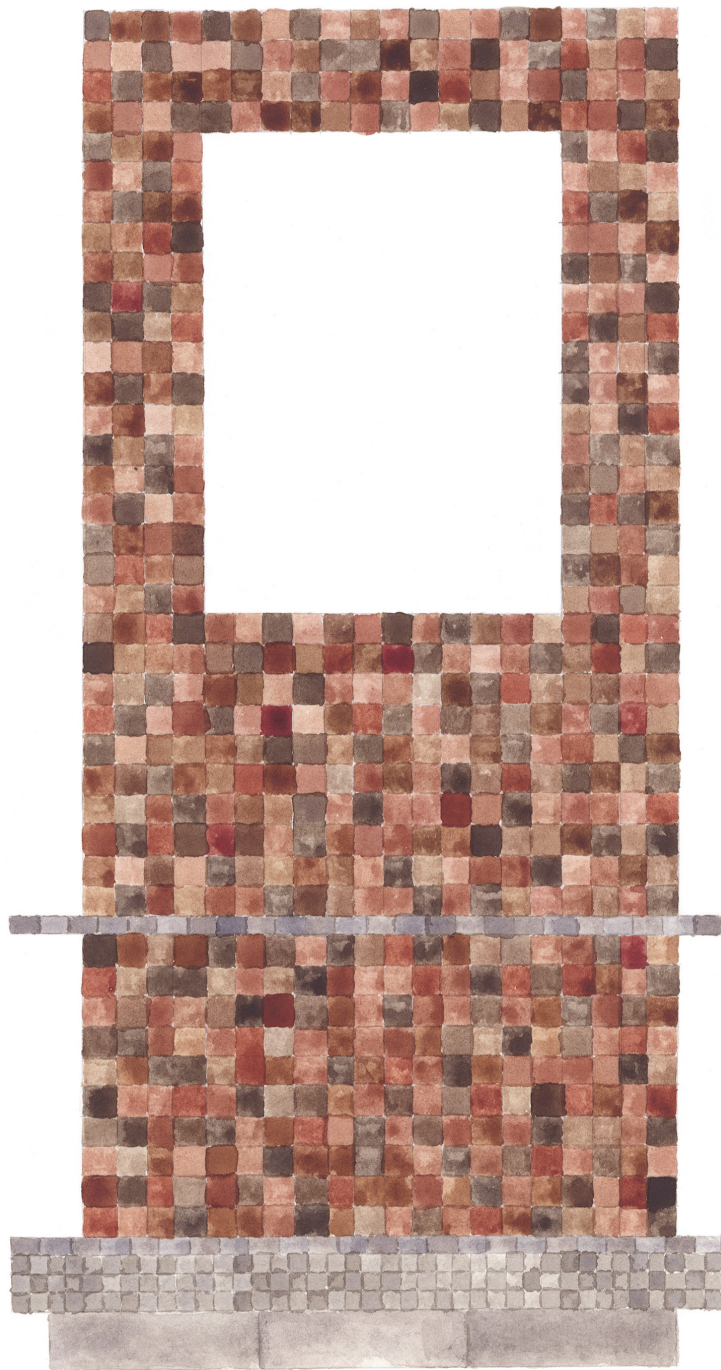
Det lätt humoristiska i proportionerna, en storlek som är lätt att känna igen sig i och relatera till, och ett slags förmänskligande av byggnaden, är alla egenskaper som gör det till en arkitektur som inte känns allvarstyngd. Det är en behaglig skala, som i det stora, generella stadsrummet, kan ha en nästan tröstande effekt på den som möter den.

"Indeed, there is something innately childlike, or nostalgic, to our affinity with small spaces. They are perhaps an adult continuation of the child's attraction to playhouses, dollhouses, treehouses, model villages – places of a comforting scale" ²⁶

För "Vad gulliga!", är ofta en av de första reaktionerna när man ser kioskerna i Helsingfors. Likaså var det en av mina första reaktioner, och troligtvis anledningen att jag så snabbt fäste mig vid dem. Att uttrycka att något är gulligt är, enligt Sianne Ngai, ett estetiskt svar på det lilla och diminutiva, det svaga och det underordnade. *Cuteness* är en mjuk estetik som har uppkommit ur masskulturen istället för finkulturen, och som handlar om en lockelse till maktlöshet snarare än till makt. Ngai hävdar att det är just denna maktlöshet och svaghet som är den tilldragande kraften, och att "*cuteness "in distress" is the "most affecting" cuteness"* ²⁷.

26:
Anderson, Darran. Why Everyday Architecture Deserves Respect. Bloomberg CityLab. 2019.
<https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-07-22/why-little-works-of-architecture-deserve-respect> [200930]

27:
Ngai, Sianne. Our aesthetic categories: zany, cute, interesting, Harvard University Press, Cambridge, Mass., 2012, 66.

Inventering av golv kring kiosk

För att återkomma till kioskerna i Helsingfors, så är det kanske faktumet att många av dem befinner sig just i nöd, som är en av de mest hjärtskärande och då också mest tilldragande faktorerna. Deras iögonfallande maktlöshet kan också vara en av anledningarna varför det är en arkitektur som är så lätt att närma sig. Det gör att vi vill skydda och ta hand om den.

Andra egenskaper som, enligt Ngai, ofta associeras med gullighet är litenhet, kompakthet och ett enklare, renare formspråk²⁸. Alla egenskaper som definitivt passar in på kioskerna, som är små, kompakta byggnader, med ett enkelt formspråk, typiskt för modernismen i vilken de uppkom.

När man talar om gullighet är det nästan ofrånkomligt att inte också nämna *kawaii*. Det är en estetik som uppkom i Japan efter andra världskriget, och som sedan dess har genomsyrat i princip hela det japanska samhället. Kan det vara så att *kawaii*'s popularitet grundade sig i den tröstande effekten det gulliga kan ha? Som en slags snuttefilt i svåra tider. Jag undrar om gullighet inom arkitektur kan ha samma välbehövda effekt, och att vi kanske söker den mer i turbulenta, krisartade tider. Och kanske är det precis det vi behöver just nu.

28:
Ngai, Sianne. Our aesthetic categories: zany, cute, interesting. Harvard University Press, Cambridge, Mass., 2012, 64-65.

Helsingfors, 1970-tal

fallstudier

Även om detta arbete handlar om kiosken som fenomen och typologi, handlar det minst lika mycket om kioskens evolution och transformation - vad kiosken är och vad den skulle kunna vara. I svar på detta presenteras ett antal fallstudier där kioskerna med olika metoder införlivas med något nytt. Fallstudierna är rumsliga experiment, och handlar om vad kiosken kan transformeras till och hur det skulle kunna ta sig uttryck. Därför varierar det från studier av det ytterst privata till det högst offentliga, men alla med fokus på kiosken och vad den skulle kunna vara.

Upptäckandet av dessa små byggnader, många av dem övergivna mitt i en bubblande stad, ledde mig omedelbart in i en vilja att aktivera dem. Det kändes ohållbart att majoriteten av dem står tomma och oanvända. Även om ett litet rum är fullt av begränsningar och utmaningar i sig självt, kunde jag inte blunda för de möjligheter jag tyckte mig ana. Men tveksamheten har sköljt över mig ett antal gånger - vad kan man egentligen göra med ett så litet rum? Kan man göra någonting alls? Kanske är kiosken bara menad att vara just en kiosk.

Men när den har spelat ut sin roll får man hitta nya roller för den att spela. Mitt första ställningstagande i arbetet, som för mig var så självklart att jag knappt såg det som ett ställningstagande, var att inte riva kiosken. Istället ville jag införliva den med något nytt, och göra de förändringar i strukturen som krävs för det nya syftet. Den ursprungliga typkiosken är ett generellt rum, som ser likadant ut på alla platser den står på. Detta var givetvis också typkioskens styrka, för dess tilltänkta syfte. Men för att fungera för något nytt undrar jag om den istället borde bli unik för varje plats, att den borde ta tag i sin omgivning och samverka med den.

I de fallstudier som följer har jag valt ut fem kiosker i centrala Helsingfors. Platserna de ligger på har olika karaktär, och kioskernas placering på dem representerar, till stor del, de olika kategorier som undersökningen ledde till. Då vissa av platserna är mer utmanande än andra leder det till olika angreppssätt i gestaltningen av närmiljön. Samtliga förslag har dock ändå de befintliga förutsättningarna i åtanke.

Fallstudierna handlar alla om olika ställningstaganden. Istället för det mer generella väljer jag att arbeta med det platsspecifika, och i det förtydligas kioskens förankring i platsen den står på. Fallstudierna skiftar mellan interiört och exteriört fokus, men är i vissa fall också en kombination av dem båda. Kioskens fysiska utbredning skiljer sig mellan studierna, i vissa fall räcker kiosken långt ut, medan i vissa fall är den mer inåtblickande. Men vad det slutligen handlar om är att utforska hur kiosken kan påverka sin omgivning, och hur omgivningen kan påverka kiosken, i stor som liten skala.

restaurangen

På många sätt är kiosken på Nordenskiöldsplatsen i ett utsatt läge. Belägen mitt i trafiken, omgiven av bilvägar, ligger den på vad som liknar en ö i mitten av vägkorsningen. Nordenskiöldsplatsen, som ligger i området Bortre Tölö i norra delen av centrala Helsingfors, är ingen plats man direkt uppehåller sig på, utan snarare en plats man passerar. Även om kiosken ligger isolerad i mitten av platsen är den lätt att missa när man skyndar förbi, där den står tyst på sin plats. Till skillnad från de andra platserna finns inte mycket grönska kring denna kiosk, utan omgivningen domineras av hårdgjorda ytor. Det som närmast relaterar till kiosken i skala är den reklampelare som står bredvid.

Kiosken vetter mot nordöst, i riktning mot Helsingfors Olympiastadium som ligger bara några kvarter bort, där sommar-OS ägde rum år 1952. För sitt ursprungliga syfte som biljettkiosk var det exponerade läget troligtvis optimalt, men den öppna, kala platsen gör det nu svårt att aktivera kiosken. För att förändra användningen av denna kiosk krävs att platsen runtom den också förändras.

På denna plats vill jag förvandla kiosken till en pärla dold bakom grönska. Känslan av en ö förstärks ytterligare, men istället för att vara exponerad vänder ön sig inåt. Höga häckar runtom ger avskildhet och skapar en barriär mot trafiken, både visuellt och ljudmässigt. Bakom häckarna frodas grönskan, med en blandning av olika gräs och färggranna perenner. Kiosken omvandlas till en kompakt restaurang, med sittplatser runtom och ute i trädgården.

Allt ifrån kioskens struktur, till fasad och interiör förändras. Men fastän så mycket förändras i och kring kiosken har den behållit samma karaktär och är lätt att känna igen. Det som läggs till på platsen i form av bebyggelse och växtlighet är alla i kioskens skala. Detta gör att gränssnittet för kiosken ändras, och den går från att kännas ödlig på den öppna platsen, till att kännas intim och omfamnad.

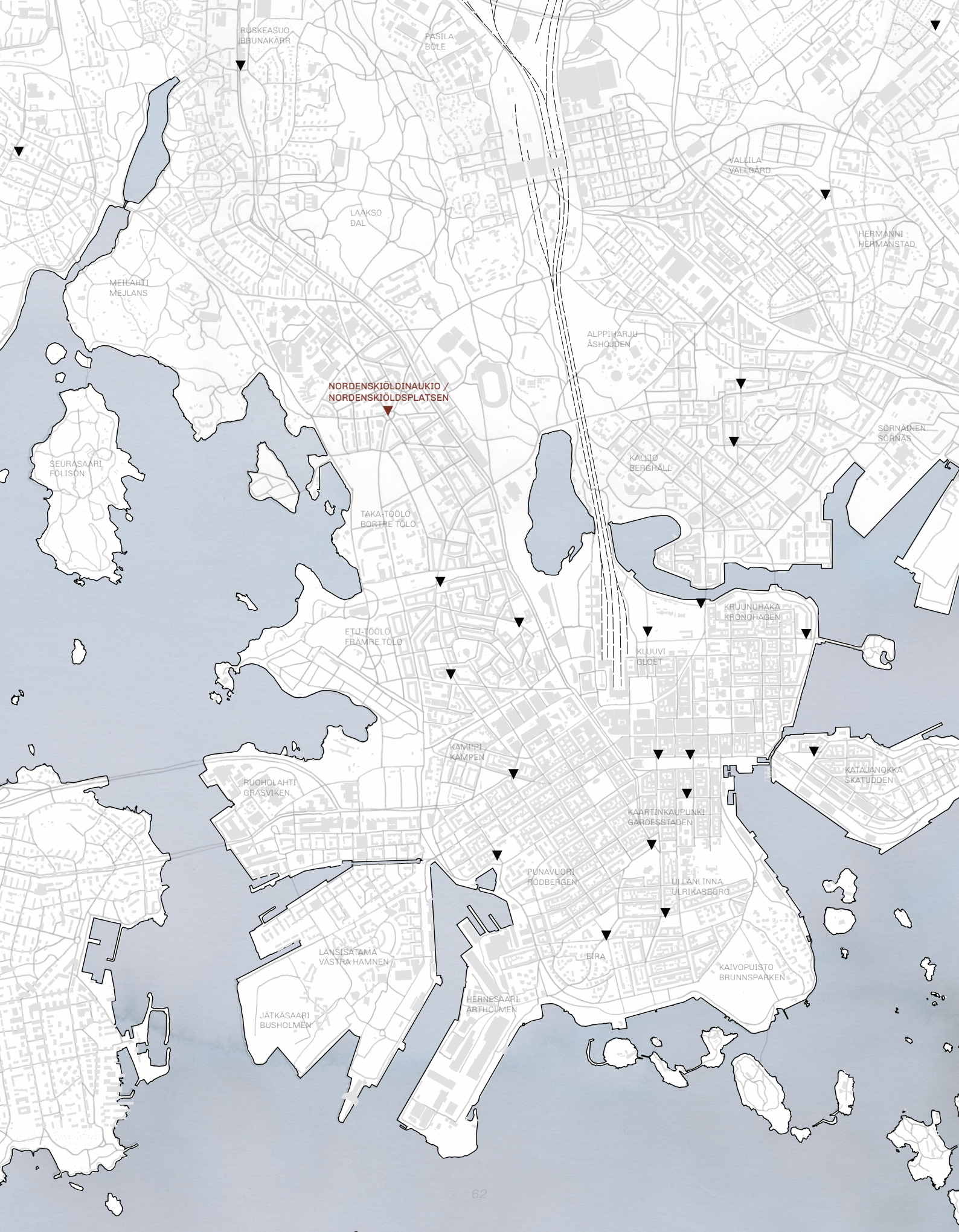
Nordenskiöldin aukio / Nordenskiöldsplatsen

Offentligt

Användning: Restaurang & trädgård

Årstid: Sommarhalvåret

Förändring: Interiört & exteriört

**NORDENSKIÖLDINAUKIO /
NORDENSKIÖLDSPLATSEN**

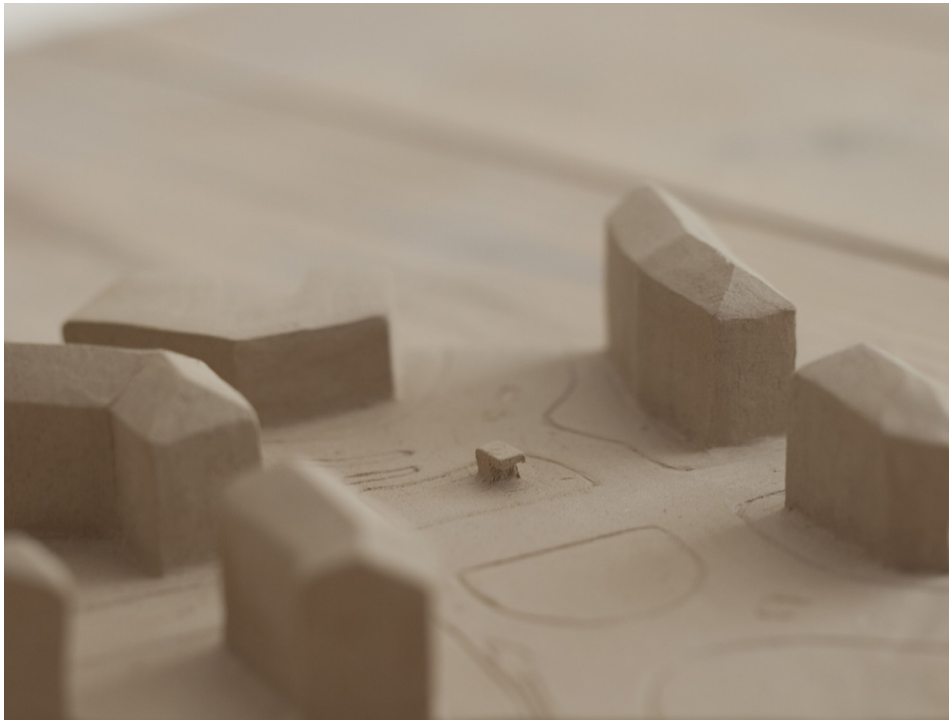
2018

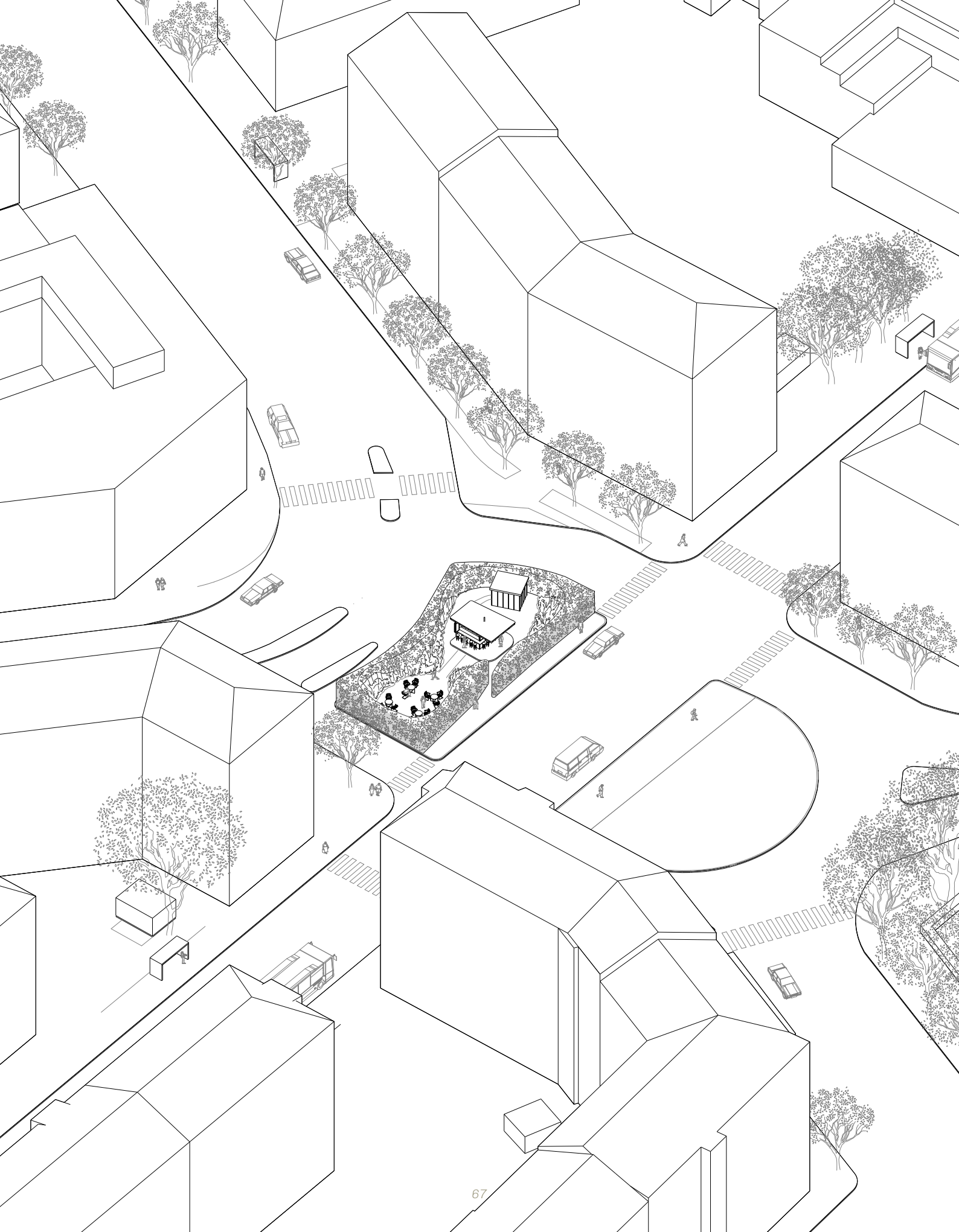

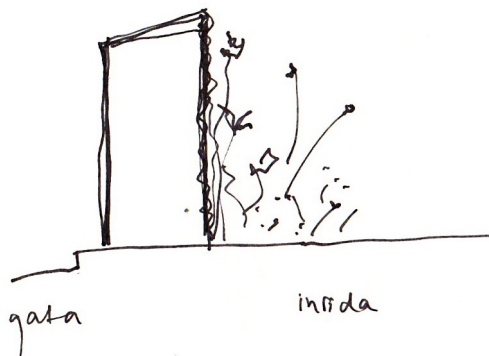
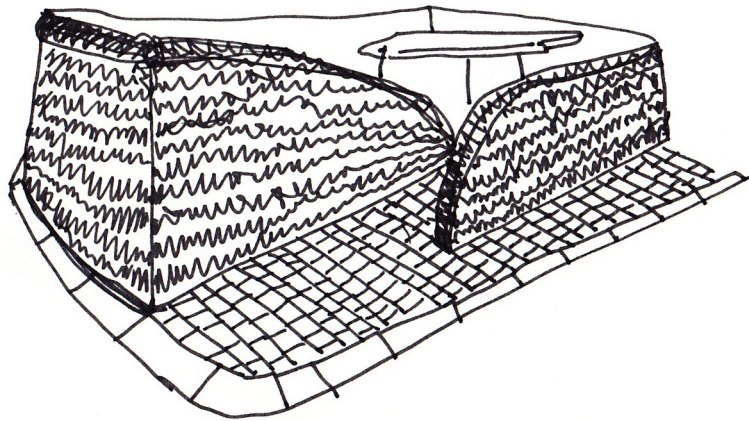
2019

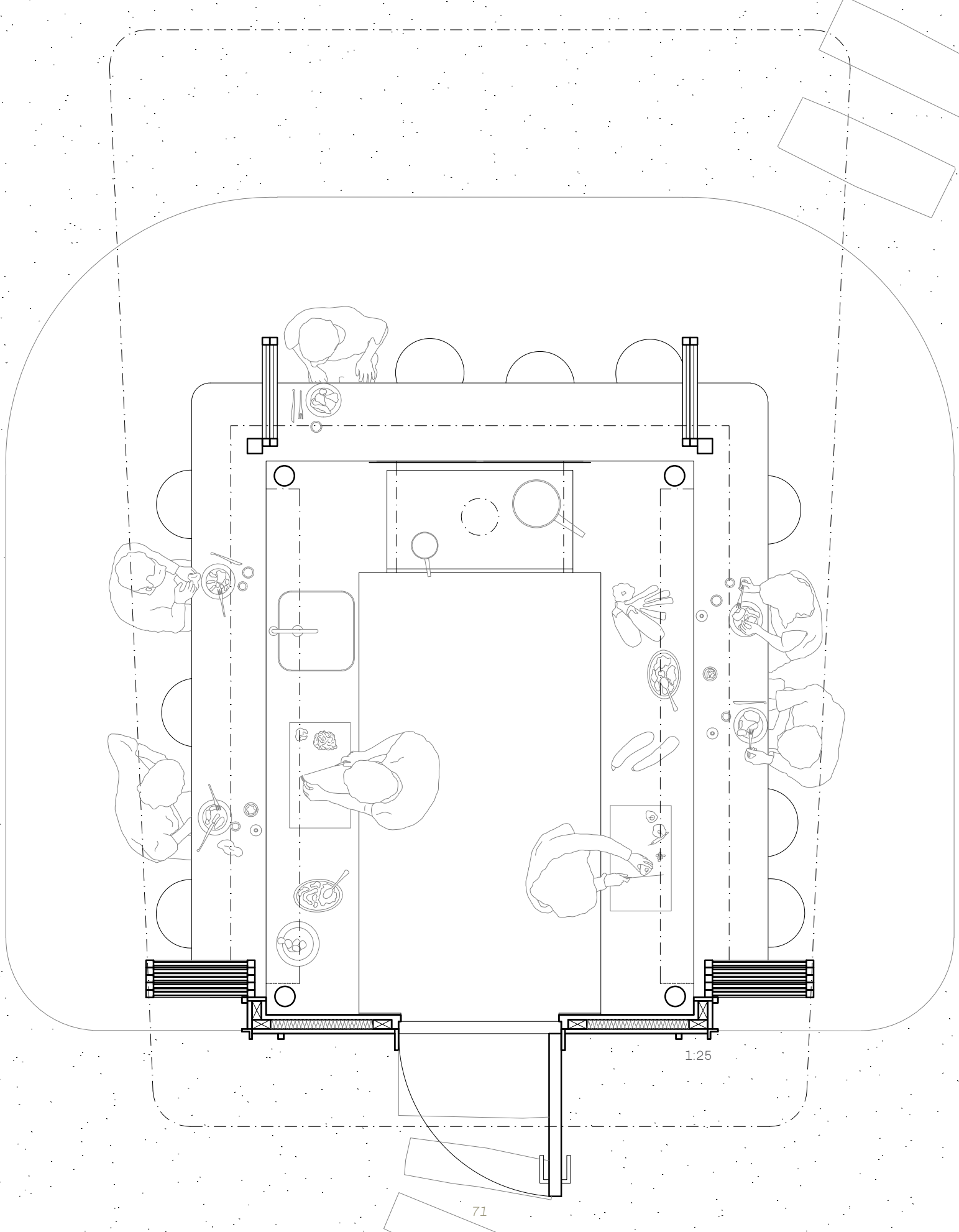

1:200

1:25

Skiss detalj fasad

bio+odlingen

Denna kiosk ligger på kortsidan av Eiraparken i stadsdelen Eira i södra delen av centrala Helsingfors. Stadsdelen skapades i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet, och är känd för sina många, detaljrika jugendbyggnader. Eira är lugnt och lummigt, och anses vara ett av Helsingfors finare områden att bo i. Eiraparken är en traditionell barockpark som uppstod samtidigt som när stadsdelen skapades. Hur parken ser ut idag motsvarar till stor del den ursprungliga planen²⁹. Det är också därför detta förslag består av tillägg som likväl kan vara temporära som permanenta. Tilläggen formar sig efter parkens befintliga struktur och adderar ett nytt lager till den.

I fallstudien adderas ett antal odlingslådor samt en ställning för en bioduk. Vid filmvisning används kiosken som ett teknikrum med projektor placerad på taket, och odlingslådorna kan då också användas som sittplatser med en trästruktur som placeras ovanpå. Kiosken blir till entrén in till filmvisningen, och kantas av två nya häckar som välkomnar in. Kiosken blir också den centrala byggnaden när det kommer till odlingen. Här kan grönsaker säljas eller distribueras, och här tillhandahålls också vatten till odlingarna. Framförallt visar förslaget hur kiosken som byggnad inte är i fokus, men att den ändå kan generera stor förändring i sin omgivning med temporära medel.

29:
Eiraparken. Gröna famnar,
Helsingfors Stadsmiljön. 2018.
<https://vihreatsylyit.fi/sv/eiranpuisto/>
[200824]

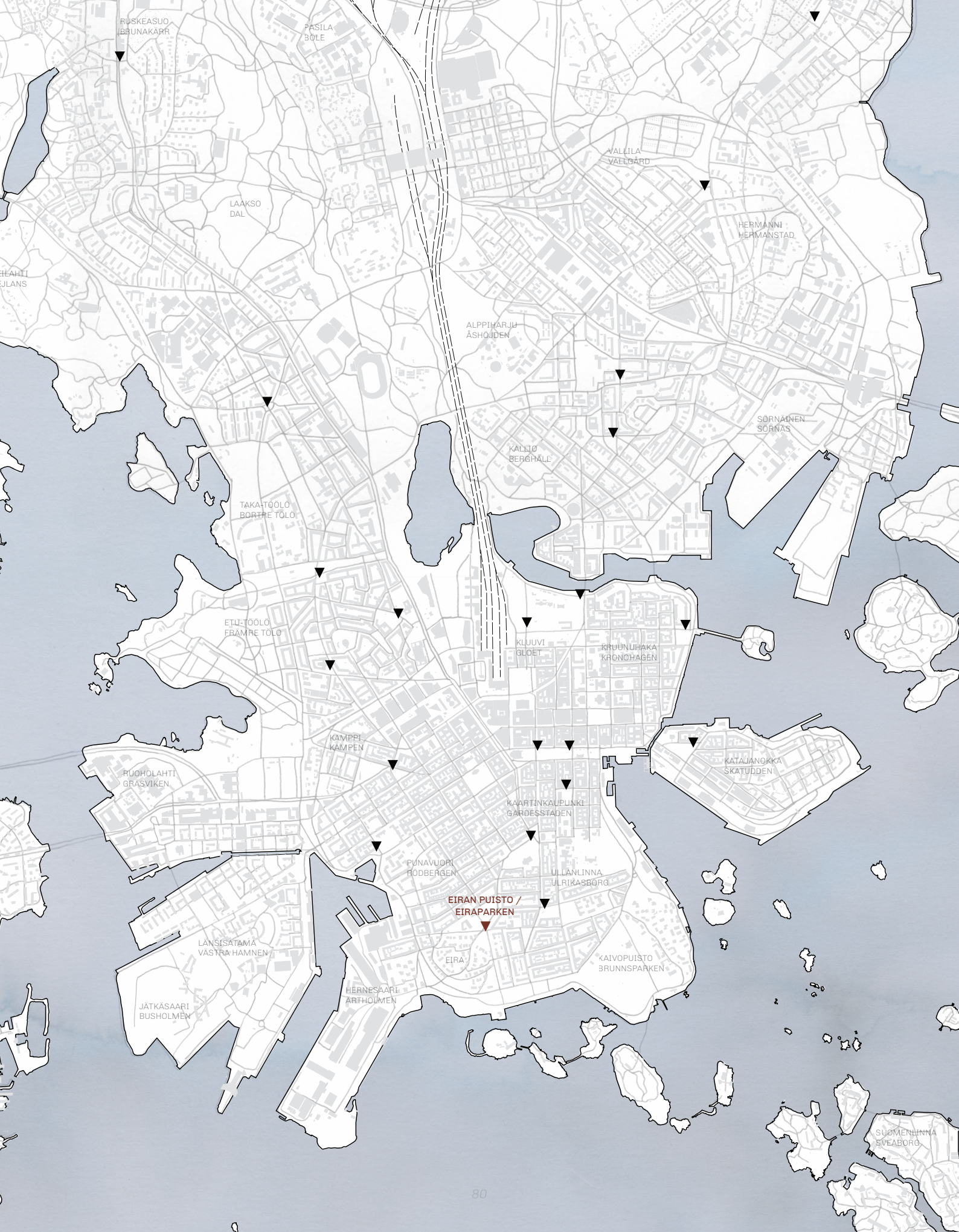
Eiranpuisto / Eiraparken

Offentligt

Användning: Bio & odling

Årstid: Sommarhalvåret

Förändring: Exteriört

RUSKEASUO
IBRUNAKARR

PASILA
BOLE

LAAKSO
DAL

VALLILA
VALLGÅRD

HERMANNI
HERMANSTAD

HELAHTI
ULANS

ALPPIHARJU
ÅSHÖJDEN

SÖRNÄINEN
SÖRNÄS

TAKA-TOULO
BORTRE TOLO

KALLIO
BERGHÅLL

ETU-TOULO
FRÄMRE TOLO

KLUUVI
GLOET

KRUUNUHAKA
KRÖNCHAGEN

KÄMPPI
KAMPEN

KATAJANOKKA
SKATUDDEN

RUOHOLAHTI
GRÄSVIKEN

KAARTINKAUPUNKI
GÅRDESSTADEN

PUNAVUORI
RODBERGEN

ULIANLINNA
ULRIKASBORG

**EIRAN PUISTO /
EIRAPARKEN**

LANSISATAMA
VÄSTRA HAMNEN

KAIVOPUISTO
BRUNNSPARKEN

JÄTKÄSAARI
BUSHOLMEN

HERNESAARI
ÄRTHOLMEN

SUOMENLINNA
SVEABORG

Parken, 1960-tal

Eira, 1960-tal

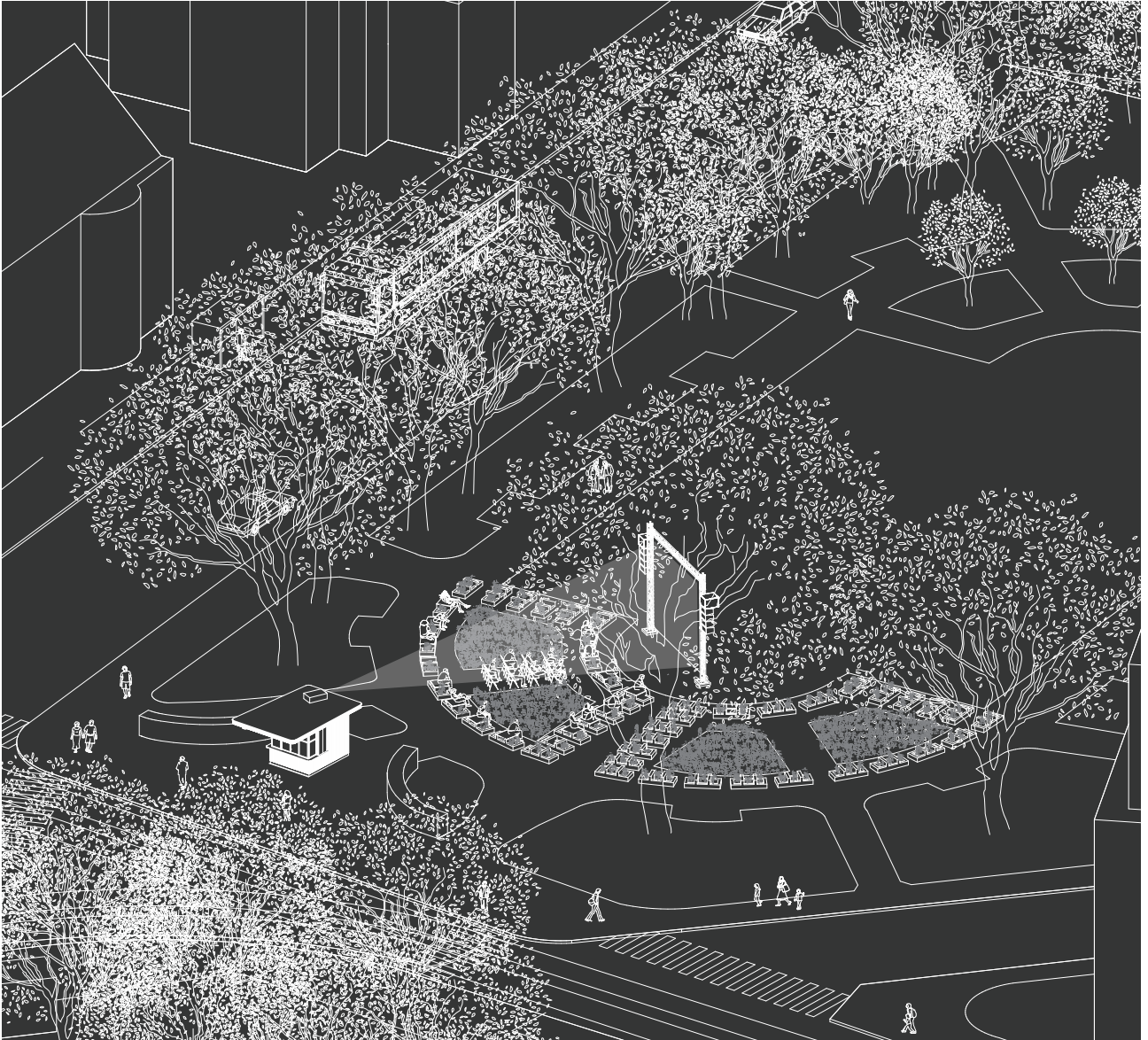

2019

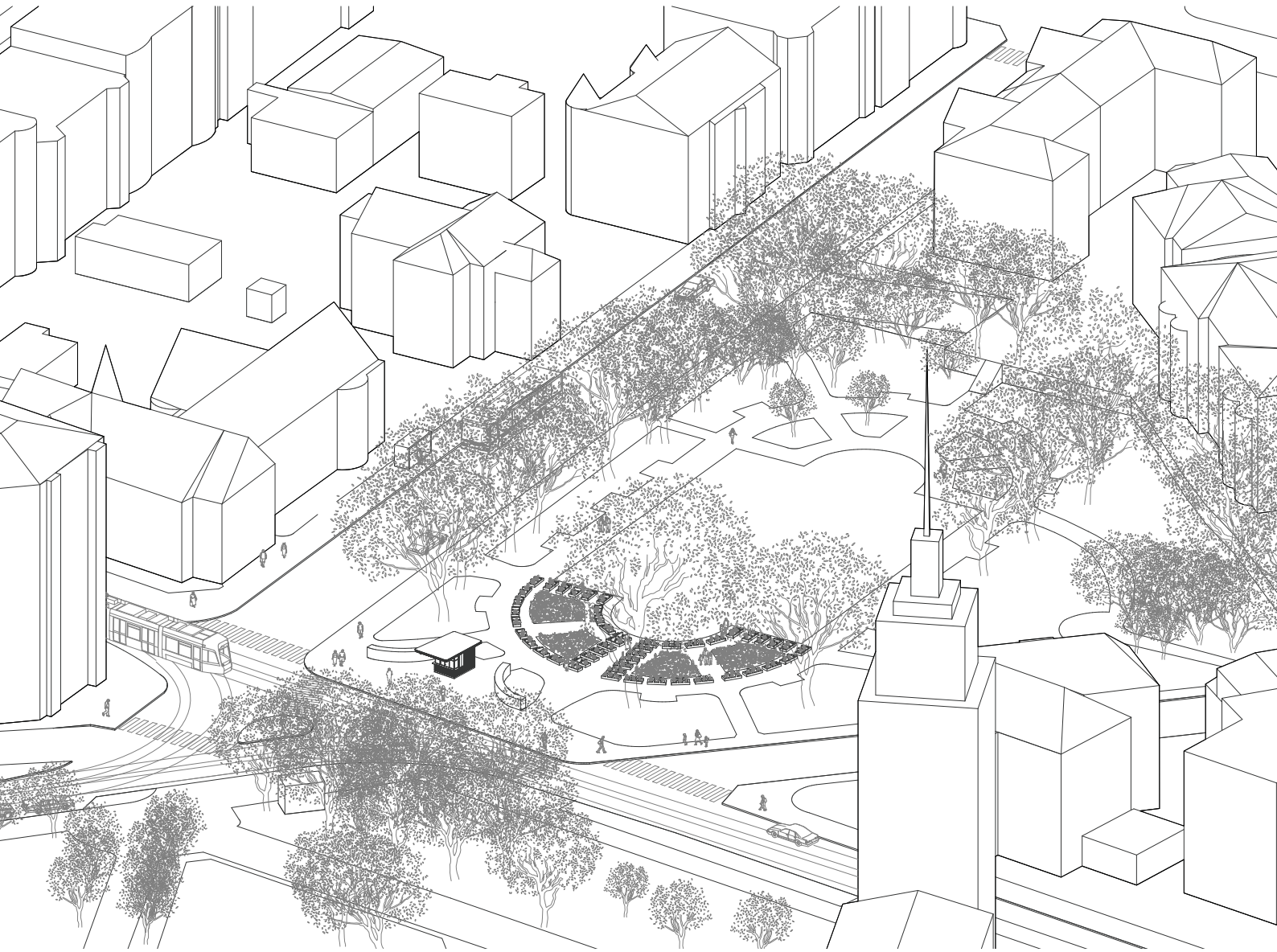

Befintligt utseende

Kväll / utomhusbio

Odling

Odlingslådor

Odlingslådor och sittyta

skrivarlyan

Denna kiosk är belägen på sidan av Museiparken i stadsdelen Främre Tölö, mitt i centrala Helsingfors. Kiosken ligger på en parallellgata till Mannerheimvägen, paradgatan som går genom staden och förbi kända byggnader som Riksdagshuset och Finlandia-huset. Museiparken är en lummig och kuperad liten park som ligger bakom Finlands Nationalmuseum, och fastän den ligger så centralt upplevs platsen snarare som en lugn bakgata. Området präglas av kulturliv, och på gångavstånd finns bland annat de stora museerna för samtida konst samt Helsingfors nya centrumbibliotek. De stora träden ramar in kiosken, som vetter mot nordöst med utsikt mot Nationalmuseum, med sina tinnar och torn.

På denna lugna plats, mitt bland Helsingfors kulturbyggnader, omvandlas kiosken till något ytterst privat. Ett eget rum, som Virginia Woolf kallar det. En plats för skrivande och koncentration, för avskildhet i den mängd man behöver det och öppenhet i den mängd man vill ha. Ett fokuserat rum men som ändå har en mångsidighet i användning. Enligt skribenten Stiskalo uttrycker *Ett eget rum* "en litterär materialism, det vill säga att skrivande inte enbart beror av disciplin, talang och tid, utan lika mycket av den plats där den skapande kroppen befinner sig"³⁰. Ett eget rum innebär för många författare en efterlängtd lyx.

Då det är ett litet privat rum mitt i offentligheten ligger fokus på avskildhet och olika möjligheter till avskärmning. Det viktiga är att man själv kan justera precis hur privat eller offentlig man vill vara. Exteriört adderas häckar, trappsteg och en lampa, så entrésituationen förändras, med syftet att göra att det känns som ens egen plats. Skrivarlyan befinner sig i spänningen mellan det offentliga och det privata, och det är just ur detta som den för författaren kan ha sin drivkraft.

30:
Stiskalo, Sandra. Aldrig har ett eget rum framstått så åtråvärt som våren 2020. Dagens Nyheter. 2020.
<https://www.dn.se/kultur-noje/sandra-stiskalo-aldrig-har-ett-eget-rum-framstatt-sa-atravart-som-varen-2020/>
[200930]

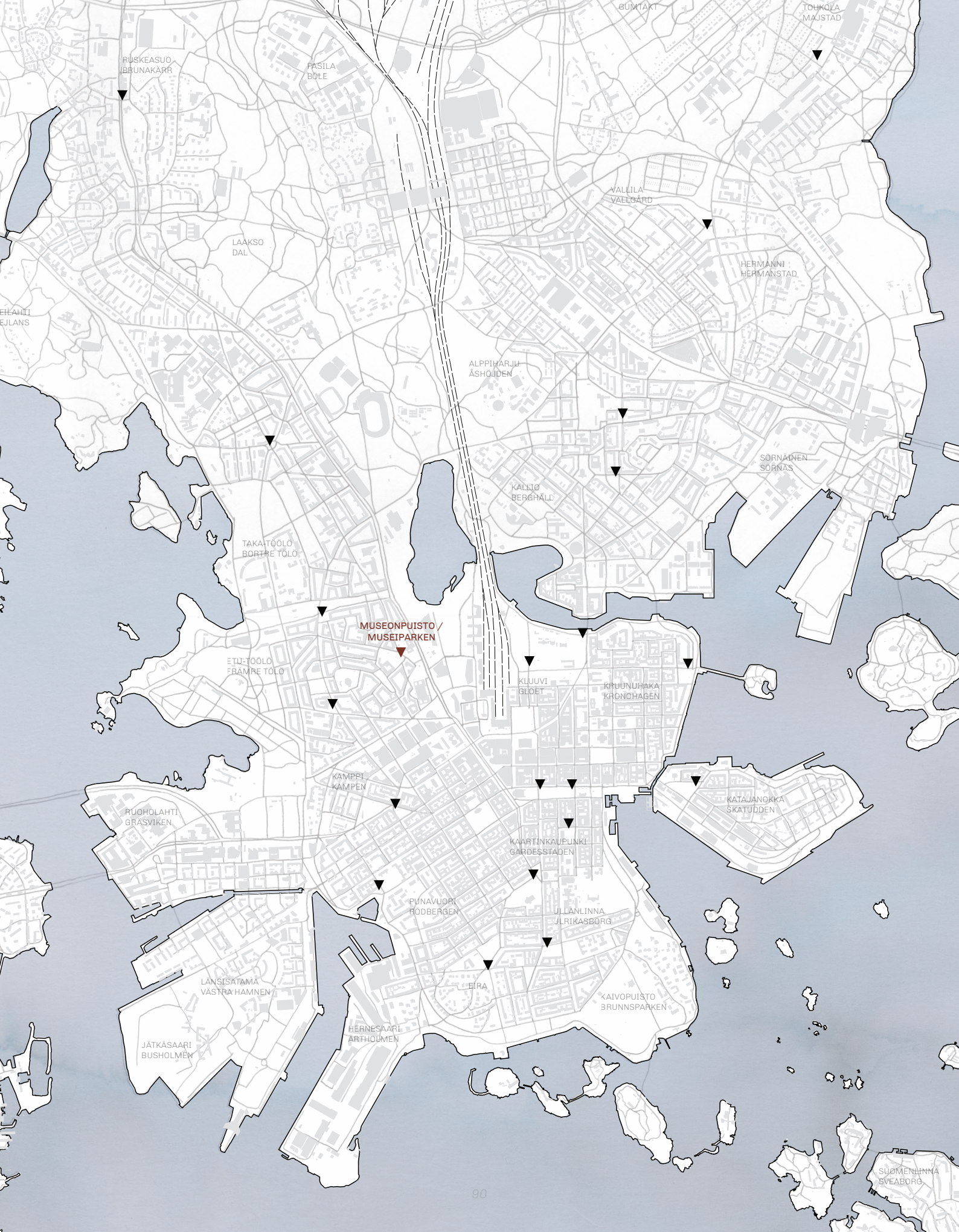
Museonpuisto / Museiparken

Privat / Hyrbar

Användning: Skrivarlya

Årstid: Året om

Förändring: Interiört & delvis exteriört

RUSKEASUO
BRUNAKARR

PASILA
BOLE

BUMTAKT

TOHKOLA
MAJSTAD

LAAKSO
DAL

VALLILA
VALLGÅRD

HERMANNI
HERMANSTAD

ELEAHTI
EJLANS

ALPPIHARJU
ÅSHÖJDEN

SÖRNAINEN
SÖRNÄS

TAKA-TOOLO
BORTRE TOLO

KALLIO
BERGHÅLL

**MUSEONPUISTO /
MUSEIPARKEN**

ETU-TOOLO
FRÄMRE TOLO

KLUUVI
GLOET

KRUUNUHAKA
KRÖNCHAGEN

RUOHOAHTI
GRASVIKEN

KAMPPI
KAMPEN

KATAJANGKA
SKATUDDEN

KAARTINKAUPUNKI
GARDESSTADEN

PUNAVUORI
RODBERGEN

JULIANLINNA
JULIKASBORG

LANSISÄTÄMÄ
VÄSTRA HAMNEN

PIIRA

KAIVOPUISTO
BRUNNSPARKEN

JÄTKÄSAARI
BUSHOLMEN

HERNESAARI
ÄRTHOLMEN

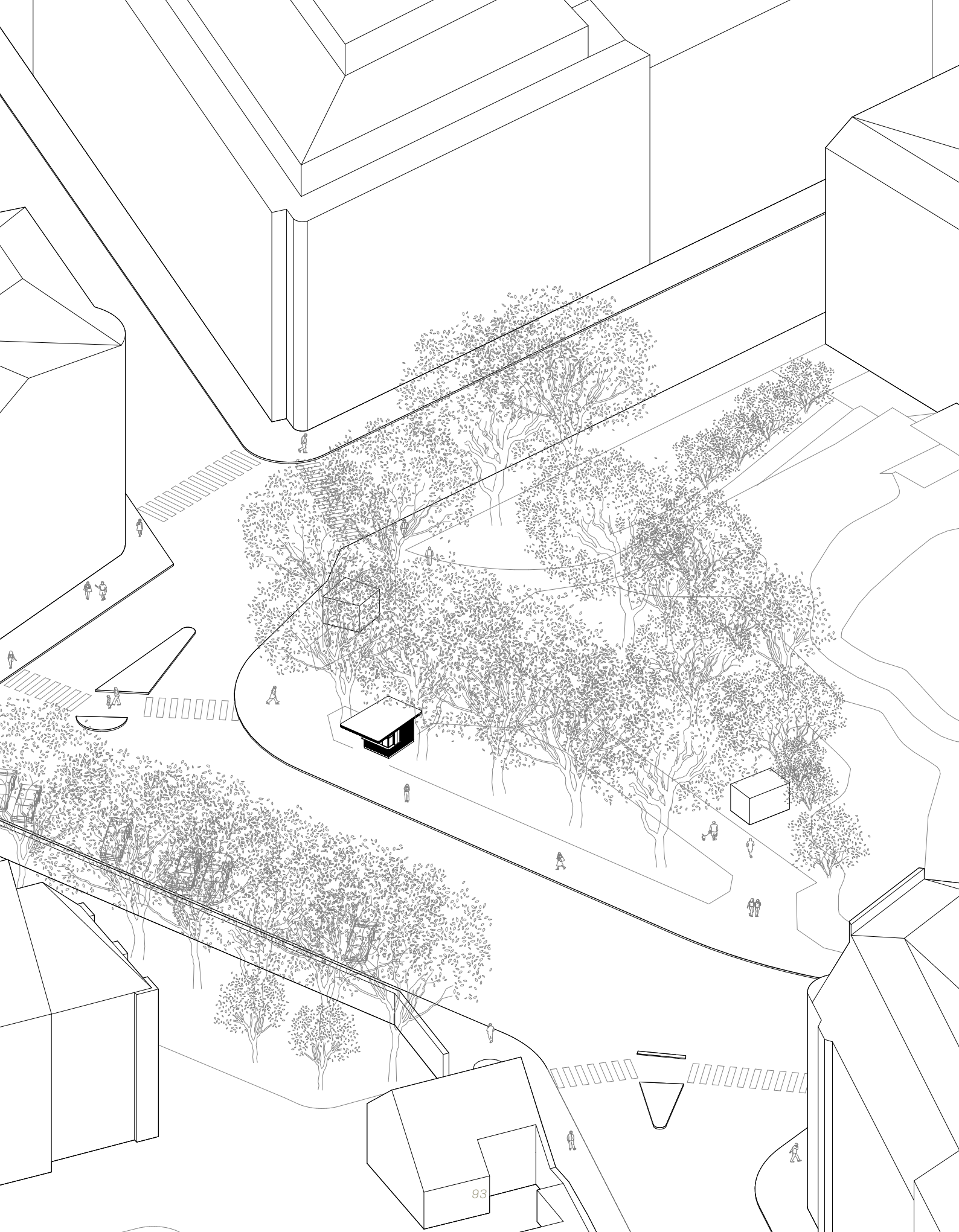
SUOMENLINNA
SVEABORG

1987

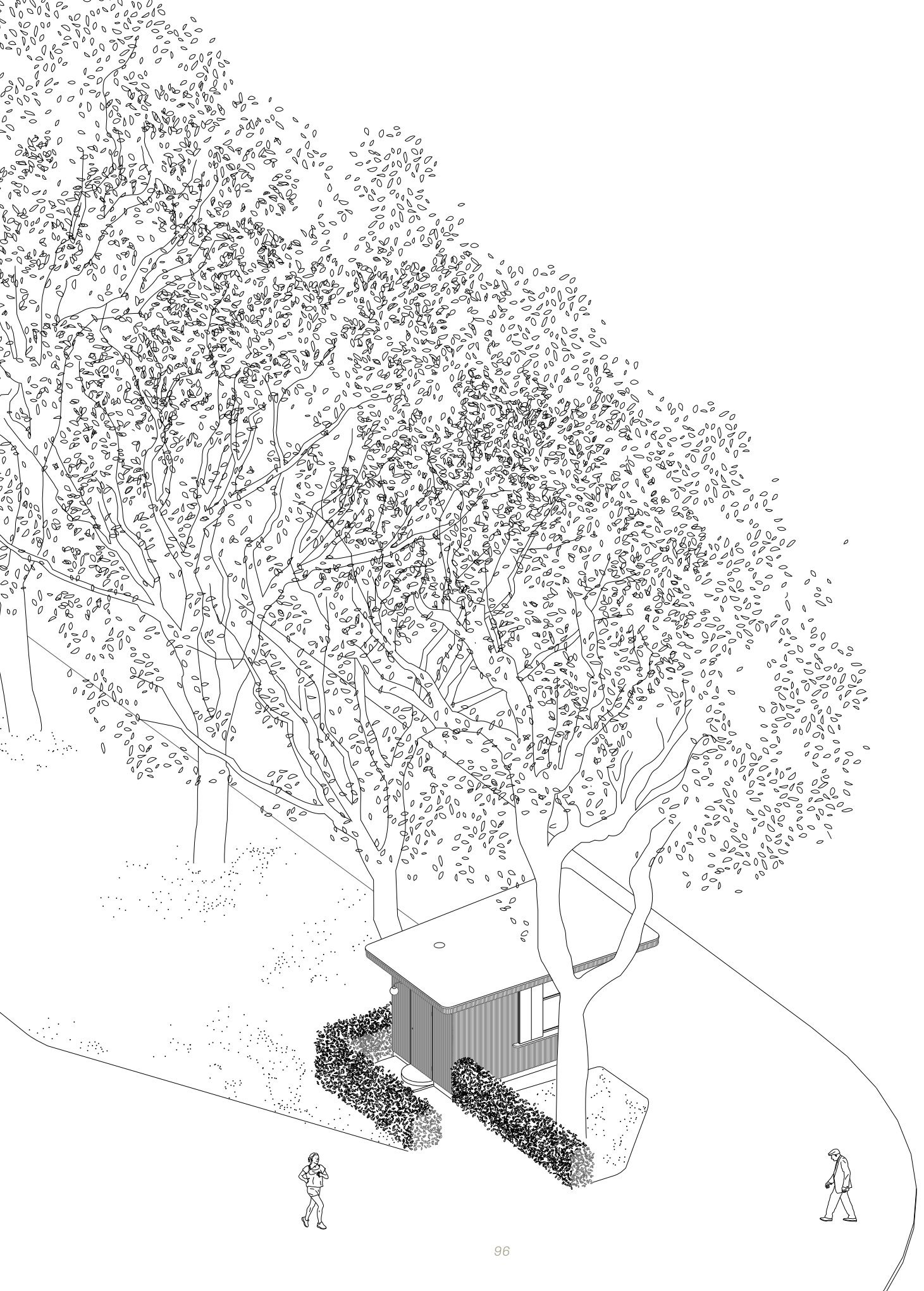
2003

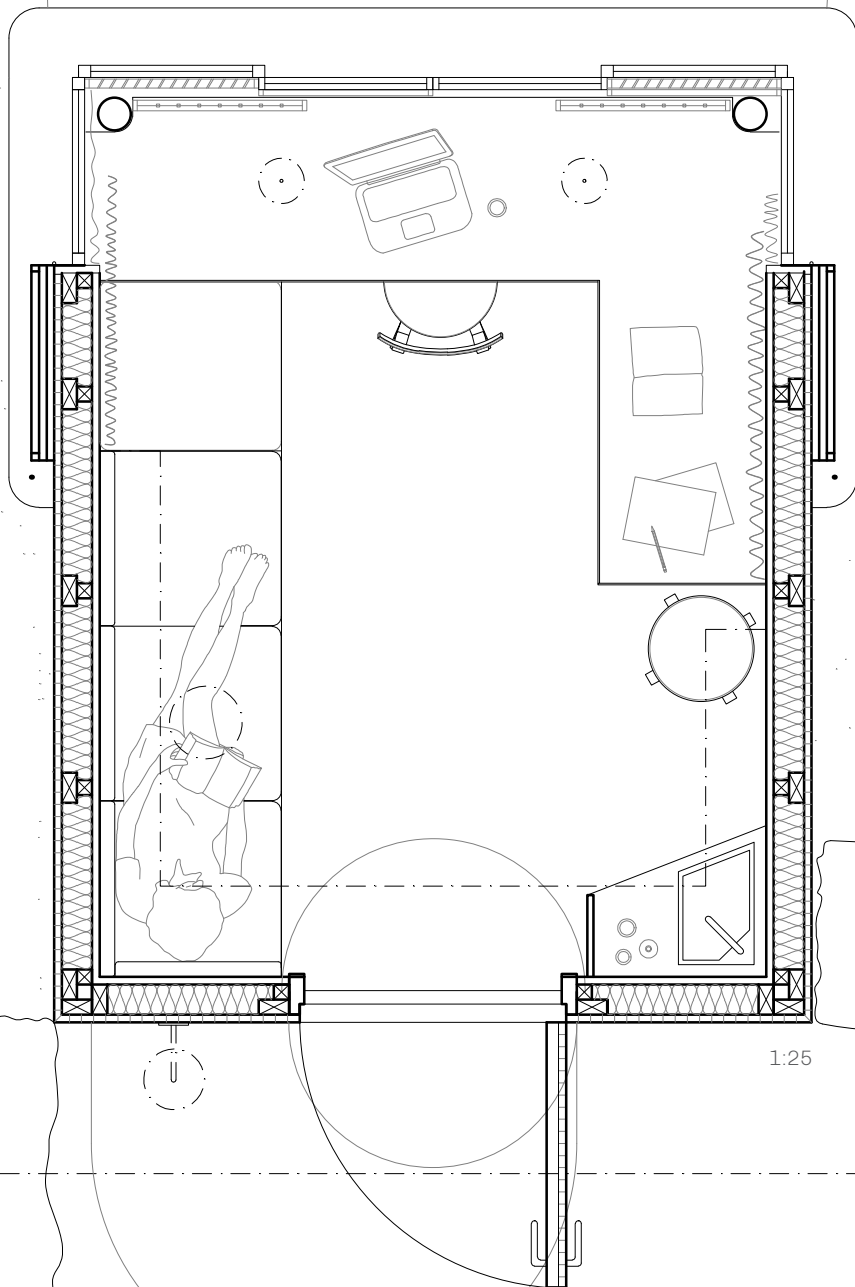

Skiss nivåer entré

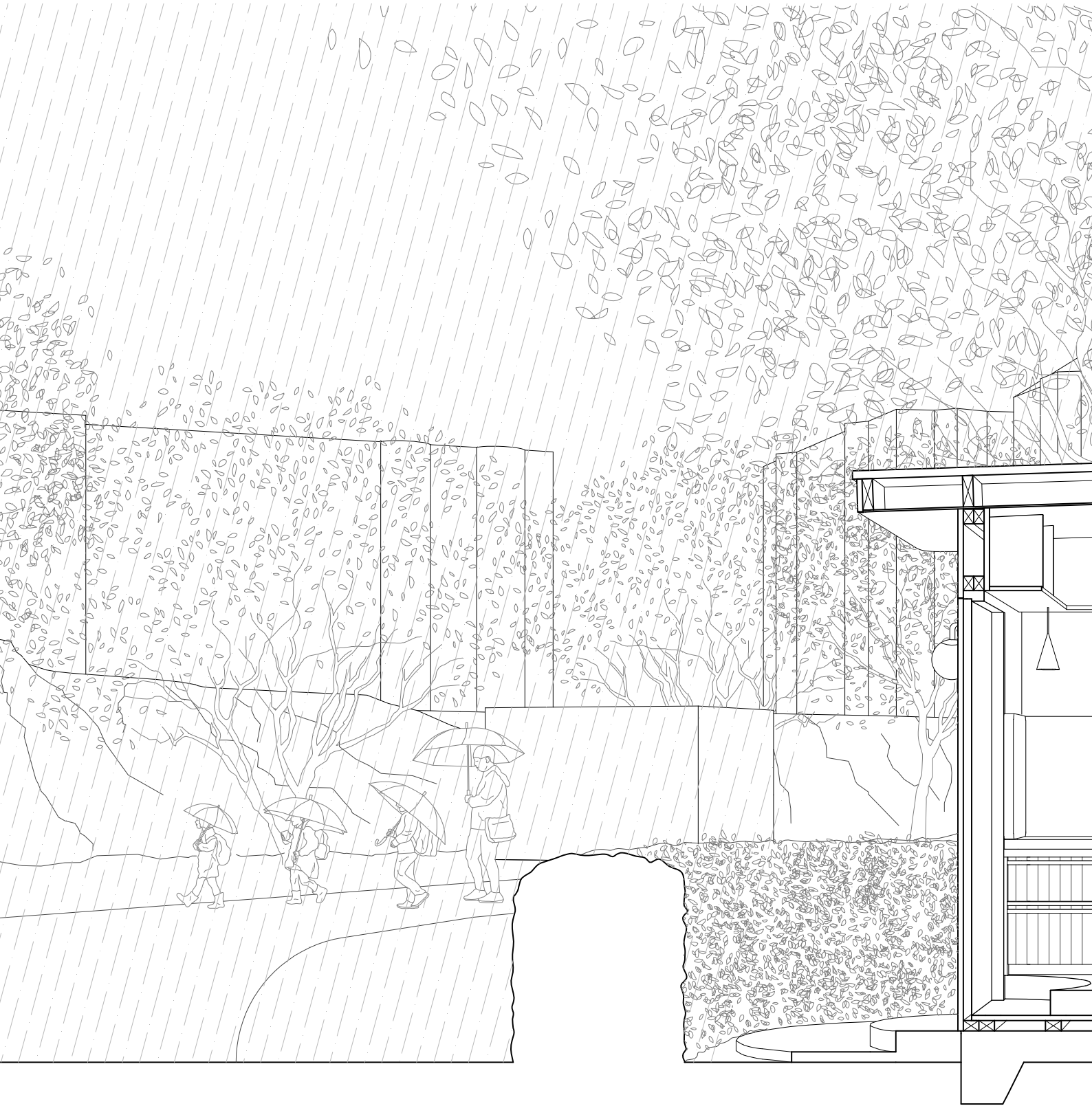

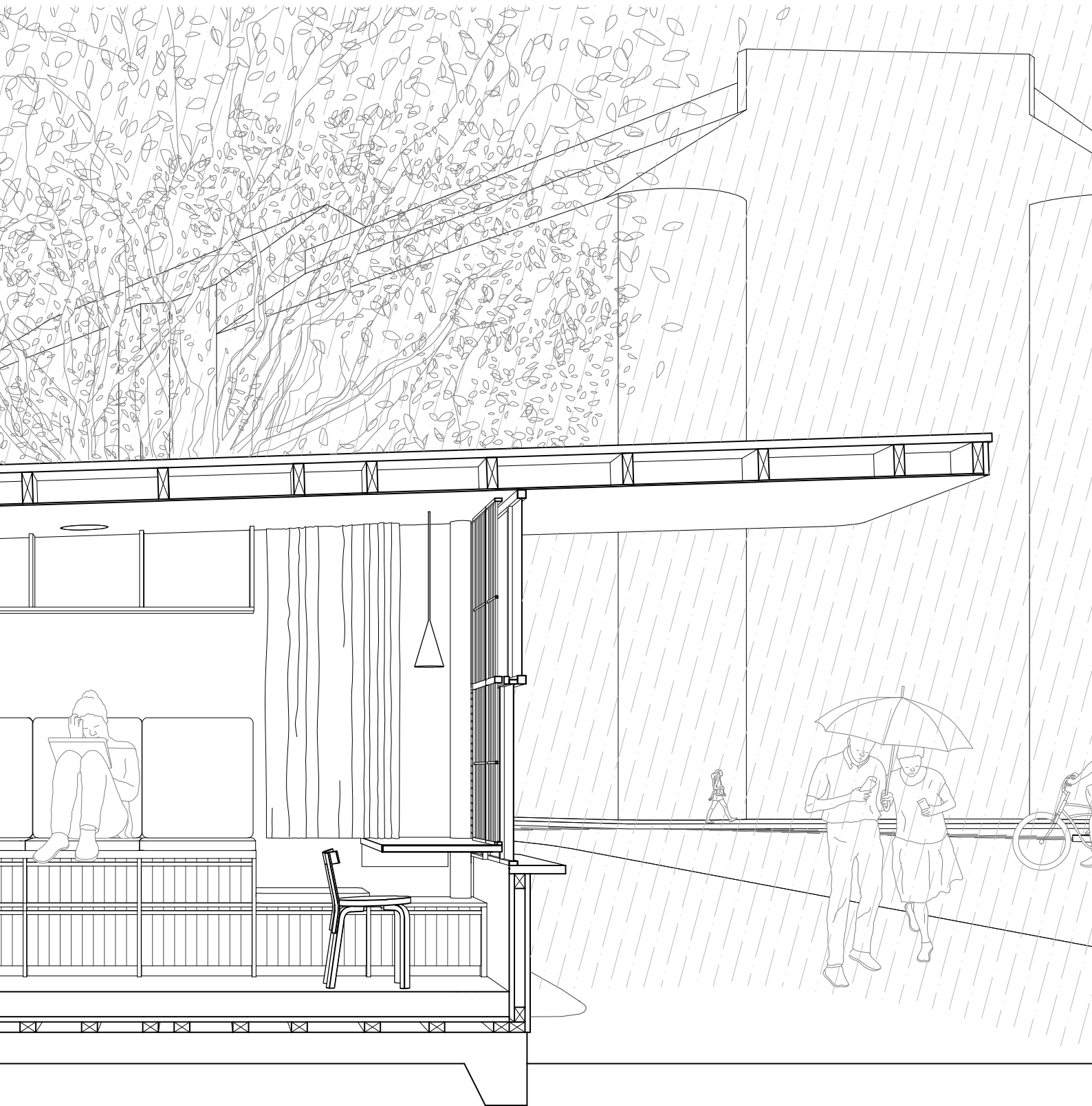

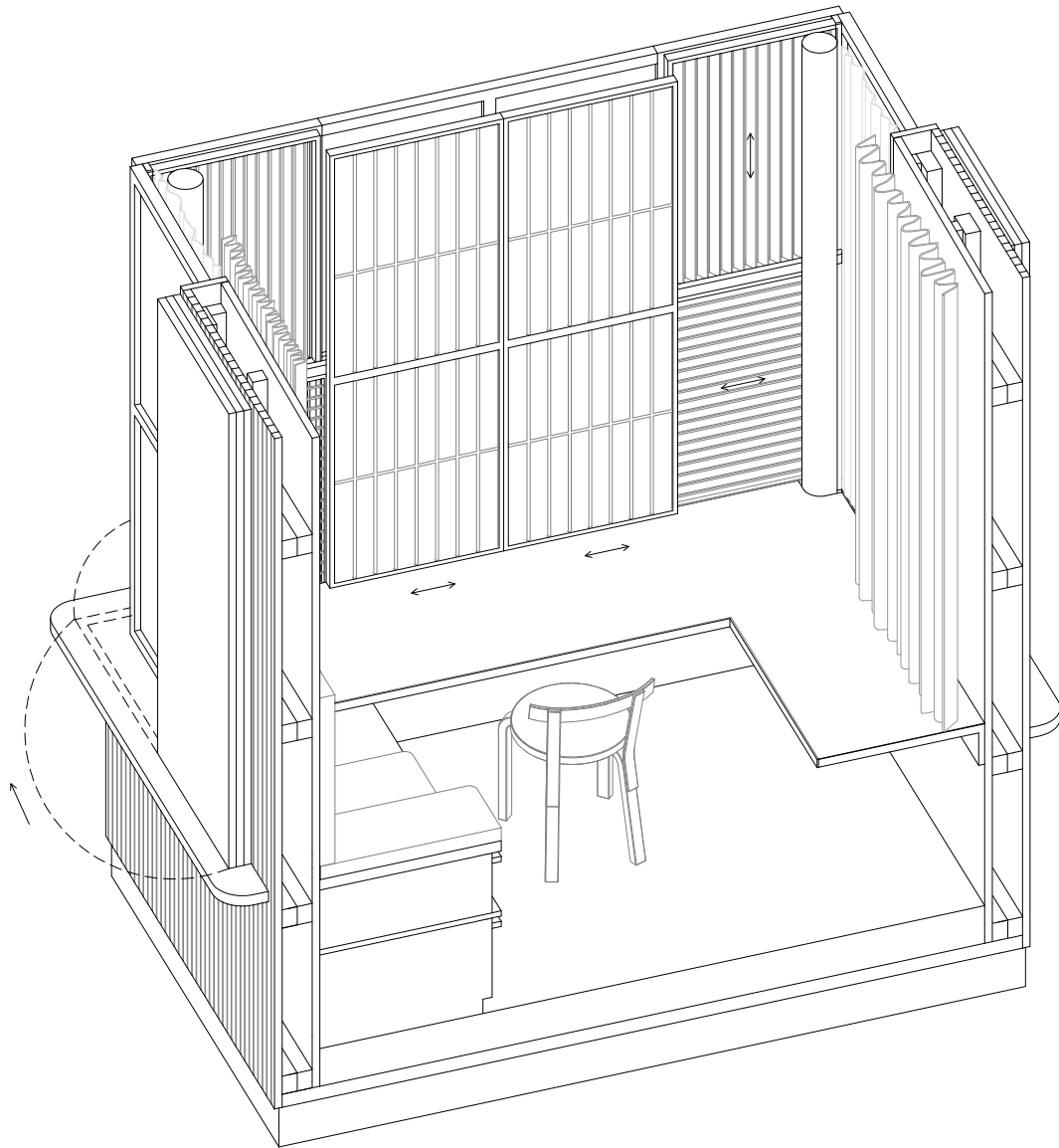

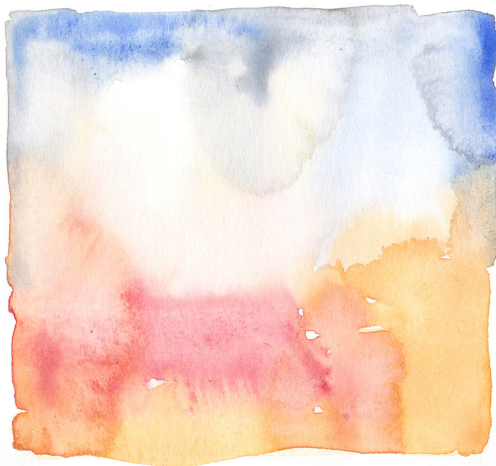
Skiss rumsorganisation

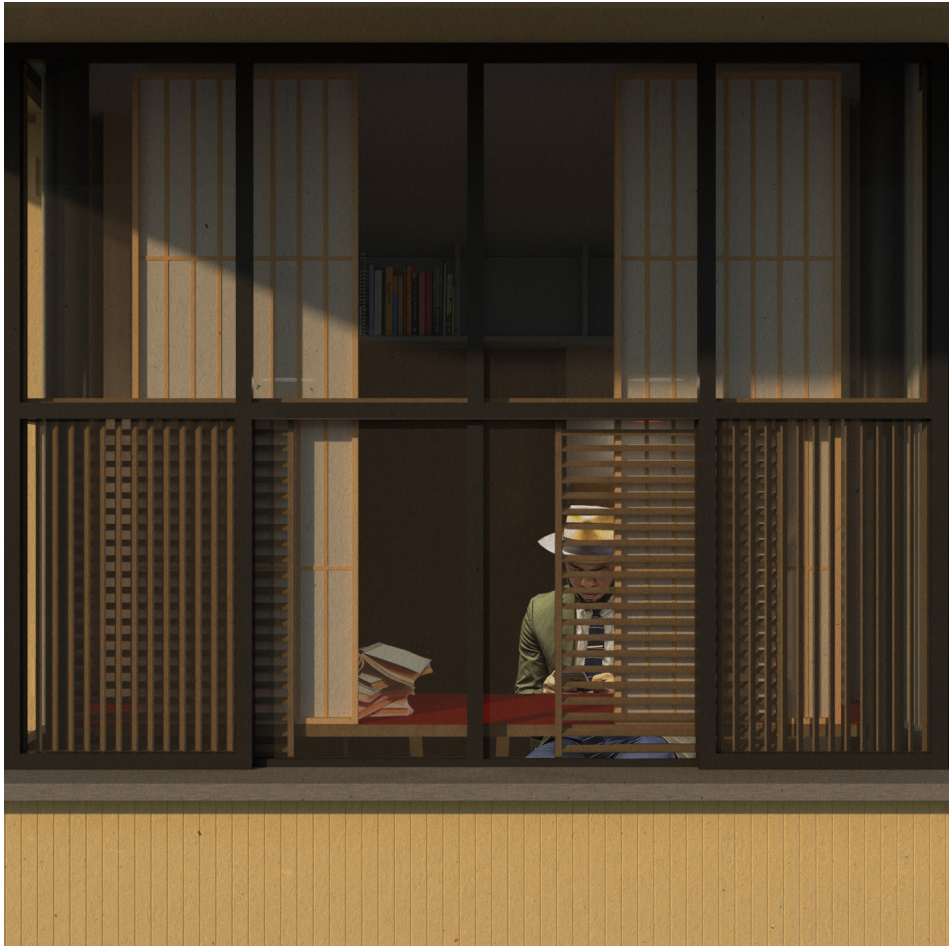

golvet

Denna kiosk är belägen i stadsdelen Berghäll i den nordöstra delen av Helsingfors. Berghäll är ett område som är populärt bland unga, fullt av barer, restauranger och caféer. På hörnet där Flemingsgatan korsar Helsingegatan ligger kiosken, i närheten av både spårvagns- och busshållplatser. Kiosken står nära inpå byggnaderna runtomkring, och förutom träden längs gatan, är det en plats som domineras av hårdgjorda ytor.

Här rör sig människor dygnet runt, och gatan är full av liv och trafik ända in på småtimmarna, de flesta dagar om året. Men hörnet där kiosken ligger känns på något sätt odefinierat och oomhändertaget. Jag började fundera på om man bara genom att arbeta med marken runtom kiosken kan definiera platsen, och på så vis göra den till en yta man vill uppehålla sig på. Genom detta kan kiosken också komma att aktiveras eller omprogrammeras, som ett resultat av sin nya omgivning.

Studien blir golvet runt kiosken, och det handlar om betydelsen av den minsta beståndsdelen för helheten. I fallstudien har jag tagit fram en keramikplatta, inspirerad av kiosken, som används som markbeläggning. Kiosken höjs upp och placeras på det nya golvet, som tar upp lutningen på platsen och skapar en mur med sittplatser mot gatan.

Det är en offentlig plats, öppen för alla, alltid. Kanske blir det ett golv att dansa tango på? Ett golv för utställningar eller rastlösa skejtare? Eller bara ett vackert rum att äta sin lunch i? Kioskens struktur förbli orörd, och blir snarare ett servande rum för golvet runtom, kanske ett dj-bås eller ett pop-up galleri?

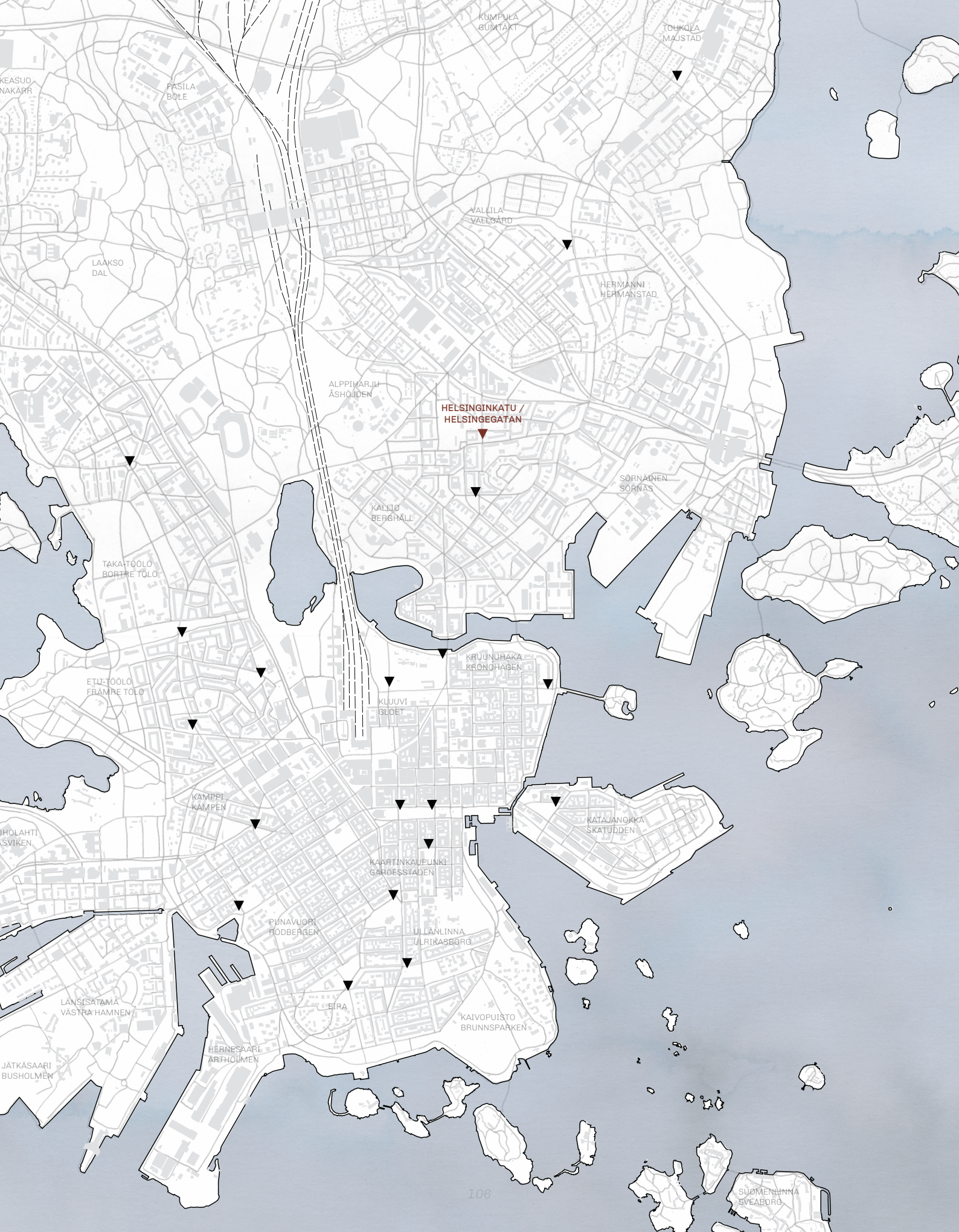
Helsinginkatu / Helsingegatan

Offentligt

Användning: Oprogrammerad

Årstid: Året om

Förändring: Exteriört

KEASUO
NAKARR

PASILA
BOLE

KUMPULA
GUMTÄKT

TOKOLA
MAJSTAD

LAAKSO
DAL

VALLILA
VALLEGRÄD

HERMANNI
HERMANSTAD

ALPPIHARJU
ÅSHÖJDEN

**HELSINGINKATU /
HELSINGEGATAN**

SÖRNAINEN
SÖRNÄS

KALLIO
BERGHALL

TAKA-TÖÖLÖ
BORTRE TÖLO

ETU-TÖÖLÖ
FRÄMRE TÖLO

KRUUNHAKA
KRONHAGEN

KLUUVI
GLOET

HOLLAHTI
ÅSVIKEN

KAMPEI
KAMPEN

KATAJANOKKA
SKATUDDEN

KAARTINKAUPUNKI
GARDESSTADEN

PINAUORI
RODBERGEN

ULLANLINNA
ULRIKASBORG

LÄNSISATAMA
VÄSTRA HAMNEN

LEIRA

KAIVOPUISTO
BRUNNSPARKEN

JÄTKÄSAARI
BUSHOLMEN

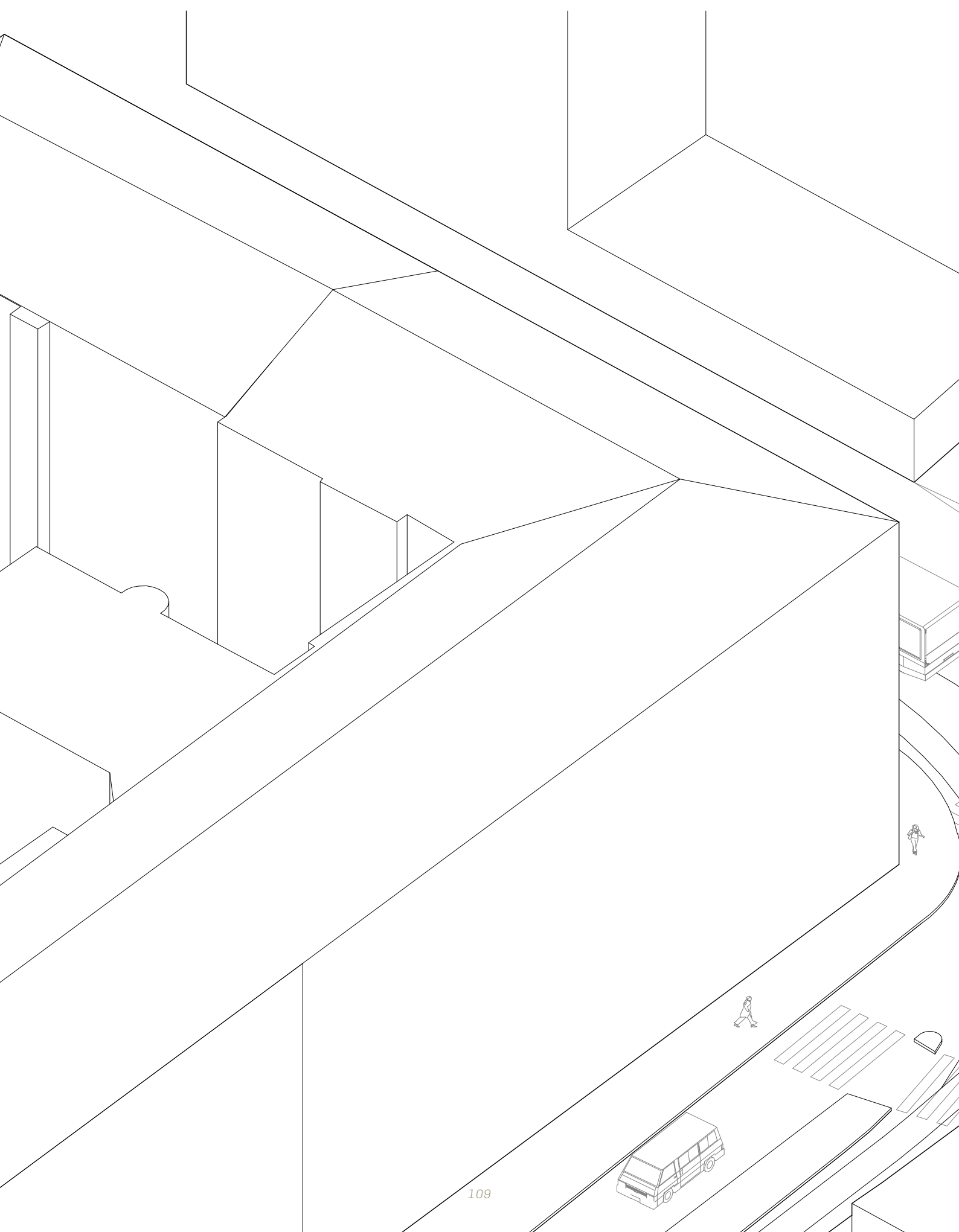
HERNESAARI
ARTHOLMEN

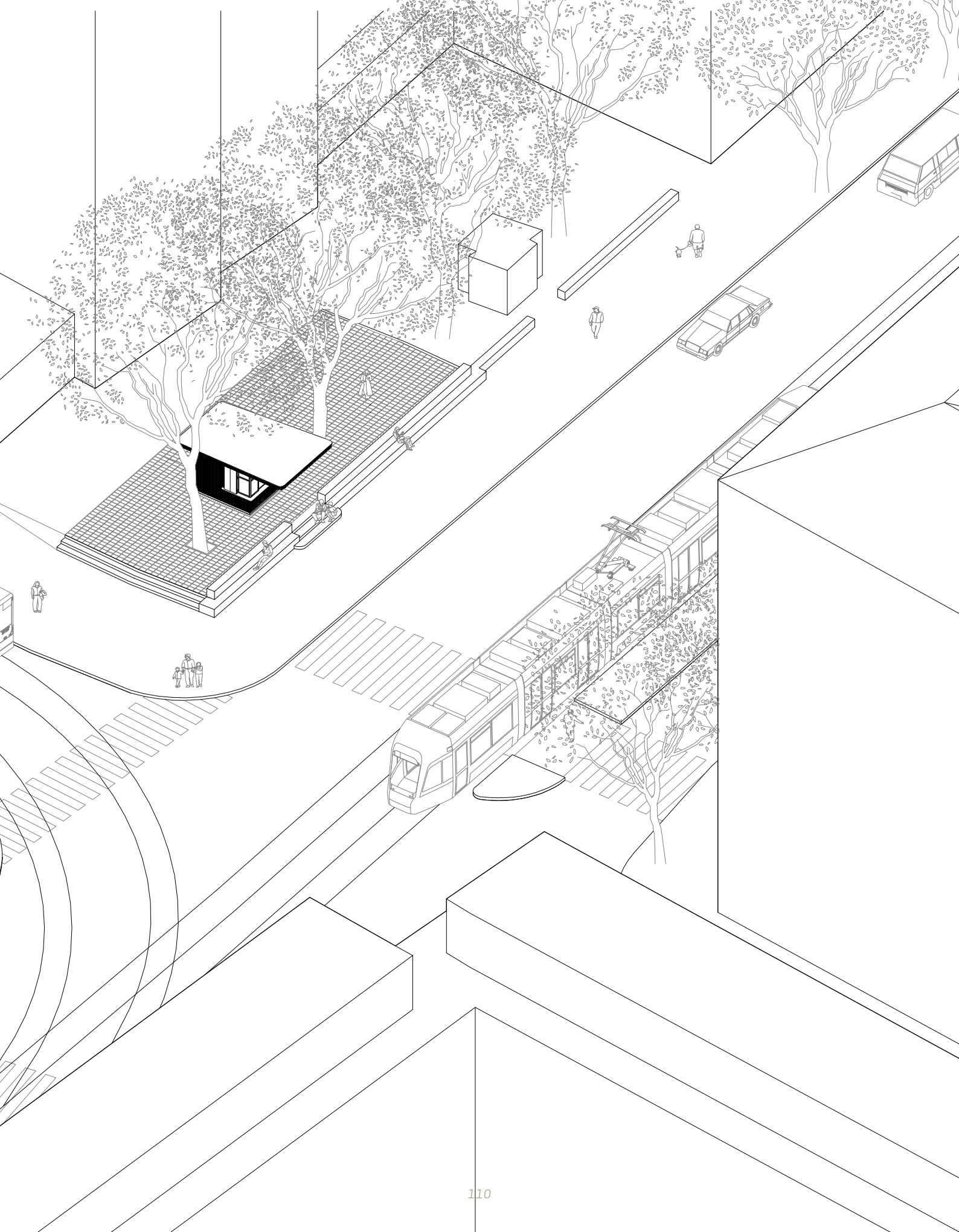
SUOMENLINNA
SVEABORG

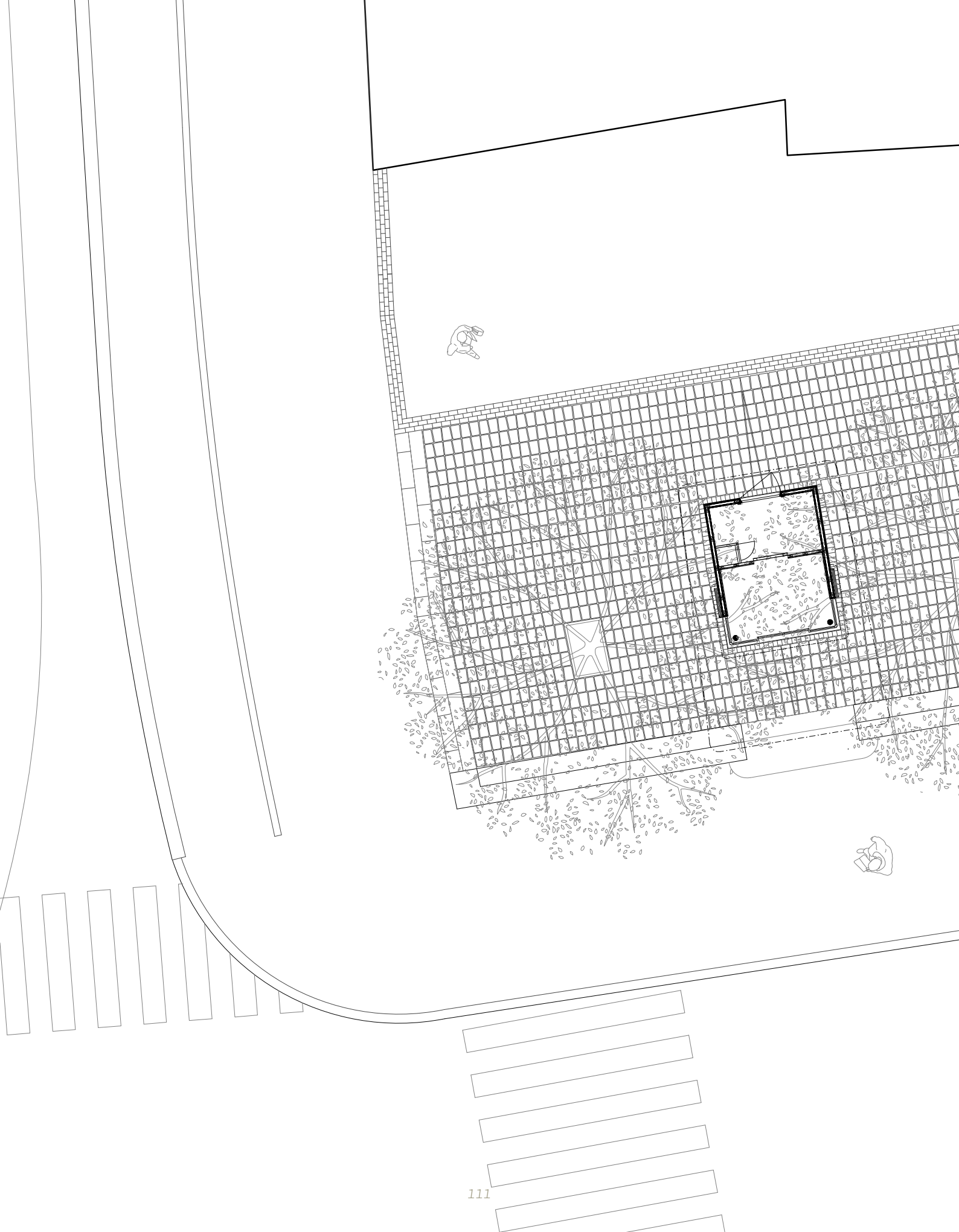

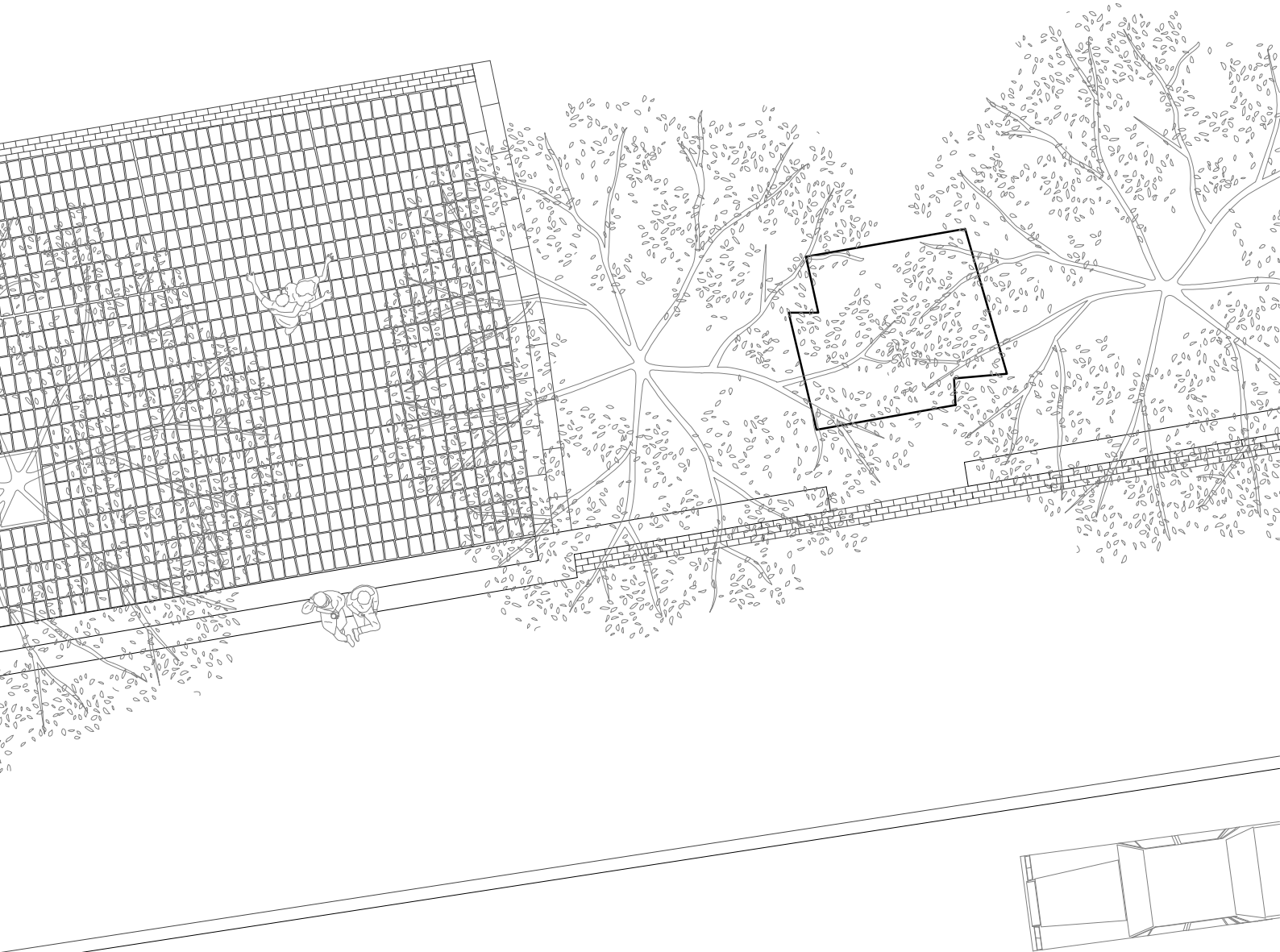
2019

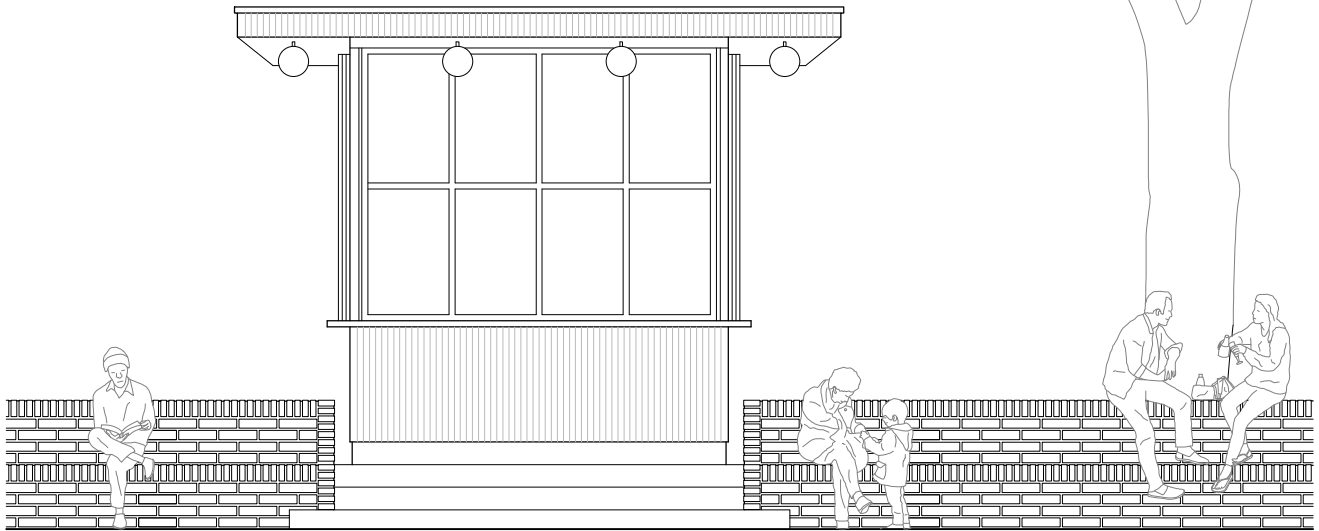

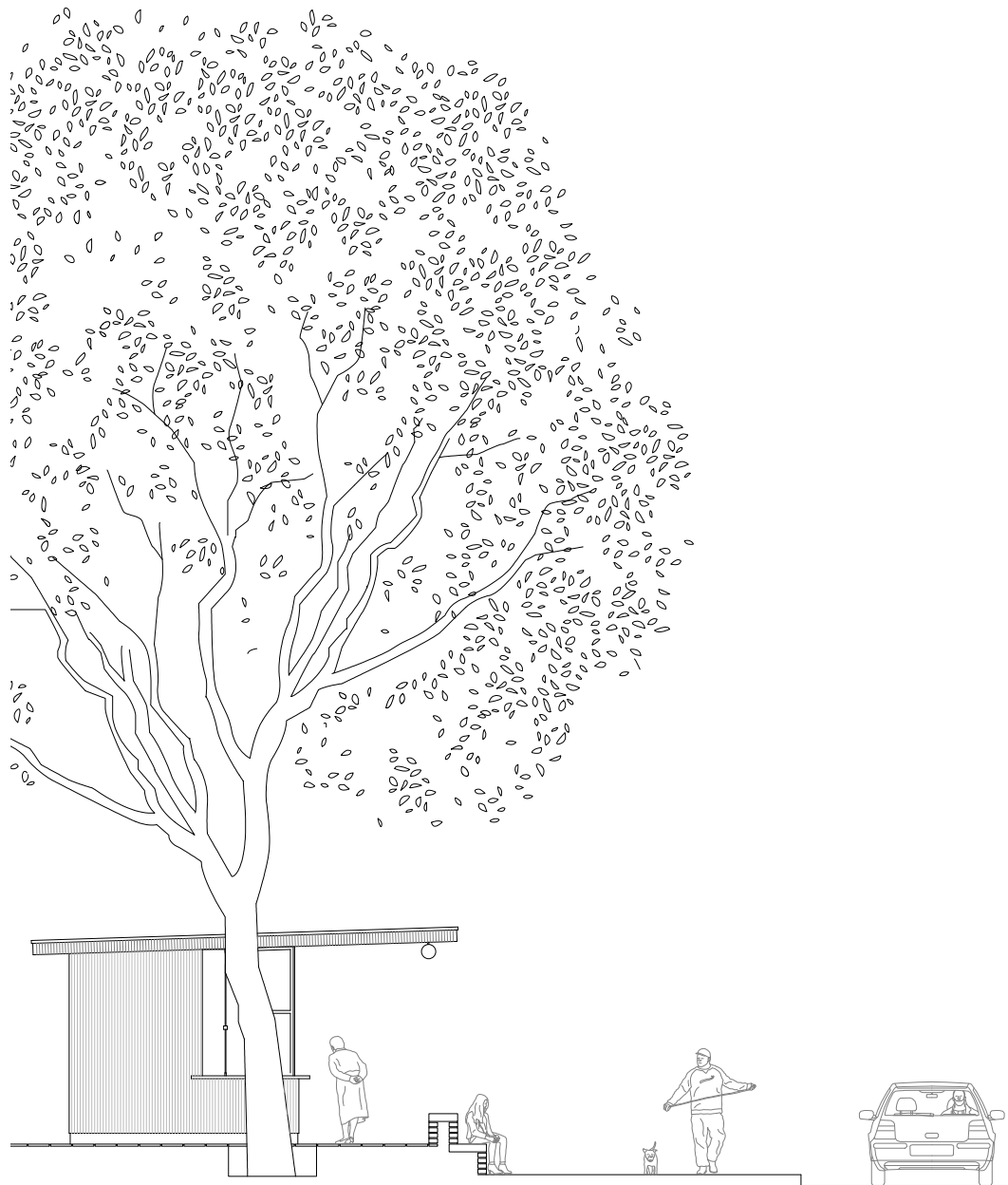

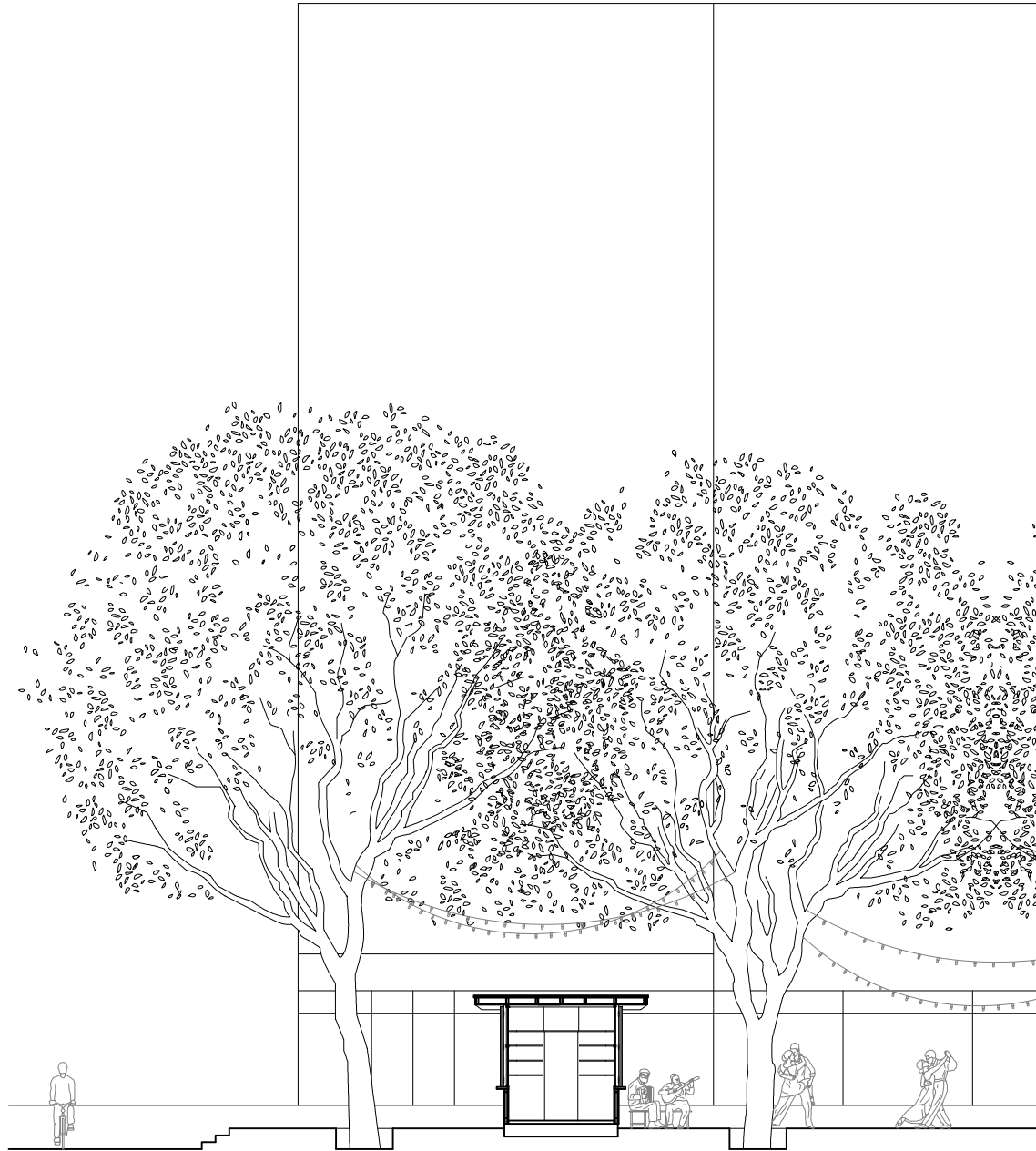

1:50

1:100

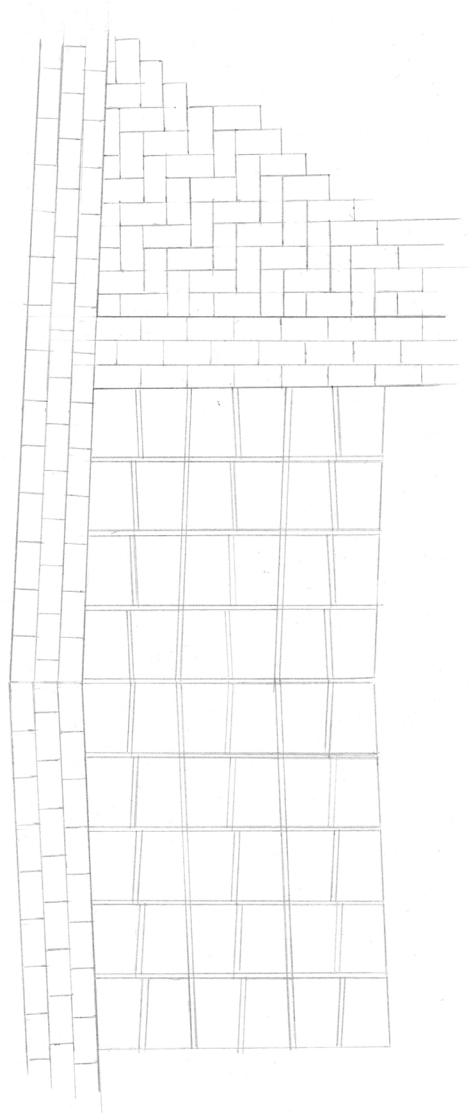

1:150

Skisser golvmönster / Keramik

Skiss möte nytt och befintligt golv

Mönster golv

Golvplattor / Keramik

Färgtester golvplattor / Keramik

bastun

Denna kiosk är belägen på ena hörnet av parken Elisabetsskvären, som ligger i stadsdelen Kronohagen i centrala Helsingfors. Kronohagen är Helsingfors administrativa centrum, med bland annat presidentens residens, domkyrkan och Helsingfors universitet. Just denna del av Kronohagen domineras dock framförallt av bostäder blandat med en del restauranger och caféer. Parken har funnits länge, åtminstone sedan slutet av 1800-talet, och då låg den precis intill vattnet. Sedan dess har staden och hamnarna byggts ut, och nu ligger det mellan parken och vattnet en bensinmack, cykelvägar och en bilväg. Parken finns utmed norra kajen och ligger mitt emot en småbåtshamn och ön Tjärholmen. Helsingfors är en stad som präglas starkt av vattnets ständiga närvaro, vilket man på en plats som denna verkligen känner av.

Kiosken, som vetter mot havet i öster, ligger på en plats med en öppen karaktär. Däremot upplevs dess position som skyddad, där den ligger under de höga lindarna som står på rad bredvid kiosken. Kiosken, som har sin rygg mot parken bakom, blickar ut mot bensinmacken och bilvägen framför.

På denna lummiga plats, med havsbrisen kittlande mot ansiktet, vill jag fokusera på den intima och kroppsliga upplevelsen i bastubadande. I min fallstudie väljer jag att vända kioskens riktning in mot parken, och istället skapa en rygg och en tydlig gräns mot gatan. Med stöd av två nya byggnader, en för omklädning och en för avkoppling och umgänge, och en liten pool, skapas en inre gårdsmiljö. Mot gatusidorna vetter träplank, medan häckar vetter mot parkrummet. Alla byggda tillägg är i trä, förutom golvet som är i betong.

Här skiftar kiosken till att bli en byggnad man är inuti istället för något man bara betraktar utifrån. Ett rum att använda året om, såväl i snö som i solsken, kvällstid som dagtid. Bastugården är en plats man kan hyra för ett par timmars vistelse, och på så vis är det en publik plats med en privat karaktär. Bastubadande är en stor del av den finska vardagen, och det är vanligt att man bastubadar åtminstone en gång i veckan. Då detta är en plats tänkt för privat bruk, tillsammans med vänner eller familj, är den inte könsuppdelad, utan något man delar tillsammans.

Liisanpuistikko / Elisabetsskvären

Publik / Hyrbar

Användning: Bastubad

Årstid: Året om

Förändring: Interiört & exteriört

RUSKEASUO
BRUNAKARR

PASILA
BOLE

LAAKSO
DAL

VALLILA
VALLGÅRD

HERMANNI
HERMANSTAD

ALPPIHARJU
ÅSHÖJDEN

SÖRNÄINEN
SÖRNÄS

KALSIO
BERGHÄLL

TAKA-TOULO
BORTRE TOLO

ETU-TOULO
FRÄMRE TOLO

**LIISANPUISTIKKO /
ELISABETSSKVÄREN**

KLUUVI
GLOET

KRUUNUHAKA
KRONHAGEN

KAMPEI
KAMPEN

KATAJANOKKA
SKATUDDEN

RUOHOLAHTI
GRASVIKEN

KAARTINKAUPUNKI
GÅRDESSTADEN

PUNAVUORI
RÖDBERGEN

ULI-LANLAINNA
ULRIKASBORG

LANSISATAMA
VÄSTRA HAMNEN

ELIRA

KAIVOPUISTO
BRUNNSPARKEN

JÄTKÄSAARI
BUSHOLMEN

HERNESAARI
ÄRTHOLMEN

SUOMENLINNA
SVEABORG

1907

1961

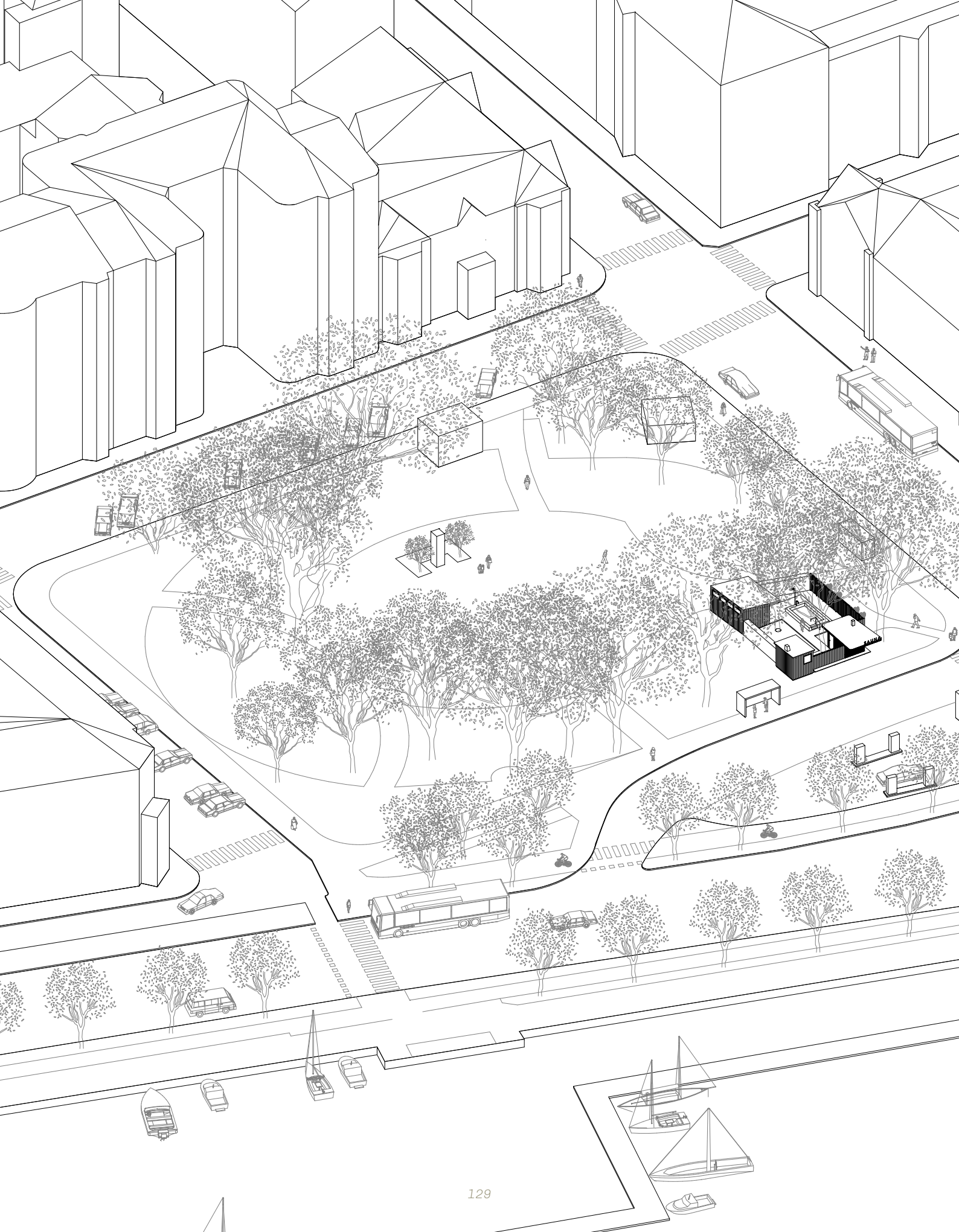

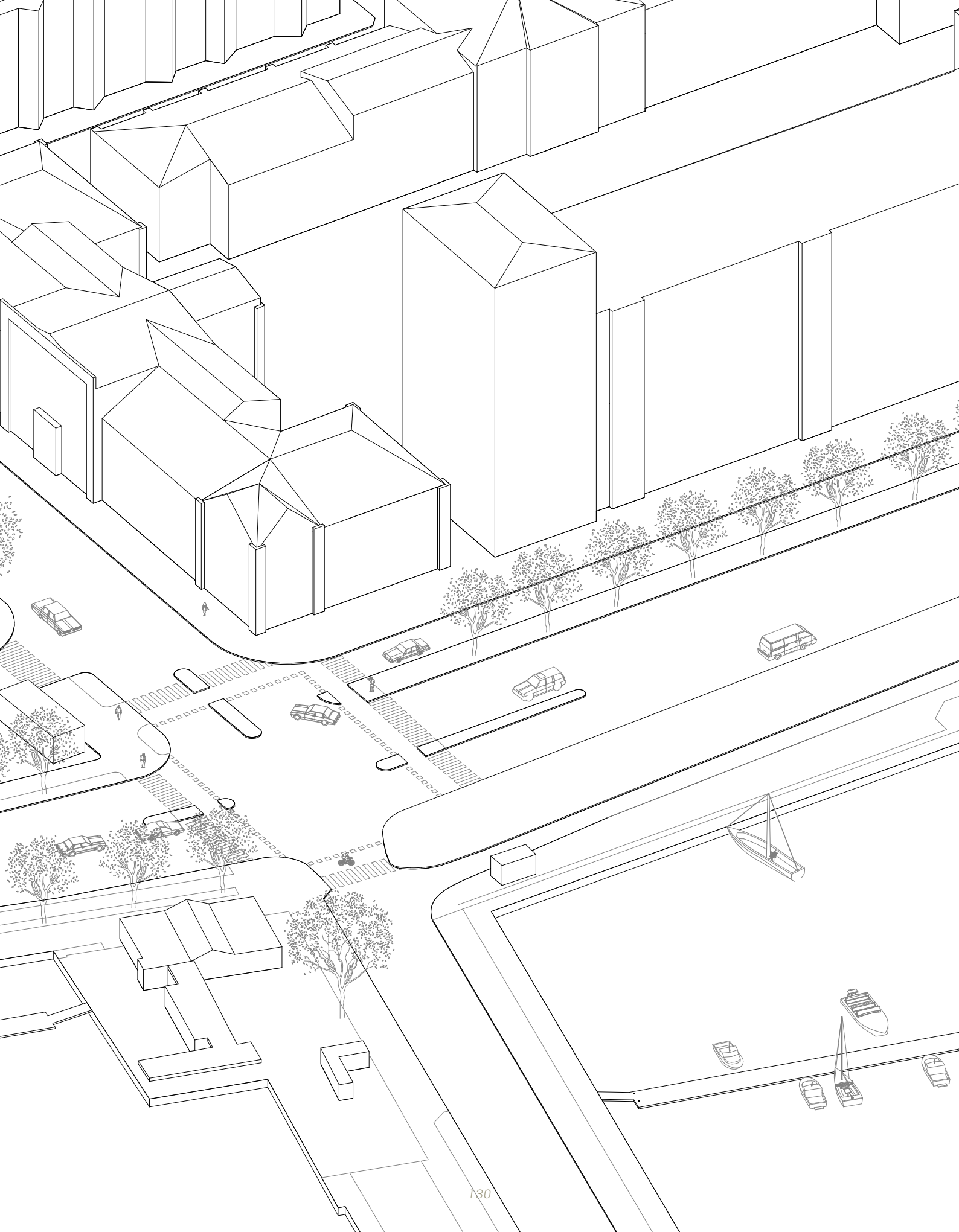
2019

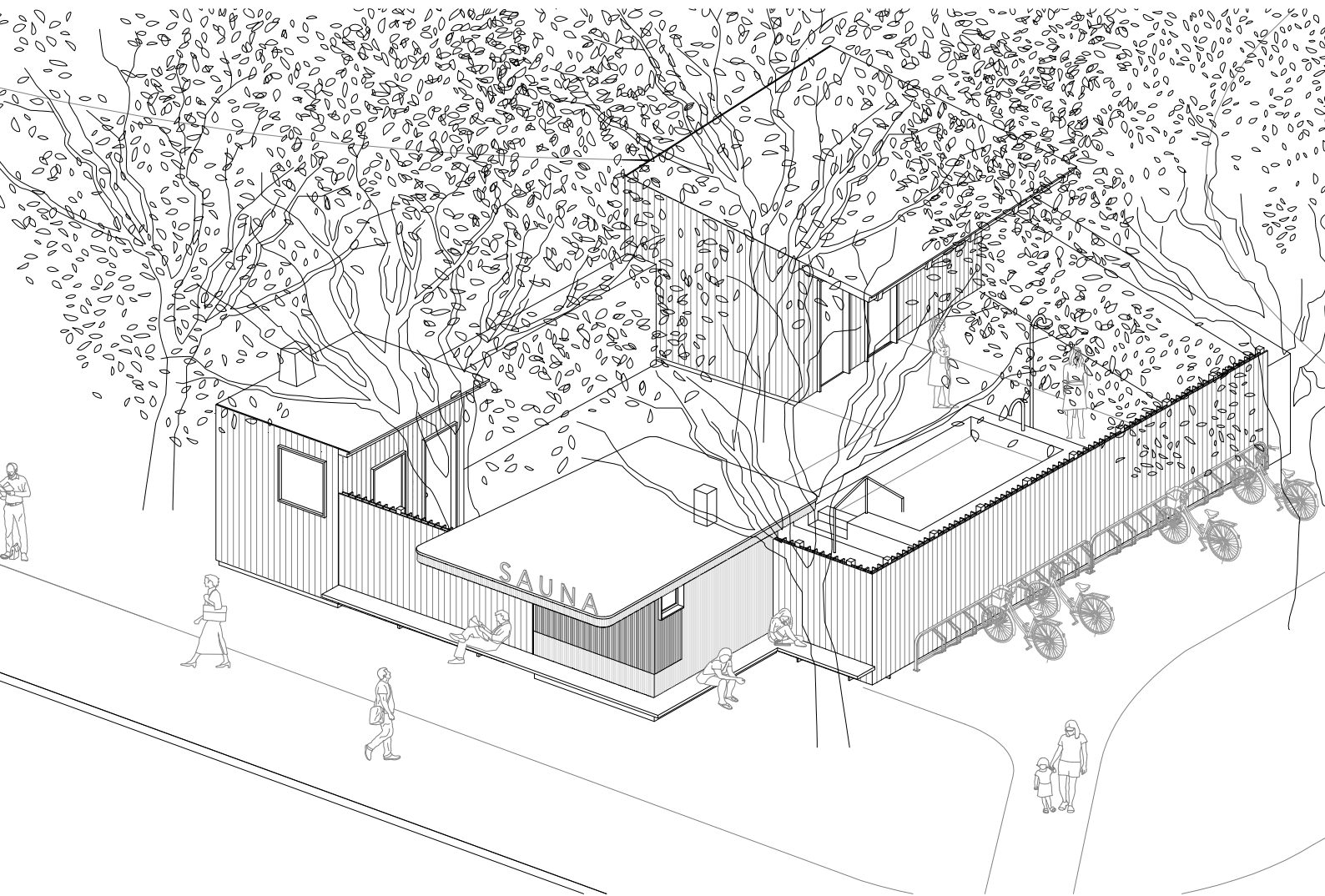

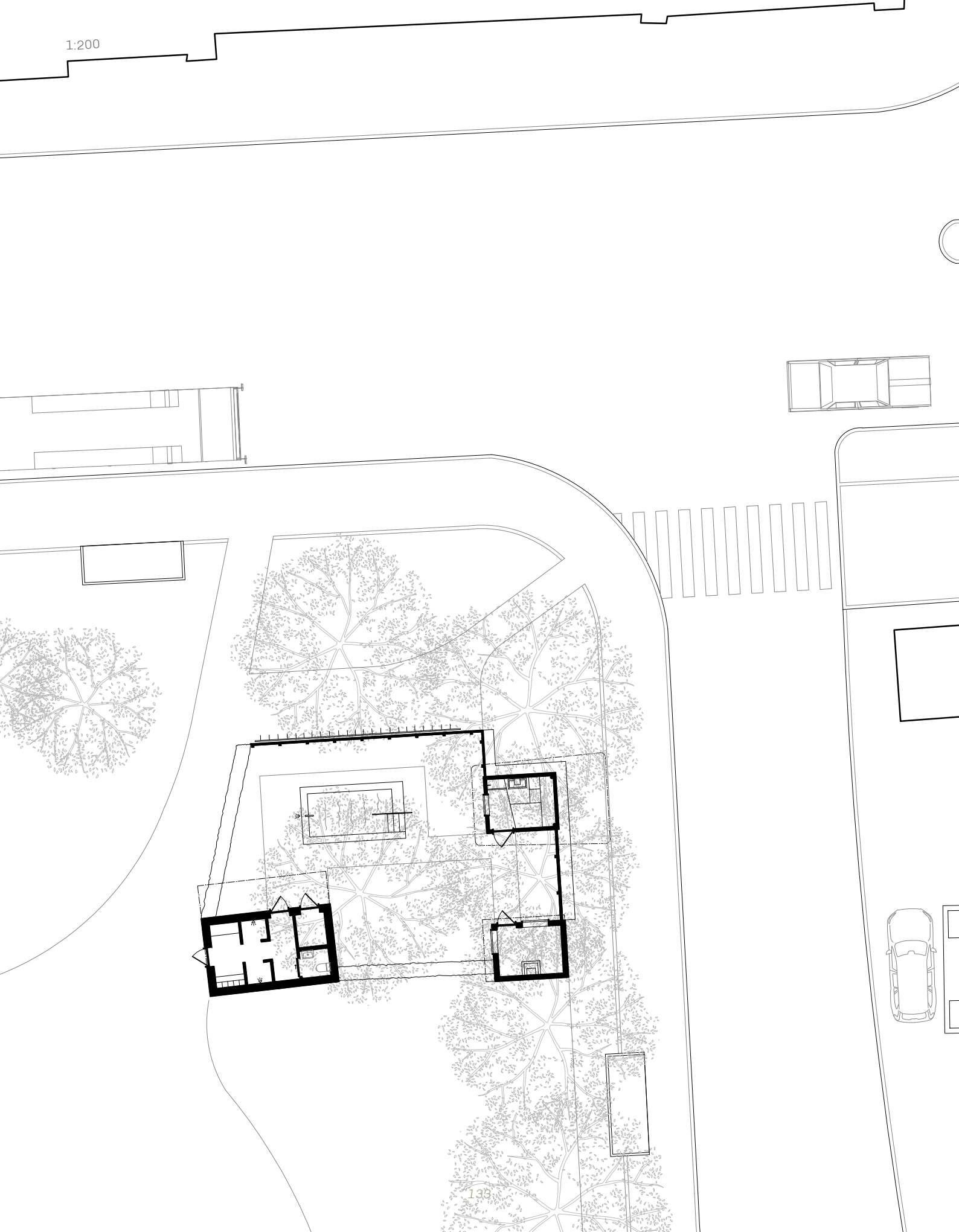

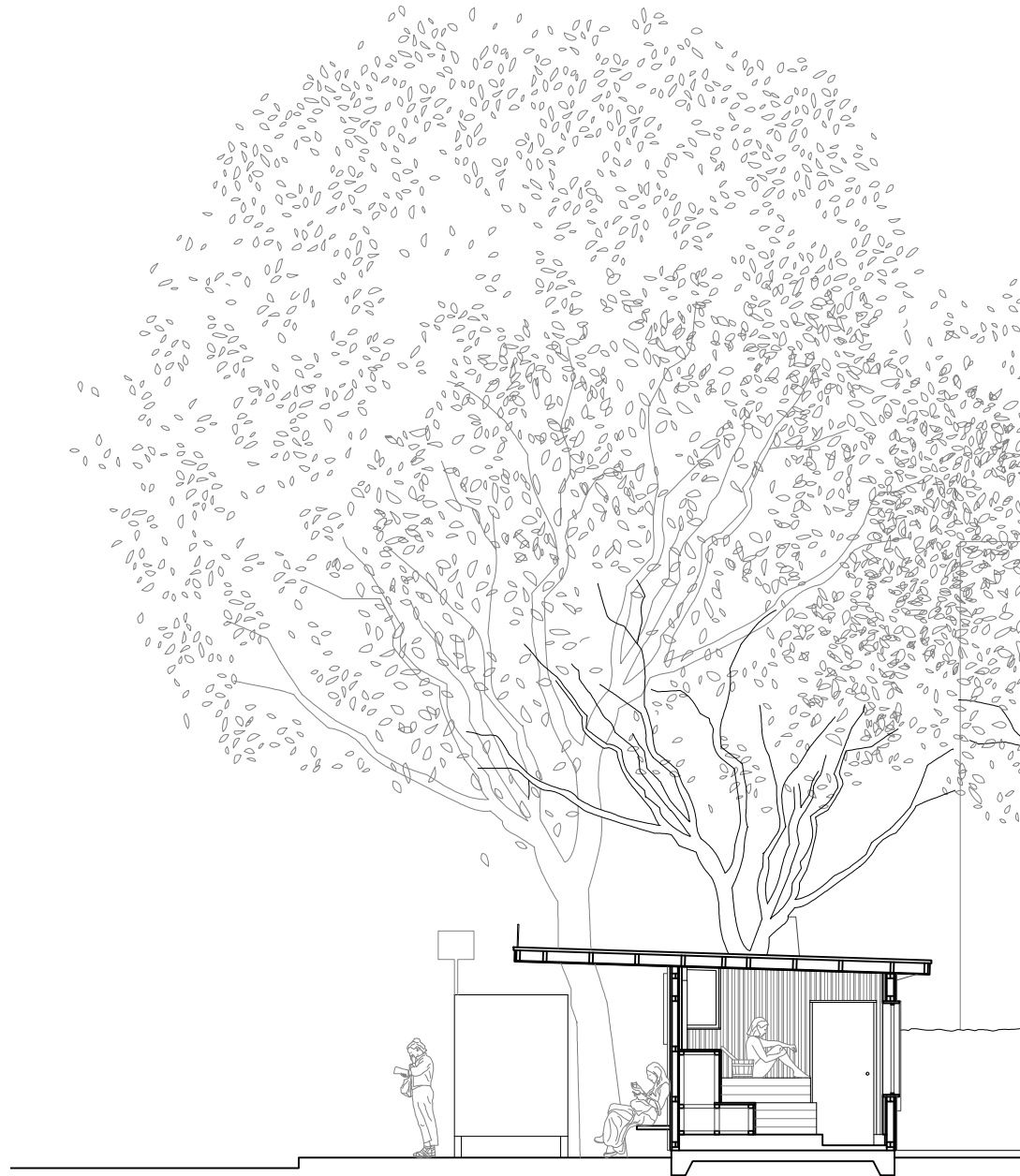
Fasad mot gata

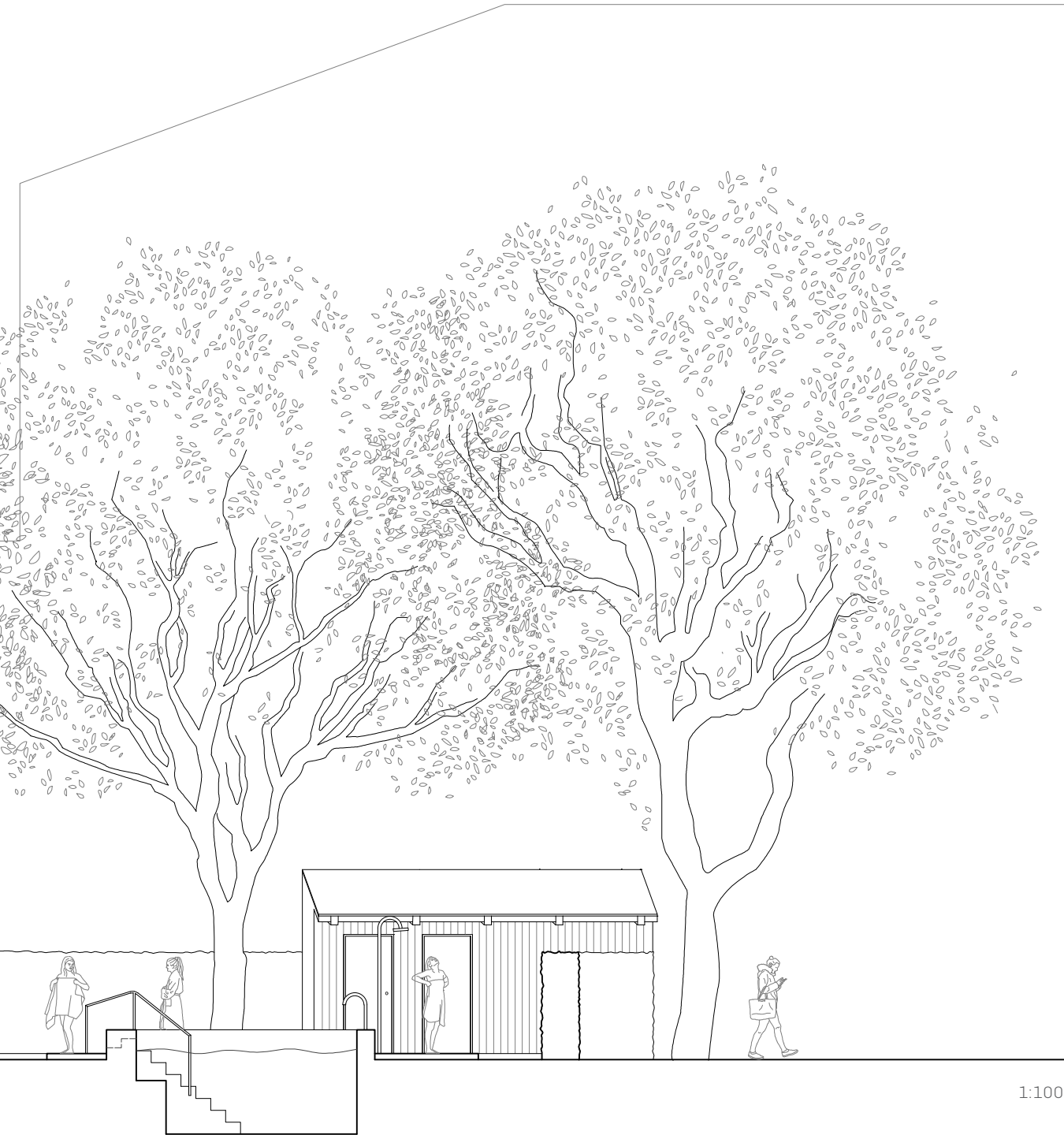

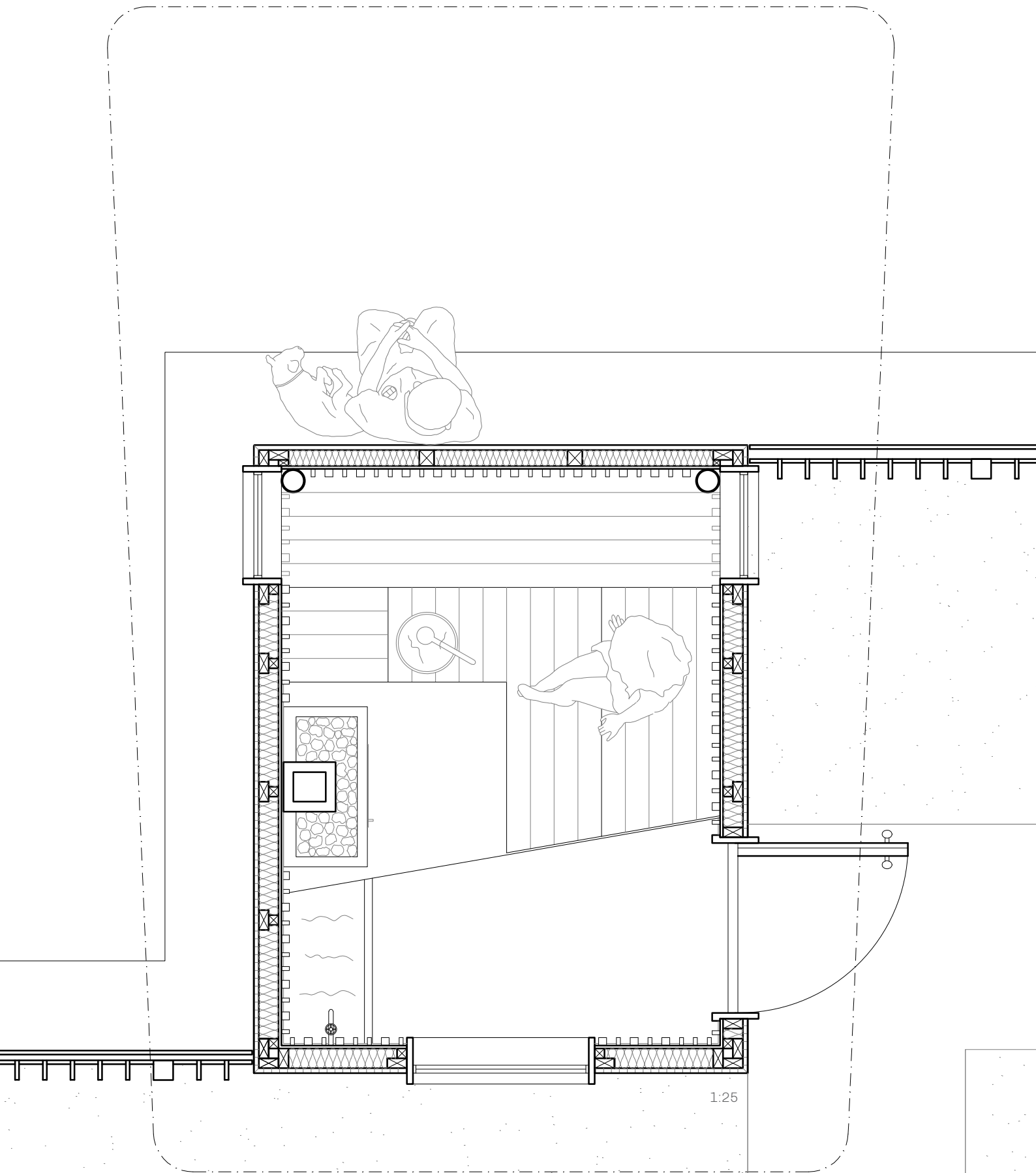
Skiss rumsorganisation gård

1:100

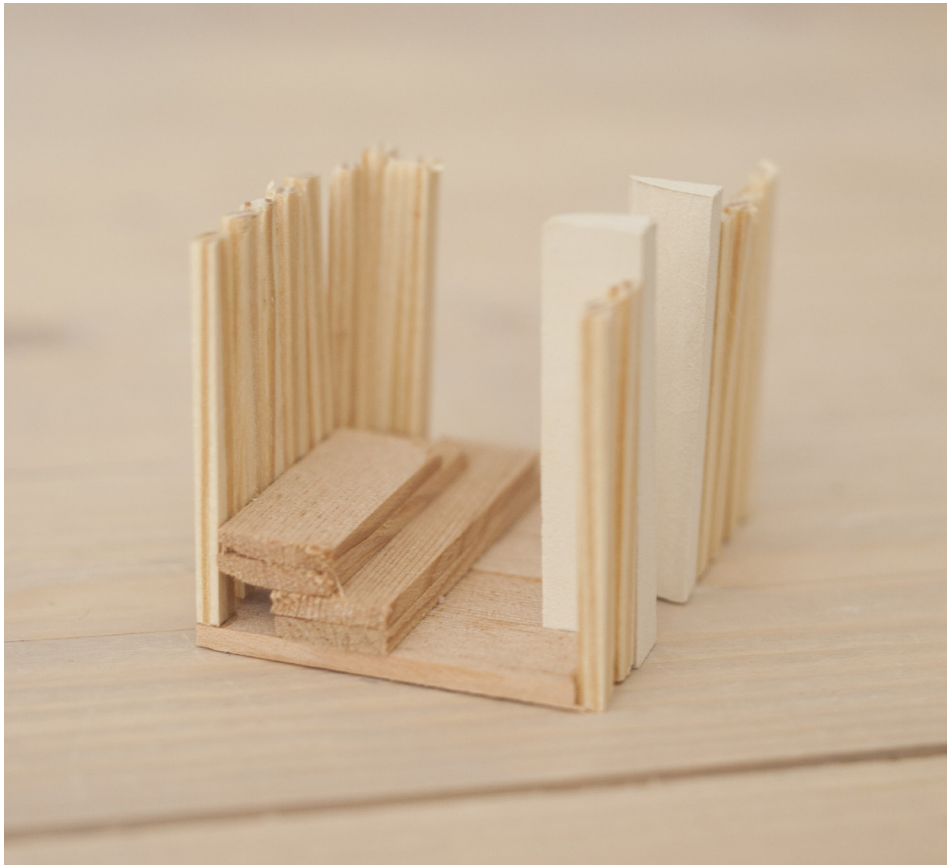
1:25

Skiss rumsorganisation

Skisser omfattningar

Skiss interiör bastu

Mönster betong, halkfri yta

Vy från bastu

Bastugården

reflektion

Generellt kan man i alla fem fallstudier se att det som adderas utgår från det lilla rummets logik. Tilläggen, vare sig det handlar om grönska eller byggda element, förhåller sig alla till kioskens skala. Det som adderas är antingen i samma storlek som kiosken eller underordnar sig den. På så vis överskuggas inte kiosken och den kan behålla sin monumentalitet i stadsrummet. Betydelsen av närmiljön för kiosken är central, då kopplingen mellan gaturummet och byggnaden tycks mycket mer påtaglig i denna lilla skala. Precis som detaljerna i och på dessa små byggnader är av extra stor vikt, blir också detaljerna runtom dem det - byggda som gröna detaljer.

Fallstudierna representerar olika angreppssätt man kan ha när man arbetar med denna typ av små rum i staden. De visar hur man kan arbeta med temporära tillägg för att aktivera platsen, hur man detaljerat kan gestalta närmiljön för att definiera platsen och återaktivera kiosken, eller hur man kan ge kiosken en ny rumslig helhet att ingå i. De visar också hur man kan låta det lilla rummet bli privat, men ändå behålla en subtil koppling till staden. De avgränsningar som sattes inom projektet var att inte flytta eller vrida kiosken, och på så vis vidhålls en kontinuitet i stadsbilden. Tanken är inte att samtliga kiosker ska få ett annat syfte, utan snarare att ett antal utvalda kiosker ska transformeras medan de andra får stå kvar orörda. Att vissa får fortsätta vara ett ödmjukt monument i staden och påminna om det förgångna, medan vissa står som exempel på vad det lilla rummet i staden kan vara idag och i framtiden.

Vad fallstudierna i grund och botten handlar om är sammanhang, skala och gränssnitt. I *restaurangen* förändras gränssnittet kring kiosken med hjälp av växtlighet. Växtligheten gör att rummet kring kiosken får tydliga gränser, och med det blir kioskens verkningsyta tydligare, och själva rummet den står i blir mer definierat. Precis som att man inte väljer att sitta ensam i mitten av ett öppet torg, utan hellre väljer en plats med en skyddad sida eller rygg, känns det mer naturligt även för kiosken att få definierade sidor. De nya elementen som introduceras på platsen ger kiosken ett nytt rumsligt sammanhang. Detta betonar behovet av någon slags medlare mellan kiosken och omgivande byggnader – ett lager som agerar som en övergång i skala från kiosken till staden runtom. Finns det får både kiosken och rummet den är i mer potential, fokus och mångsidighet. Även i *bastun* får kiosken ett nytt rumsligt sammanhang. Som fallstudie undersöker den hur kiosken kan verka tillsammans med andra byggda strukturer, men ändå vara igenkännbar i stadsrummet. I och med att den ursprungliga silhuetten bevaras är kiosken i sig lik och särskiljer sig från de andra byggda strukturerna. Men även om dess fysiska karaktär och utstrålning finns kvar har mycket annat förändrats. Genom de nya tilläggen ändras

gränserna kring kiosken och nya rörelsemönster skapas på platsen. Istället för att kiosken är en fristående, självständig byggnad har den nu fått ett helt nytt sammanhang, vilket i sin tur förändrar kioskens relation till både parken, gatan, och till kvarteret.

Golvet handlar också, precis som *restaurangen*, om att ge kiosken ett nytt gränssnitt, om än något mer subtilt. Den adderade strukturen på platsen förändrar kioskens relation till gatan, och skapar nya gränser och riktningar på platsen. Den lägger sig som ett nytt lager av mikroarkitektur kring kiosken, och dess enkelhet och användbarhet är det som kommer att definiera och etablera platsen. Som fallstudie betonar *golvet* betydelsen av detaljerna för upplevelsen av platsen. De fysiska tilläggen blir fullt nödvändiga för fallstudiens syfte, och det är snarare omgivningen runtom kiosken som kommer bidra till att kiosken återaktiveras. I *bio+odlingen* är däremot majoriteten av de fysiska tilläggen egentligen inte nödvändiga för fallstudiens syfte. Den centrala idén här är istället att kiosken kan vara utgångspunkten för en aktivitet, utan att i sig vara aktiviteten. Att aktivera kiosken och platsen kring den vid utvalda tillfällen kan räcka för att väcka liv i den igen och återetablera kioskens närvaro i kvarteret. I sitt ställningstagande till byggnaden är *bio+odlingen* och *golvet* lika varandra, då de båda lämnar kioskens struktur och utseende orört. *Bio+odlingen* handlar dock inte alls om kiosken som byggnad, utan om hur den kan generera förändring i sin omgivning med temporära medel. *Golvet*, å andra sidan, är ett exempel på byggnaden som minne. Kiosken behålls som ett monument i staden - den ramas in och förstärks ytterligare på platsen. Även om *golvet* inte uppenbart fokuserar på kiosken som byggnad, är den i allra högsta grad i fokus genom hela fallstudien.

Likt *golvet*, handlar *skrivarlyan* om detaljernas betydelse för upplevelsen av rummet och av platsen. Hur det lilla kan ha inverkan på det stora. Men det som i *golvet* handlar om upplevelsen av en offentlig plats, handlar i *skrivarlyan* om upplevelsen av en privat plats, i det offentliga. Precis som det behövs medlare mellan kiosken och byggnaderna runtom, behövs det också medlare mellan det privata och det offentliga. I fallstudien adderas flera lager mellan in- och utsida, och varje lager stärker gränsen mellan, och känslan av, det offentliga och det privata. Lagren adderas både interiört och exteriört, med både byggda element och gröna strukturer. Övergången mellan det offentliga och det privata sker i flera nivåer, precis som det i *restaurangen* är flera nivåer av växtlighet som förstärker det inre rummet. Även om *restaurangen* och *skrivarlyan* till synes är väldigt olika, handlar de båda om kopplingen och övergången mellan ett interiört rum och staden utanför.

Det arbete jag först trodde bara skulle handla om de gula kioskerna i Helsingfors skulle slutligen komma att handla om något mycket större. Utan att jag först insåg det, ringade kioskerna in något som saknas i vår stadsplanering idag – det lilla rummet. Kanske var det också en av anledningarna varför kioskerna var så tilldragande. De stod som en kvarleva av ett tidigare stadsliv, fött ur en samhällsvision som är väldigt olik den vi har idag. Idag har det lilla rummet blivit degraderat till en parkbänk eller en busshållplats, och kiosken har flyttat in i butiker, gallerior och ner i tunnelbanegångar. Stadsmiljöerna blir mer och mer till generella rum, opersonliga i sin stora skala, med få mått man kan relatera till. De saknar ofta vad som kallas för *den mänskliga skalan*. Vad detta arbete slutligen handlar om är potentialen och värdet av de små rummen i staden; hur de små rummen kan hjälpa till att skapa ett varierat och nyanserat stadsliv.

Kiosken, som typologi, används på så vis som ett medel för att föra diskussionen om denna sorts små rum - vad de kan vara och vad de kan ge tillbaka till staden. Kanske kan man se det som att kioskens död kan föda andra små rum i staden. Även om fallstudierna som presenteras i detta arbete är specifika för just Helsingfors, finns det delar av dem som skulle kunna appliceras även på andra platser, i andra städer med liknande små rum. Att illustrera i detalj hur det skulle kunna ta sig uttryck, rumsligt och materiellt, bidrar till idéernas trovärdighet – både i Helsingfors och någon annanstans i världen.

källor

Atelier Bow-Wow, Tsukamoto, Yoshiharu & Kajima, Momoyo. *Bow-Wow from post bubble city*, INAX, Tokyo, 2006.

Avermaete, Tom. Towards Another Rhethoric: Or the Importance of Thinking the Weak Monument. I *Weak Monument: Architectures Beyond the Plinth*, Říha, Tadeáš, Linsi, Laura & Reemaa, Roland, 25-37. Park Books, Zürich, 2018.

Caruso, Adam. The Emotional City. I *The Feeling of Things*, 37-41. Escritos de arquitectura, Ed. Poligrafa, Barcelona, 2008.

Eriksson, Leif. *Korv, mos och människor: en bok om svenska korvkiosker*, Wahlström & Widstrand, Stockholm, 2004.

Faroqhi, Suraiya, McGowan, Bruce, Quataert, Donald & Pamuk, Sevket. *An Economic and Social History of the Ottoman Empire: Volume 2, 1600-1914*. Cambridge University Press, Cambridge, 1994.

Imai, Kesaharu (red.). *Pet architecture guide book*, World Photo Press, Tokyo, 2002.

Kijima, Momoyo, Kuroda, Junzo & Tsukamoto, Yoshiharu. *Made in Tokyo*, Kajima inst.publ. co., Tokyo, 2002.

Melece, Anete. *Kiosken*, Lilla Piratförlaget, Stockholm, 2020.

Mäkinen, Anne. Kioski, kipari, kiska, snagari. *Sofia, Helsingfors stadsmuseums kundtidning*. 2001.

Ngai, Sianne. *Our aesthetic categories: zany, cute, interesting*, Harvard University Press, Cambridge, Mass., 2012.

Říha, Tadeáš, Linsi, Laura & Reemaa, Roland. *Weak Monument: Architectures Beyond the Plinth*. Park Books, Zürich, 2018.

Zumthor, Peter & Lending, Mari. *A feeling of history*. Scheidegger & Spiess, Zurich, 2018.

- s.6 Helsingfors stadsmuseum. Fotograf okänd.
- s.8 Helsingfors stadsmuseum. Fotograf: Kannisto, Väinö.
- s.11 Helsingfors stadsmuseum. Fotograf: Alanco, Jan.
- s.13 Helsingfors stadsmuseum. Fotograf: Kylliäinen, Antti.
- s.15 Fotografi Cinili Kösk. Fotograf okänd.
<https://pbs.twimg.com/media/DcjW8T7XkAI22if.jpg> [200930]
- s.15 Fotografi Turkiska kiosken. "Slottspark". Solna stads bildarkiv.
<https://solb.kulturhotell.se/items/show/1085> [200930]
- s.17 Fotografier modell typkiosk. I författarens ägo.
- s.18 Helsingfors stadsmuseum. Fotograf okänd.
- s.19 Helsingfors stadsmuseum. Fotograf: Rancken, A.W.
- s.21 Fotografi modell typkiosk. I författarens ägo.
- s.22 Helsingfors stadsmuseum. Fotograf: Kannisto, Väinö.
- s.23 Helsingfors stadsmuseum. Fotograf: Kannisto, Väinö.
- s.28 Fotografi kiosk. I författarens ägo.
- s.29 Helsingfors stadsmuseum. Fotograf: Eweis, Yehia.
- s.33 Helsingfors stadsmuseum. Fotograf: Eweis, Yehia.
- s.35 Fotografi 2019. I författarens ägo.
- s.35 Fotografi modeller. I författarens ägo.
- s.39 Helsingfors stadsmuseum. Fotograf: Hakli, Kari.
- s.41 Helsingfors stadsmuseum. Fotograf: Rista, Eeva.
- s.43 Helsingfors stadsmuseum. Fotograf: Alanco, Jan.
- s.47 Fotografi stadsmodell. I författarens ägo.
- s.49 Fotografi, Tokyo. I författarens ägo.
- s.51 Illustration till "Kiosken". Upphovsman: Anete Melece.
- s.55 Fotografi 1970-tal. Helsingfors stadsmuseum. Fotograf: Honkavaara, Matti.
- s.57 Flygfoto Helsingfors, 2019. Helsingfors Karttjänst.
<https://kartta.hel.fi/> [200930]
- s.59 Fotografi modell. I författarens ägo.
- s.62 Helsingfors stadsmuseum. Fotograf: Malila, Saija.
- s.63 Skärmavbild. Google Maps, Street view.
- s.64, 65 Fotografier stadsmodell. I författarens ägo.
- s.80 Fotografi parken. Helsingfors stadsmuseum. Fotograf: Grünberg, Constantin.
- s.80 Fotografi Eira. Helsingfors stadsmuseum. Fotograf okänd.
- s.81 Skärmavbild. Google Maps, Street view.
- s.82 Fotografi stadsmodell. I författarens ägo.

s.86, 87	Fotografier modeller. I författarens ägo.
s.90	Helsingfors stadsmuseum. Fotograf: Hakli, Kari.
s.91	Helsingfors stadsmuseum. Fotograf okänd.
s.93	Fotografi stadsmodell. I författarens ägo.
s.94, 97	Fotografier skissmodeller. I författarens ägo.
s.106	Skärmavbild. Google Maps, Street view.
s. 107	Fotografier stadsmodell. I författarens ägo.
s.116, 117	Fotografier skissmodeller. I författarens ägo.
s.120, 121	Fotografier keramikprover. I författarens ägo.
s.124	Fotografi 1907. Helsingfors stadsmuseum. Fotograf: Brander, Signe.
s.124	Fotografi 1961. Helsingfors stadsmuseum. Fotograf: Grünberg, Constantin.
s.125	Fotografi 2019. I författarens ägo.
s.126, 127	Fotografier stadsmodell. I författarens ägo.
s.137	Fotografi skissmodell. I författarens ägo.
s.138	Fotografier modeller omfattning. I författarens ägo.
s.139	Fotografier skissmodeller. I författarens ägo.